

Didactic Challenges

Book of Abstracts

International Conference
DIDACTIC CHALLENGES V:

LEADERSHIP AND MANAGEMENT IN EDUCATION

Knjiga sažetaka

Međunarodna znanstvena konferencija
DIDAKTIČKI IZAZOVI V:

VOĐENJE I UPRAVLJANJE U ODGOJU I OBRAZOVANJU

Osijek, 16th – 17th May 2025

Osijek, 16. – 17. svibnja 2025.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
**Fakultet za odgojne
i obrazovne znanosti**
OBRAZUJEMO (ZA) BUDUĆNOST

International Scientific Conference
DIDACTIC CHALLENGES V:
Leadership and Management in Education

Međunarodna znanstvena konferencija
DIDAKTIČKI IZAZOVI V:
Vođenje i upravljanje u odgoju i obrazovanju

BOOK OF ABSTRACTS
KNJIGA SAŽETAKA

Osijek, 16th – 17th May 2025
Osijek, 16. – 17. svibnja 2025.

Publisher / Izdavač

Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia /
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Hrvatska

Croatian Academy of Sciences and Arts, Center for Scientific Work in Vinkovci, Croatia /
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Vinkovcima, Hrvatska

Editors / Urednici

Associate Professor Snježana Dubovicki, Ph. D.

Assistant Professor Pavao Nujić, Ph. D.

Proofreading (Croatian) / Lektura (hrvatski jezik)

Tena Babić Sesar

Translation and proofreading (English) / Prijevod i lektura (engleski jezik)

Associate Professor Rahaela Varga, Ph. D.

Assistant Professor Ivana Moritz, Ph. D.

Assistant Professor Zvezdana Penava Brekalo, Ph. D.

Assistant Professor Darija Kuharić, Ph. D.

Front page / Naslovnica

Professor Goran Kujundžić, Ph. D. in Art

ISBN

978-953-8371-47-9

Organiser / Organizator

Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia /
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Hrvatska

Co-organisers / Suorganizatori

Croatian Academy of Sciences and Arts, Center for Scientific Work in Vinkovci /
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Vinkovcima

Faculty of Education, University of Maribor, Slovenia /
Pedagoški fakultet, Sveučilište u Mariboru, Slovenija

PROGRAMME AND ORGANISATION COMMITTEE

Associate Professor Snježana Dubovicki, Ph. D., Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia, *Chair of the Program-organization Committee*

Programme Committee

- Professor Damir Matanović, Ph. D., Vice-Rector for organization and human resources, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Professor Emina Berbić Kolar, Ph. D., Dean, Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Professor Mikael Risku, Ph. D., Head of the Institute of Educational Leadership, University of Jyväskylä, Finland
- Professor Milan Pol, Ph. D., Dean, Faculty of Arts, Masaryk University, Czech Republic
- Professor Milena Ivanuš Grmek, Ph. D., Dean, Faculty of Education, University of Maribor, Slovenia
- Associate Professor Darko Lončarić, Ph. D., Dean, Faculty of Teacher Education in Rijeka, Croatia
- Associate Professor Kjersti Lien Holte, Ph. D., Østfold University College, at the Faculty of Health and Welfare in Fredrikstad in Norway
- Anica Bilić, Ph. D., Croatian Academy of Sciences and Arts, Head of HAZU Vinkovci, Croatia
- Associate Professor, Mirjana Beara, Ph. D., The Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac, Serbia
- Associate Professor Marina Đuranović, Ph. D., Faculty of Teacher Education, University of Zagreb
- Associate Professor Renata Jukić, Ph. D., Faculty of Humanities and Social Science, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Associate Professor Elizabeta Tomevska Ilievska, Ph. D., Faculty of Philosophy, University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje, Republic of North Macedonia
- Associate Professor Irena Klasnić, Ph. D., Faculty of Teacher Education, University of Zagreb
- Associate Professor Tomislav Topolovčan, Ph. D., Faculty of Teacher Education, University of Zagreb
- Associate Professor Lejla Muratović, Ph. D., Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Tuzla, Bosnia and Hercegovina
- Assistant Professor Ewa Duda, Ph. D., Institute of Education, The Maria Grzegorzewska University, Warsaw, Poland
- Assistant Professor Rahaela Varga, Ph. D., Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Assistant Professor Gabriel Pinkas, Ph. D., Vice-dean for research, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Tuzla, Bosnia and Hercegovina
- Associate Professor Tihana Škojo, Ph. D., The Academy of Arts and Culture, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia

Organisation Committee

- Associate Professor Goran Kujundžić, Ph. D. in Art, Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Associate Professor Ivana Moritz, Ph. D., Faculty of Education, Josip Juraj

Strossmayer University of Osijek, Croatia

- Assistant Professor Zvezdana Penava Brekalo, Ph. D., Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Assistant Professor Darija Kuharić, Ph. D., Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Assistant Professor Pavao Nujić, Ph. D., Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia, *Conference Coordinator*
- Assistant Professor Aleksandra Krampač-Grljušić, Principal of Primary School Ljudevita Gaja, Osijek
- Rasa Nedzinskaitė-Mačiūnienė, lecturer, Vytautas Magnus University Research Management System, Lithuania
- Igor Nikičić, Principal of Primary School "Đuro Pilar" Slavonski Brod and PhD student Faculty of Education, University in Osijek and PhD student Doctoral studies Educational science and perspectives, Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Katarina Landeka, The Head of the Kindergarten "Pupoljak" Otok and student of the Postgraduate Specialist Study of Leadership and Management in Educational Institutions, Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
- Rosana Knežević, The Head of the Kindergarten Ivankovo and student of the Postgraduate Specialist Study of Leadership and Management in Educational Institutions, Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia

HONORABLE COMMITTEE

- Professor Anđelka Peko, Ph. D., Croatia
- Professor Ladislav Bognar, Ph. D., Croatia
- Professor Emerik Munjiza, Ph. D., Croatia

CONTENT / SADRŽAJ

Vesna Kovač	16
HOW TO ATTRACT, APPOINT AND RETAIN GOOD EDUCATIONAL LEADERS: A VIEW FROM VARIOUS PERSPECTIVES	
KAKO PRIVUĆI, ODABRATI I ZADRŽATI DOBRE LIDERE ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA: POGLLED IZ RAZLIČITIH PERSPEKTIVA	
Rasa Nedzinskaite-Maciuniene, Egle Stasiunaitiene	18
PLAY, LEAD, LEARN: USING ESCAPE ROOMS TO PREPARE LITHUANIA'S FUTURE SCHOOL PRINCIPALS	
IGRAJ SE, VODI, UČI: KORIŠTENJE SOBA ZA BIJEG ZA PRIPREMU BUDUĆIH RAVNATELJA ŠKOLA U LITVI	
Ivan Kelić	20
DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION - WHAT HAVE WE LEARNED SO FAR?	
DIGITALNA TRANSFORMACIJA OBRAZOVANJA – ŠTO SMO DO SADA NAUČILI?	
Gréta Ábrahám	23
THE POSSIBILITY OF INTRODUCING THE DIGIMI ASSESSMENT METHOD INTO THE HUNGARIAN-LANGUAGE KINDERGARTEN EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN VOJVODINA	
MOGUĆNOST UVOĐENJA METODE PROCJENE DIGIMI U ODGOJNO-OBRAZOVNO OKRUŽENJE DJEČJIH VRTIĆA NA MAĐARSKOM JEZIKU U VOJVODINI	
Emina Ahmetović, Aleksandra Krampač-Grljušić, Dunja Jurić Vukelić	25
CREATING SUCCESSFUL INCLUSION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS – THE ROLE OF THE PRINCIPAL	
STVARANJE USPJEŠNE INKLUZIJE U ODGOJNO OBRAZOVNIM USTANOVAMA – ULOGA RAVNATELJA	
Mirjana Beara Benjak, Vesna Radulović	27
BRIDGE THE GAP, SHIFT THE MAP – METAPHOR AS A CATALYST FOR (RE)CONSTRUCTING THE EDUCATIONAL PARADIGM	
PREMOSTI JAZ, POMAKNI KARTU – METAFORA KAO KATALIZATOR ZA (RE)KONSTRUKCIJU OBRAZOVNE PARADIGME	
Dorothea Bedeković, Tomislav Malenica, Lovro Borić	29
AN INTEGRATED APPROACH TO THE LEADERSHIP AND MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS: CREATING A HEALTHY AND EFFECTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT	
INTEGRIRANI PRISTUP U VOĐENJU I UPRAVLJANJU OBRAZOVNIM INSTITUCIJAMA: STVARANJE ZDRAVOGA I UČINKOVITOGA OBRAZOVNOG OKRUŽENJA	
Emina Berbić Kolar	31
PROJECT MANAGEMENT OF PROTECTED LINGUISTIC INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE – SIGNIFICANCE AND ADDED VALUE TO CROATIAN NATIONAL IDENTITY	
UPRAVLJANJE PROJEKTIMA ZAŠTIĆENIH JEZIČNIH NEMATERIJALNIH KULTURNIH DOBARA – ZNAČAJ I DODANA VRIJEDNOST HRVATSKOM NACIONALNOM IDENTITETU	
Ines Blažević, Ivo Bilić	33
THE ROLE OF SECONDARY SCHOOL PRINCIPALS WITHIN THE QUALITY ASSURANCE SYSTEM IN SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS	
ULOGA RAVNATELJA U SUSTAVU OSIGURANJA KVALITETE U SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU	
Ana Blažević Simić, Vlatka Kovač	35
THE ROLE OF PRINCIPALS IN INCLUSIVE SCHOOL LEADERSHIP AND MANAGEMENT	
ULOGA RAVNATELJA U VOĐENJU I UPRAVLJANJU INKLUZIVNIM ŠKOLAMA	

Ivana Borić Letica, Anamarija Kurtović, Tena Velki	37
PARENTAL MEDIATION STRATEGIES OF PRESCHOOL CHILDREN'S DIGITAL GAMING STRATEGIJE RODITELJSKOGA POSREDOVANJA ZA VRIJEME IGRANJA DIGITALNIH IGARA DJECE PREDŠKOLSKO DOBI	
Ana Božić	39
MANAGEMENT AND LEADERSHIP OF AN EARLY CHILDHOOD EDUCATION INSTITUTION OVER 99 YEARS UPRAVLJANJE I VOĐENJE USTANOVE ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ – 99 GODINA DJEČJEGA VRTIĆA DUGA RESA	
Vanja Brandić, Lucija Tomac	41
ROLE OF SELF-REGULATION IN SEXUAL RISK TAKING – IMPLICATIONS FOR SEXUAL EDUCATION ULOGA SAMOREGULACIJE U SEKSUALNOM RIZIKU – IMPLIKACIJE NA SPOLNI ODGOJ	
Maja Brust Nemet, Dušana Marić Čubra, Danijela Ljubac Mec	43
STUDENTS' PERCEPTION OF EFFECTIVE CLASSROOM MANAGEMENT PERCEPCIJA UČENIKA O UČINKOVITOM UPRAVLJANJU RAZREDOM	
Petra Bučević, Mirta Bijuković Maršić	45
NEOLIBERAL FRAMEWORK AND LEADERSHIP IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE NEOLIBERALNI OKVIR I VODSTVO U RANOM OBRAZOVANJU I SKRBI	
Mila Bulić, Krešimir Vidačić, Irella Bogut	47
TEACHERS EDUCATION STUDENTS COMPETENCES FOR CLASSROOM MANAGEMENT KOMPETENCIJE STUDENATA UČITELJSKOGA STUDIJA ZA UPRAVLJANJE RAZREDNIM ODJELOM	
Ana Cvjetičanin, Ida Jakolić	49
COMPETENCES OF A PRINCIPAL IN KINDERGARTEN KOMPETENCIJE RAVNATELJA U DJEČJEM VRTIĆU	
Amer Ćaro, Lejla Muratović	51
CHALLENGES OF IMPLEMENTING CURRICULUM REFORM IN THE ZENICA-DOBOJ CANTON FROM TEACHERS' PERSPECTIVES IZAZOVI IMPLEMENTACIJE KURIKULARNE REFORME U ZENIČKO-DOBOJSKOM KANTONU IZ PERSPEKTIVE UČITELJA	
Renata Anna Dezso	53
CHALLENGES OF TRAINING INTERCULTURAL EDUCATIONAL ASSISTANTS IN AN INTERNATIONAL BACHELOR PROGRAM IN CENTRAL EASTERN EUROPE IZAZOVI OBUKE INTERKULTURNIH OBRAZOVNIH ASISTENATA U MEĐUNARODNOM PRVOSTUPNIČKOM PROGRAMU U SREDNJOJ I ISTOČNOJ EUROPI	
Marina Diković, Alena Letina	55
QUALITY ASSURANCE MODELS AND CHANGE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION MODELI OSIGURANJA KVALITETE I UPRAVLJANJE PROMJENAMA U VISOKOM OBRAZOVANJU	
Kristina Dilica, Tamara Mikša	57
GUIDANCE AND SUPPORT FOR STUDENT DEVELOPMENT THROUGH THE CLASS TEACHER'S LESSON: THE ROLE OF PARENTS AND TEACHERS VOĐENJE RAZVOJA UČENIKA I PODRŠKA RAZVOJU UČENIKA NA SATU RAZREDNIKA: ULOGA RODITELJA I NASTAVNIKA	
Snježana Dobrota	59
MANAGEMENT AND LEADERSHIP OF PRESCHOOL CHILDREN'S MUSICAL ACTIVITIES UPRAVLJANJE GLAZBENIH AKTIVNOSTI DJECE PREDŠKOLSKO DOBI I NJIHOVO VOĐENJE	

Karolina Doutlik, Tanja Maltar Okun	61
CHALLENGES IN MANAGING AND LEADING AN EDUCATIONAL GROUP IN AN EXTENDED SCHOOL DAY PROGRAM	
IZAZOVI PRI UPRAVLJANJU I VOĐENJU ODGOJNO-OBRAZOVNE SKUPINE U PRODUŽENOM BORAVKU	
Ivana Kraljević Bošnjak, Monika Dragun	63
EVOLUTION OF INSTITUTIONAL LEADERSHIP STYLES: ANALYSIS OF NATIONAL ACTS	
EVOLUCIJA STILOVA VOĐENJA USTANOVE: ANALIZA NACIONALNIH AKATA	
Snježana Dubovicki, Anita Kostanjčar	65
CRITICAL DISCOURSE ON THE PROFESSIONAL COMPETENCES OF HEADS OF ADULT EDUCATION INSTITUTIONS	
KRITIČKI DISKURS O PROFESIONALNIM KOMPETENCIJAMA VODITELJA USTANOVA ZA OBRAZOVANJE ODRASLIH	
Snježana Dubovicki, Emerik Munjiza	67
TEACHER EVALUATION IN THE FUNCTION OF PROFESSIONAL PROGRESS AND IMPROVEMENT OF MATERIAL STATUS	
OCJENJIVANJE UČITELJA U FUNKCIJI STRUČNOGA NAPREDOVANJA I POBOLJŠAVANJA MATERIJALNOGA STATUSA	
Ivana Đurđević Babić	69
WILLINGNESS TO LISTEN AND THE ROLE OF ICT IN CLASSROOM LEADERSHIP AND MANAGEMENT: AN ARTIFICIAL NEURAL NETWORK APPROACH	
SPREMNOST NA SLUŠANJE I ULOGA IKT-A U VOĐENJU I UPRAVLJANJU NASTAVOM: PRISTUP UMJETNIH NEURONSKIH MREŽA	
Tihana Frančić Viher	71
COMPARATIVE ANALYSIS OF GIFTED EDUCATION SYSTEMS IN AUSTRIA AND AUSTRALIA	
KOMPARATIVNA ANALIZA EDUKACIJE DAROVITE DJECE I UČENIKA NA PODRUČJU DRŽAVA AUSTRALIJE I AUSTRIJE	
Tvrtko Galić, Mirjam Blažević, Ivana Maltašić	73
MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES OF SPORTS ORGANIZATIONS IN WORKING WITH CHILDREN AND YOUTH	
UPRAVLJANJE LJUDSKIM POTENCIJALIMA SPORTSKIH ORGANIZACIJA U RADU S DJECOM I MLADIMA	
Blanka Gigić Karl, Tamara Šarlija	75
CHALLENGES AND BENEFITS OF ORGANIZING ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS' VISITS TO MUSICAL AND CULTURAL EVENTS: TEACHER'S PEDAGOGICAL, PRACTICAL, AND LOGISTICAL SUPPORT	
IZAZOVI I DOBROBITI ORGANIZIRANJA POSJETA UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE GLAZBENO-KULTURNIM DOGAĐAJIMA: UČITELJSKA PEDAGOŠKA, PRAKTIČNA I LOGISTIČKA PODRŠKA	
Miljenko Hajdarović	77
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE WORK OF EDUCATIONAL PROFESSIONALS IN THE POPULATION OF FOOZOS DOCTORAL STUDENTS	
UTJECAJ UMJETNE INTELIGENCIJE NA RAD ODGOJNO-OBRAZOVNIH DJELATNIKA U POPULACIJI DOKTORANADA FOOZOS-A	
Ivana Hardi	79
ANALYSIS OF THE PRESENCE OF LEADERSHIP AND MANAGEMENT COMPETENCIES IN THE CURRICULUM OF CROSS-CURRICULAR THEMES IN PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN CROATIA	
ANALIZA PRISUTNOSTI KOMPETENCIJA VOĐENJA I UPRAVLJANJA U KURIKULUMU MEĐUPREDMETNIH TEMA U OSNOVNOM I SREDNJEM OBRAZOVANJU U HRVATSKOJ	

Jerneja Herzog, Marijana Županić Benić	81
SUPPORTING ARTISTICALLY GIFTED STUDENTS IN PRIMARY EDUCATION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CROATIAN AND SLOVENIAN EDUCATIONAL SYSTEMS	
POTPORA UMJETNIČKI NADARENIM UČENICIMA U PRIMARNOM OBRAZOVANJU: KOMPARATIVNA ANALIZA HRVATSKOGA I SLOVENSKOGA OBRAZOVNOG SUSTAVA	
Angela Ikonomoska	83
COMPETENCE OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS IN THE APPLICATION OF DIGITAL TOOLS IN THE TEACHING PROCESS	
KOMPETENCIJA UČITELJA RAZREDNE NASTAVE U PRIMJENI DIGITALNIH ALATA U NASTAVNOM PROCESU	
Renata Jukić	85
CHALLENGES AND OPPORTUNITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION: TEACHERS' AND STUDENTS' PERCEPTIONS	
IZAZOVI I MOGUĆNOSTI UMJETNE INTELIGENCIJE U OBRAZOVANJU: PERCEPCIJE NASTAVNIKA I UČENIKA	
Dinko Jukić	87
SCHOOL MANAGEMENT: LEADERS OR SERVANTS OF THE SYSTEM?	
UPRAVLJANJE ŠKOLOM: VODITELJI ILI SLUGE SUSTAVA?	
Sanja Jurić	89
LEADERSHIP IN THE LEARNING AND TEACHING PROCESS	
VOĐENJE PROCESA UČENJA I POUČAVANJA	
Dunja Jurić Vukelić, Marjan Ninčević	91
EDUCATIONAL CHALLENGES AND OPPORTUNITIES IN WORKING WITH DIGITAL NATIVES: GENERATION Z AND THEIR LEARNING IN A DIGITALLY-DRIVEN WORLD	
OBRAZOVNI IZAZOVI I MOGUĆNOSTI U RADU S DIGITALNIM UROĐENICIMA: GENERACIJA Z I NJIHOVO UČENJE U DIGITALNO VOĐENOM SVIJETU	
Ivica Kelam, Zaneta Divjakoska Doneva, Ivan Včev	93
POSITIVE QUALITIES OF A MENTOR IN GUIDING A DOCTORAL STUDENT: THE KEY TO SUCCESSFUL ACADEMIC DEVELOPMENT	
POZITIVNE OSOBINE MENTORA U VOĐENJU DOKTORANDA – KLJUČ USPJEŠNOGA AKADEMSKOG RAZVOJA	
Marinela Kermeci, Emina Berbić Kolar	95
THE IMPACT OF COMMUNICATION ON THE ROLE OF THE PRINCIPAL IN THE CREATION OF A SUCCESSFUL AND STIMULATING ENVIRONMENT IN THE SYSTEM OF EARLY AND PRESCHOOL NURTURING AND EDUCATION	
POVEZANOST KOMUNIKACIJE S USPJEŠNIM I POTICAJNIM OKRUŽENJEM U SUSTAVU RANOGA I PREDŠKOLSKOGA ODGOJA I OBRAZOVANJA I RAVNATELJSKOM ULOGOM U NJEGOVU STVARANJU I KREIRANJU	
Irena Klasnić, Tomislava Vidić, Marina Đuranović	97
TEACHERS' PERCEPTIONS OF THEIR SCHOOL COMMITMENT	
UČITELJSKE PERCEPCIJE ODANOSTI ŠKOLI	
Ante Kolak, Ivan Markić, Mara Sesar	99
RELATIONS AMONG EDUCATIONAL WORKERS IN THE HIERARCHICAL STRUCTURE OF SCHOOLS: NEW POSITIONS AND "OLD-NEW" RELATIONS	
ODNOSI MEĐU ODGOJNO-OBRAZOVNIM DJELATNICIMA U HIJERARHIJSKOJ STRUKTURI ŠKOLE: NOVA POZICIJA I „NOVI STARI“ ODNOSI	
Heléna Kolip	101
EXAMINING EARLY CHILDHOOD EDUCATION WITHIN THE FRAMEWORK OF THE GARDNERIAN CONCEPT	
PROMATRANJE RANOGA ODGOJA I OBRAZOVANJA U OKVIRU GARDNEROVA KONCEPTA	

Zvonimir Komar	103
PEDAGOGICAL PRACTITIONER AS AN AUTONOMOUS EXPERT OR AS A CURRICULUM IMPLEMENTER?	
PEDAGOŠKI PRAKTIČAR KAO AUTONOMNI STRUČNJAK ILI KAO PROVODITELJ KURIKULUMA?	
Josipa Kovač, Željko Rački	105
CHALLENGES IN MANAGING STUDENTS' PERSONAL AND SOCIAL DEVELOPMENT: PERSPECTIVES AND EXPECTATIONS OF FUTURE TEACHERS	
IZAZOVI U UPRAVLJANJU OSOBNIM I SOCIJALNIM RAZVOJEM UČENIKA: PERSPEKTIVE I OČEKIVANJA BUDUĆIH UČITELJICA	
Martina Lončar	107
THE CONNECTION BETWEEN FREE TIME AND VARIOUS ADDICTIONS IN STUDENTS	
POVEZANOST SLOBODNOGA VREMENA S RAZVOJEM OVISNOSTI KOD STUDENATA	
Dragana Mamić	109
NETWORKED AUTISM IN CROATIA	
UMREŽENOST AUTIZMA U HRVATSKOJ	
Nevenka Maras, Borna Nemet	111
PRACTICES OF DEMOCRATIC SCHOOL LEADERSHIP IN ELEMENTARY SCHOOLS IN CROATIA	
PRAKSE DEMOKRATSKOGA ŠKOLSKOG VOĐENJA KOD RAVNATELJA OSNOVNIH ŠKOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ	
Olja Maričić, Sanja Balać, Marija Bošnjak Stepanović	113
THE ADOPTION OF CONCEPTS RELATED TO SPATIAL ORIENTATION AMONG FUTURE TEACHERS AND PRESCHOOL TEACHERS	
USVOJENOST POJMOVA KOJI SE ODOSE NA ORIJENTACIJU U PROSTORU KOD BUDUĆIH UČITELJA I ODGOJITELJA	
Ivana Marić	115
CHALLENGES AND GUIDELINES IN 21ST CENTURY EDUCATION: THE ROLE OF CHATGPT IN DEVELOPING CRITICAL THINKING AND ETHICS AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS IN CROATIA	
IZAZOVI I SMJERNICE U OBRAZOVANJU 21. STOLJEĆA: ULOGA CHATGPT-JA U RAZVOJU KRITIČKOG MIŠLJENJA I ETIČNOSTI SREDNJOŠKOLACA U HRVATSKOJ	
Sandra Marijanović, Lorna Kalazić Jelić, Zdenka Lacina Pitlik	117
THE ROLE OF TEACHERS IN ENCOURAGING SOCIAL RESPONSIBILITY THROUGH ART PROJECTS	
ULOGA PROFESORA U POTICANJU DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI KROZ UMJETNIČKE PROJEKTE	
Damir Matanović, Valerija Turk-Presečki	119
SURVEILLANCE AND PUNISHMENT AS SCHOOL MANAGEMENT MECHANISMS IN THE INTERWAR BJELOVAR	
NADZOR I KAZNA KAO MEHANIZMI UPRAVLJANJA ŠKOLOM U MEĐURATNOM BJELOVARU	
Lota Matijević, Zvonimir Užarević	121
LEADERSHIP IN DENTAL EDUCATION: THE KEY TO THE FUTURE OF THE PROFESSION	
LIDERSTVO U STOMATOLOŠKOM OBRAZOVANJU: KLJUČ BUDUĆNOSTI PROFESIJE	
Marijana Miočić, Ana Marija Iveljić, Tena Velki	123
IS SUPERVISORY SUPPORT, ALONG WITH DEVELOPED EMOTIONAL INTELLIGENCE, SUFFICIENT TO PROTECT EDUCATORS FROM WORKPLACE BURNOUT?	
JE LI NADZORNA PODRŠKA UZ RAZVIJENU EMOCIONALNU INTELIGENCIJU DOVOLJNA DA ZAŠTITI EDUKATORE OD SAGORIJEVANJA NA RADNOM MJESTU?	
Ana Mirković Moguš	125
UTILIZING LEARNING ANALYTICS FOR STRATEGIC LEADERSHIP IN HIGHER EDUCATION	
OBRAZOVNA ANALITIKA KAO TEMELJ STRATEŠKOG VOĐENJA U VISOKOM OBRAZOVANJU	

Ivan Miškulin, Maja Brust Nemet	127
A NEW PARADIGM IN THE EDUCATION OF FUTURE LEADERS IN BIOMEDICINE NOVA PARADIGMA U OBRAZOVANJU BUDUĆIH LIDERA U BIOMEDICINI	
Diana Moslavac Bičvić, Ljerka Jukić Matić	129
FEAR OF THE UNKNOWN: MATHEMATICS (TEACHING) ANXIETY AND ITS IMPACT ON PROSPECTIVE TEACHERS STRAH OD NEPOZNATOGA: ANKSIOZNOST PREMA POUČAVANJU MATEMATIKE I NJEZIN UTJECAJ NA BUDUĆE NASTAVNIKE	
Aygul Muhammetmyradova	131
ROLE OF LEADERSHIP AND MANAGEMENT IN EDUCATION IN TURKMENISTAN: CHALLENGES AND ACHIEVEMENTS ULOGA VODSTVA I UPRAVLJANJA U OBRAZOVANJU U TURKMENISTANU: IZAZOVI I POSTIGNUĆA	
Martina Nemet	133
EDUCATION AS A CHOICE FOR THE FUTURE OBRAZOVANJE KAO IZBOR BUDUĆNOSTI	
Svetlana Novaković, Jelena Blašković Galeković	135
PRESCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN VISUAL ART AND MUSIC PROFESIONALNI RAZVOJ ODGOJITELJA NA LIKOVNOM I GLAZBENOM PODRUČJU	
Danijela Nujić	137
THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MEDICAL EDUCATION KORIŠTENJE UMJETNE INTELIGENCIJE U NASTAVI MEDICINE	
Pavao Nujić	139
ORGANIZATION OF ELEMENTARY EDUCATION IN 18 TH CENTURY OSIJEK ORGANIZACIJA PUČKOGA ŠKOLSTVA U OSIJEKU U 18. STOLJEĆU	
Diana Kopačević Olčar, Martina Malogorski Jurjević, Majda Rijavec	141
THE RELATIONSHIP BETWEEN JOB DEMANDS AND AFFECTIVE COMMITMENT IN PRIMARY SCHOOL TEACHERS ODNOS IZMEĐU ZAHTJEVA POSLA I AFEKTIVNE PREDANOSTI KOD UČITELJA OSNOVNE ŠKOLE	
Tena Pejčić, Petra Pejić Papak	143
THE FREQUENCY OF USING FORMATIVE ASSESSMENT IN TEACHING UČESTALOST KORIŠTENJA FORMATIVNOG VREDNOVANJA U NASTAVI	
Zvezdana Penava Brekalo, Alen Turjak	145
POTENTIALS AND CHALLENGES OF APPLYING CROWDFUNDING TO FINANCE ACTIVITIES IN ELEMENTARY SCHOOLS CROWDFUNDING – POTENCIJALI I IZAZOVI KORIŠTENJA SKUPNOGA PRIKUPLJANJA SREDSTAVA ZA FINANCIRANJE AKTIVNOSTI U OSNOVNIM ŠKOLAMA	
Filip Petković, Zvonimir Užarević	147
DESIGN AND FACILITATION OF TEAM-BASED LEARNING IN HEALTH PROFESSIONS DIZAJN I FACILITACIJA TIMSKOGA UČENJA U ZDRAVSTVENIM PROFESIJAMA	
Gabriel Pinkas	149
THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL PRINCIPAL BEHAVIOR AND TEACHER SELF-EFFICACY ODNOS PONAŠANJA ŠKOLSKIH RAVNATELJA I SAMOEFIKASNOSTI NASTAVNIKA	
Luka Pongračić, Andrej Maras	151
MOTIVATION OF PRINCIPALS FOR PROMOTION TO HIGHER POSITIONS MOTIVACIJA RAVNATELJA ZA NAPREDOVANJE U VIŠA ZVANJA	

Ana Popović	153
LEADING AMATEUR MUSIC ENSEMBLES: LEISURE, EDUCATION, OR PROFESSIONALISM?	
VOĐENJE AMATERSKIH GLAZBENIH ANSAMBALA: RAZONODA, OBRAZOVANJE ILI PROFESIONALIZAM?	
Ivan Primorac	155
MANAGING THE EDUCATIONAL PROCESS WITH STUDENTS WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES	
UPRAVLJANJE ODGOJNO-OBRAZOVNIM PROCESOM U RADU S UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	
Igor Radeka, Matilda Karamatić Brčić, Višnja Perin	157
DISTRIBUTED LEADERSHIP IN THE EDUCATION SYSTEM FROM THE PERSPECTIVE OF THE STUDENTS OF THE SPECIALIST STUDY "LEADING AND MANAGEMENT OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION"	
DISTRIBUIRANO VOĐENJE U SUSTAVU ODGOJA I OBRAZOVANJA IZ PERSPEKTIVE POLAZNIKA SPECIJALISTIČKOGA STUDIJA <i>VOĐENJE I UPRAVLJANJE ODGOJNO-OBRAZOVNOM USTANOVOM</i>	
Antoaneta Radočaj-Jerković, Nina Pocrnić, Berislav Jerković	159
COMPETENCES OF CONDUCTORS FOR LEADING CHORAL ENSEMBLES	
KOMPETENCIJE DIRIGENTA ZA VOĐENJE ZBORSKIH ANSAMBALA	
Višnja Rajić, Vlatka Domović, Maja Homen	161
DEVELOPMENT OF TEACHER DIGITAL COMPETENCE FOR PROFESSIONAL ENGAGEMENT – STUDENT PERSPECTIVE	
RAZVOJ DIGITALNE KOMPETENCIJE UČITELJA ZA PROFESIONALNI ANGAŽMAN – PERSPEKTIVA UČENIKA	
Višnja Rajić, Tihana Kokanović	163
THEORETICAL FOUNDATIONS OF ACTION RESEARCH: EXPLORING FRAMEWORKS AND PARADIGMS IN EDUCATION	
TEORIJSKE OSNOVE AKCIJSKOGA ISTRAŽIVANJA: ISTRAŽIVANJE OKVIRA I PARADIGMI U OBRAZOVANJU	
Tena Rak, Edita Borić, Dorothea Bedeković	165
EXPERIENTIAL LEARNING AS A LEADING ACTIVITY IN CREATING CORRECT SCIENCE CONCEPTS	
ISKUSTVENO UČENJE KAO VODEĆA AKTIVNOST U STVARANJU ISPRAVNIH PRIRODOSLOVNIH KONCEPATA	
Ksenija Romstein, Vedrana Veić, Iva Šimundić	167
GENERAL MARKS, TRUANCY AND PEDAGOGICAL MEASURES IN RELATION TO THE DEVELOPMENT INDEX OF THE REPUBLIC OF CROATIA AS INDICATORS OF THE QUALITY OF MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND REGIONAL SOCIAL POLITICS	
OPĆI USPJEH, IZOSTANCI I IZREČENE PEDAGOŠKE MJERE U ODNOSU NA INDEKS RAZVIJENOSTI REPUBLIKE HRVATSKE KAO INDIKATORI KVALITETE VOĐENJA ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA I REGIONALNIH SOCIJALNIH POLITIKA	
Mirjana Semenić Rutko, Zvonimir Užarević	169
THE ROLE OF MENTORS IN HEALTH EDUCATION	
ULOGA MENTORA U ZDRAVSTVENOM ODGOJU	
Vesna Svalina	171
THE ATTITUDES OF THE PRINCIPALS IN CROATIAN MUSIC SCHOOLS REGARDING THE CHALLENGES AND ADAPTATIONS IN THE CONTEXT OF THE WHOLE-DAY SCHOOL	
STAVOVI RAVNATELJA HRVATSKIH GLAZBENIH ŠKOLA O IZAZOVIMA I PRILAGODBAMA U KONTEKSTU UVOĐENJA CJELODNEVNE NASTAVE	

Ljiljana Šapić Kozar	173
THE APPLICATION OF COGNITIVE BEHAVIOURAL PLAY THERAPY IN CROATIAN SCHOOLS PRIMJENA KOGNITIVNO-BIHEVIORALNE TERAPIJE IGROM U HRVATSKIM ŠKOLAMA	
Tihana Škojo, Marko Sesar	175
LEADING A TAMBURITZA ENSEMBLE VOĐENJE TAMBURAŠKOGA ANSAMBLA	
Majda Škrlec	177
MANAGING ARTS ORGANIZATIONS AIMING AT SUCCESSFUL AND INNOVATIVE FUNCTIONING, SECURING THE DEVELOPMENT, GROWTH, AND COMPETITIVENESS IN THE GLOBAL ENVIRONMENT VOĐENJE ORGANIZACIJA UMJETNIČKOGA PODRUČJA S CILJEM USPJEŠNOGA I INOVATIVNOGA DJELOVANJA, RAZVOJA I KONKURENTNOSTI U GLOBALNOM OKRUŽENJU	
Ružica Tokić Zec	179
EDUCATIONAL WORKERS AS CARRIERS OF CHANGE IN THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION ODGOJNO-OBRAZOVNI DJELATNICI KAO NOSITELJI PROMJENA U ORGANIZACIJSKOJ KULTURI ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE	
Elizabeta Tomevska-Ilievska, Maja Janevska, Tatjana Boshkova	181
METHODS AND TECHNIQUES TO ASSESS STUDENT ACHIEVEMENT IN ELEMENTARY SCHOOL METODE I TEHNIKE OCJENJIVANJA UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI	
Leonarda Topolovčan, Mirela Grgić, Darija Kuharić	183
INTRODUCING ALTERNATIVE COMMUNICATION METHODS: THE ROLE OF THE PECS METHOD AND PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN INCLUSIVE EDUCATION UVOĐENJE ALTERNATIVNIH METODA KOMUNIKACIJE: ULOGA PECS METODE I PEDAGOŠKE KOMUNIKACIJE U INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU	
Tomislav Topolovčan	185
DISTANCE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: EMPIRICAL AND THEORETICAL EXPLICATION OBRAZOVANJE NA DALJINU U VRIJEME EPIDEMIJE BOLESTI COVID-19: EMPIRIJSKA I TEORIJSKA EKSPLIKACIJA	
Daria Tot	187
LEADERSHIP AS A JOINT TASK AND JOINT RESPONSIBILITY OF ALL PARTICIPANTS IN THE EARLY CHILDHOOD AND PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION VODSTVO KAO ZAJEDNIČKA FUNKCIJA I ODGOVORNOST SVIH SUDIONIKA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI	
Rahaela Varga, Ivana Kraljević Bošnjak, Petra Bučević	189
LEADERSHIP AS HIGH-QUALITY EDUCATION FACTOR IN ECEC: (INTER)NATIONAL GUIDELINES VOĐENJE KAO ČIMBENIK KVALITETE RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA: (INTER)NACIONALNE SMJERNICE	
Mario Vasilj, Katarina Marošević, Anita Imre	191
EDUCATION IN PRIMARY EDUCATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT: OVERVIEW OF THE 27 EU- STATE OBRAZOVANJE U OSNOVNOM ŠKOLSTVU I GOSPODARSKI RAZVOJ: PREGLED STANJA EU-27	
Višnja Vekić-Kljaić	193
CHANGING AND DEVELOPING THE ROLE OF A LEADER IN REFLECTIVE LEARNING COMMUNITIES MIJENJANJE I RAZVOJ ULOGE VODITELJA REFLEKSIVNE ZAJEDNICE UČENJA	

Nataša Vlah, Kathleen Beaudoin, Davor Vukelić	195
PERCEIVED COMPETENCY FOR THE ROLE OF EMPOWERING PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS: PROFESSIONAL CHARACTERISTICS OF FUTURE TEACHERS AND EDUCATORS IN EARLY INTERVENTION	
OSJEĆAJ OSPOSOBLJENOSTI ZA ULOGU OSNAŽIVANJA RODITELJA DJECE S POSEBNIM POTREBAMA: PROFESIONALNA OBILJEŽJA KOD BUDUĆIH UČITELJA I ODGAJATELJA U RANOJ INTERVENCIJI	
Nataša Vlah, Dora Šimunović, Nadine Binder	197
PRESCHOOL EDUCATORS' ROLE IN INCLUSION: THE RELATIONSHIP BETWEEN INCLUSIVE BELIEFS AND PERSONAL CHARACTERISTICS	
ULOGA ODGAJATELJA U INKLUZIJI: ODNOS IZMEĐU INKLUZIVNIH UVJERENJA I OSOBNIH KARAKTERISTIKA	
Jasmina Vrkić Dimić, Matilda Karamatić Brčić, Marina Vidaković	199
TEACHING SELF-EFFICACY AS A MEASURE OF MANAGEMENT AND LEADERSHIP AT THE LEVEL OF TEACHING IMPLEMENTATION	
NASTAVNA SAMOEFIKASNOST KAO MJERA UPRAVLJANJA I VOĐENJA NA RAZINI NASTAVNE REALIZACIJE	
Marta Zečević Berbić, Edita Borić, Lovro Borić	201
THE REPRESENTATION OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCES IN PRIMARY SCHOOL SCIENCE AND SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS	
ZASTUPLJENOST PODUZETNIČKIH KOMPETENCIJA U UDŽBENICIMA PRIRODE I DRUŠTVA OSNOVNE ŠKOLE	
Vesna Zlatarević, Luka Pongračić	203
CULTURAL HERITAGE IN THE SUBJECTS OF LOWER PRIMARY CLASSES	
KULturna BAŠTINA U PREDMETIMA RAZREDNE NASTAVE	
Dajana Zoretić, Nada Sikra, Dražen Rastovski	205
AWARENESS OF THE IMPORTANCE OF THE COMPETENCE OF MOVEMENT IN THE WATER OF RESPONDENTS OF DIFFERENT PROFESSIONS	
SVJESNOST O VAŽNOSTI KOMPETENCIJA KRETANJA U VODI ISPITANIKA RAZLIČITIH PROFESIJA ZANIMANJA	
Vatroslav Zovko, Maja Đurkinjak	207
SALARY POLICY IN PRESCHOOL INSTITUTIONS: COMPLIANCE OF COLLECTIVE AGREEMENTS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS WITH THE LEGAL FRAMEWORK OF THE REPUBLIC OF CROATIA	
POLITIKA PLAĆA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA: USKLAĐENOST KOLEKTIVNIH UGOVORA PREDŠKOLSKIH USTANOVA S PRAVNIM OKVIROM REPUBLIKE HRVATSKE	
Andreja Zubac, Irella Bogut	209
PUB QUIZ AS A PUBLIC EVENT USED FOR A SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SCHOOL CURRICULA	
PUB-KVIZ KAO JAVNI DOGAĐAJ U SLUŽBI ODRŽIVOGA RAZVOJA U ŠKOLSKIM KURIKULUMIMA	
Marijana Županić Benić	211
THE ROLE OF ART EDUCATION AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS IN THE INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY IN VISUAL ARTS TEACHING	
ULOGA UMJETNIČKOGA OBRAZOVANJA I STRUČNOGA USAVRŠAVANJA UČITELJA U INTEGRACIJI INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE U NASTAVI LIKOVNE KULTURE	

KEYNOTE LECTURES
PLENARNA PREDAVANJA

 Didactic
Challenges

HOW TO ATTRACT, APPOINT AND RETAIN GOOD EDUCATIONAL LEADERS: A VIEW FROM VARIOUS PERSPECTIVES

Vesna Kovač

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia

vesna.kovac@ffri.uniri.hr

Educational leadership is a highly relevant topic discussed in numerous policy documents and reports, offering and justifying key recommendations to policymakers at the national and local levels. The latest document on this subject is the newly released UNESCO Global Education Monitoring Report: Leadership in Education, which uses extensive data to address the following question: How can education systems attract, appoint, and retain good education leaders? This question is neither new nor novel. It has been discussed and studied for years, yet satisfactory practical and policy solutions remain elusive.

This presentation approaches the issue from multiple perspectives. Key global debates and recommendations aimed at improving educational policies on governance and leadership in education will be summarized. Recent national-level initiatives will be presented, and the current state of affairs analyzed. Are professional standards and qualifications for school leaders being implemented? Will the system for selecting school principals change? The presentation will also analyze how educational institutions are led at the local level. What do we know about leadership at the local level? How do local authorities (founders) ensure and support conditions for effective leadership in educational institutions? The discussion will conclude at the institutional level. How are school principals portrayed in the media? What are their needs and challenges? Do they receive adequate support? What has to be changed?

Finally, an answer to the initial question will be formulated from various perspectives. Several key recommendations will be developed, emphasizing the collaborative role of all stakeholders – principals, policymakers, and local communities – in jointly creating a better system for attracting, selecting, and retaining good leaders in educational institutions.

Keywords: Educational leadership, appointing educational leaders, professionalization of educational leaders

KAKO PRIVUĆI, ODABRATI I ZADRŽATI DOBRE LIDERE ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA: POGLED IZ RAZLIČITIH PERSPEKTIVA

Vođenje odgojno-obrazovnih ustanova relevantna je tema o kojoj se raspravlja u brojnim policy dokumentima i izvješćima pri čemu se prenose i argumentiraju ključne preporuke donositeljima obrazovnih politika na nacionalnoj i lokalnoj razini. Najsvježiji dokument o vođenju netom je objavljen UNESCO-ov Global Education Monitoring Report: Leadership in Education u kojem se brojnim podacima nastoji odgovoriti na pitanje How can education systems attract, appoint and retain good education leaders? koje nije novo ni svježije. Već se godinama o tome raspravlja i piše, a zadovoljavajućih praktičnih i policy rješenja još nema na vidiku. U ovom se izlaganju navedenom pitanju pristupa s nekoliko gledišta.

Sumirat će se ključne rasprave i preporuke na globalnoj razini kojima se usmjerava unaprjeđenje obrazovnih politika o pitanjima upravljanja i vođenja u odgoju i obrazovanju. Predstaviti će se recentnije inicijative na nacionalnoj razini i analizirati trenutačno stanje stvari. Jesu li zaživjeli standardi zanimanja i kvalifikacije za ravnatelje odgojno-obrazovnih ustanova? Hoće li se mijenjati sustav izbora ravnatelja? Analizirat će se načini vođenja odgojno-obrazovnih ustanova na lokalnoj razini. Što znamo o vođenju na lokalnoj razini? Kako se s lokalne razine (osnivača) osiguravaju i podržavaju uvjeti za učinkovito vođenje odgojno-obrazovnih ustanova? Zaključit će se s razinom odgojno-obrazovnih ustanova. Kako se o ravnateljima govori i piše u sredstvima javnoga priopćavanja? Koje su njihove potrebe i problemi? Dobivaju li adekvatnu podršku? Što treba mijenjati?

Na kraju će se oblikovati odgovor na početno pitanje razmatrano s različitih gledišta. Kreirat će se nekoliko ključnih preporuka pri čemu valja naglasiti kolaborativnu ulogu svih dionika – ravnatelja, kreatora politika i lokalnih zajednica – u zajedničkom kreiranju boljega sustava privlačenja, biranja i zadržavanja dobrih lidera odgojno-obrazovnih ustanova.

Ključne riječi: vođenje odgojno-obrazovnih ustanova, izbor ravnatelja, profesionalizacija ravnatelja

PLAY, LEAD, LEARN: USING ESCAPE ROOMS TO PREPARE LITHUANIA'S FUTURE SCHOOL PRINCIPALS

Rasa Nedzinskaite-Maciuniene

Education Academy, Vytautas Magnus University, Lithuania

rasa.nedzinskaite-maciuniene@vdu.lt

Egle Stasiunaitiene

Education Academy, Vytautas Magnus University, Lithuania

egle.stasiunaitiene@vdu.lt

As Lithuania undergoes a transformation in school leadership, with new competency-based requirements introduced in 2024, the need for innovative methods in leadership training has become more urgent than ever. This presentation brings together policy reform and playful pedagogy to explore how future school principals can be better prepared for complex educational challenges.

We begin by outlining the updated framework for principal qualification and evaluation, emphasizing key competencies such as strategic thinking, leading learning, and personal effectiveness. In response to identified training gaps, particularly in change management and strategic leadership, we introduce an innovative response: an online escape room designed specifically for future education leaders.

Tested by 111 students in an undergraduate course on educational organization management, the escape room presented real-life leadership scenarios through gamified, interactive tasks. Students' reflections reveal that this approach not only deepened their understanding of theoretical concepts but also enhanced motivation, self-assessment, and readiness for leadership roles.

By linking policy shifts with creative didactic strategies, this session demonstrates how game-based learning can support the development of critical leadership competencies—ensuring that future principals don't just meet requirements, but emerge ready to lead.

Keywords: school leadership, gamification, escape room, competency development, educational innovation

IGRAJ SE, VODI, UČI: KORIŠTENJE SOBA ZA BIJEG ZA PRIPREMU BUDUĆIH RAVNATELJA ŠKOLA U LITVI

Kako Litva prolazi transformaciju u školskom vodstvu, s novim zahtjevima utemeljenima na kompetencijama uvedenima 2024. godine, potreba za inovativnim metodama u osposobljavanju za vodstvo postala je hitnija nego ikad. Ovo izlaganje objedinjuje reformu politika i razigranu pedagogiju kako bi se istražilo kako se budući ravnatelji škola mogu bolje pripremiti za složene obrazovne izazove.

Predavanje počinje pregledom ažuriranoga okvira za kvalifikaciju i evaluaciju ravnatelja, s naglaskom na ključne kompetencije poput strateškoga razmišljanja, vođenja učenja i osobne učinkovitosti. Kao odgovor na utvrđene nedostatke u osposobljavanju, posebno u upravljanju promjenama i strateškom vodstvu, predstavljamo inovativan odgovor: *online* sobu za bijeg posebno dizajniranu za buduće obrazovne lidere.

Soba za bijeg, koju je testiralo 111 studenata na prijediplomskom studiju upravljanja obrazovnim organizacijama, predstavila je scenarije vodstva iz stvarnoga života gamificiranim, interaktivnim zadacima. Studentske refleksije otkrivaju da je ovaj pristup ne samo produbio njihovo razumijevanje teorijskih koncepata već i poboljšao motivaciju, samoprocjenu i spremnost za vodeće uloge.

Povezivanjem promjena politika s kreativnim didaktičkim strategijama, ova sesija pokazuje kako učenje utemeljeno na igrama može podržati razvoj ključnih liderskih kompetencija – osiguravajući da budući ravnatelji ne samo ispunjavaju zahtjeve već i da iz njih izađu spremni za vođenje.

Ključne riječi: školsko vodstvo, gamifikacija, soba za bijeg, razvoj kompetencija, obrazovne inovacije

DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION - WHAT HAVE WE LEARNED SO FAR?

Ivan Kelic

Faculty of Economics and Business, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
ivan.kelic@efos.hr

Digital Transformation of Education refers to fundamental changes in the way we learn and teach, using technology as a key tool. This process is not just about introducing new technologies but also adapting educational methods and pedagogy to improve the learning experience. During the COVID-19 pandemic, many educational institutions were forced to quickly implement online teaching, highlighting both the advantages and challenges of digital transformation. While technologies such as digital platforms, online resources, and progress-tracking tools have become indispensable, the digitization of education presents numerous challenges. Among the main issues are unequal access to technology, a lack of digital skills among teachers and students, and the need for new approaches in pedagogy. Alongside this, global connectivity has enabled personalized learning and flexibility but has also increased disparities in access to educational resources.

Educational institution leaders, as well as teachers, face challenges in managing this change, but a successful strategy involves developing professional skills, adapting educational policies, and continuously working to reduce digital inequalities. In the future, technologies such as artificial intelligence, augmented reality, and virtual learning could further shape education, making it more accessible and adaptable. Therefore, it is necessary to think about further digitalization in education, including predictions about how technologies like virtual and augmented reality and artificial intelligence will continue to shape education in the coming years. In this context, it is essential to consider how educational policies need to evolve to align with digital changes. The role of institutions and international organizations in regulating digital education is becoming crucial, as it is necessary to harmonize various approaches and guidelines. Furthermore, global trends in education will not necessarily apply in all local educational systems, and it is critical to tailor digital transformation to specific needs and resources.

Keywords: digital transformation, educational policies, online education, artificial intelligence

DIGITALNA TRANSFORMACIJA OBRAZOVANJA – ŠTO SMO DO SADA NAUČILI?

Digitalna transformacija obrazovanja označava temeljne promjene u načinu na koji učimo i podučavamo koristeći tehnologiju kao ključni alat. Ovaj proces nije samo uvođenje novih tehnologija, već i prilagodba obrazovnih metoda i pedagogije kako bi se poboljšalo iskustvo učenja. Tijekom pandemije bolesti COVID-19 mnoge obrazovne institucije bile su prisiljene brzo implementirati online nastavu, što je istaknulo prednosti, ali i izazove digitalne transformacije. Iako su tehnologije poput digitalnih platformi, *online* resursa i alata za praćenje napretka postale neizostavne, digitalizacija obrazovanja suočava nas s mnogim problemima. Među glavnim izazovima nejednak su pristup tehnologiji, manjak digitalnih vještina kod nastavnika i učenika te potreba za novim pristupima u pedagogiji. Osim toga, globalna povezanost omogućila je personalizirano učenje i fleksibilnost, ali i povećala razlike u pristupu obrazovnim resursima.

Lideri obrazovnih institucija, kao i nastavnici, suočavaju se s izazovima upravljanja ovom promjenom, no uspješna strategija uključuje razvoj profesionalnih vještina, prilagodbu obrazovnih politika i kontinuirani rad na smanjenju digitalnih nejednakosti. U budućnosti bi tehnologije poput umjetne inteligencije, proširene stvarnosti i virtualnoga učenja mogle dodatno oblikovati obrazovanje, čineći ga dostupnijim i prilagodljivijim. Stoga je nužno promišljati o daljnjoj digitalizaciji u obrazovanju, uključujući predviđanja kako će tehnologija, kao što su virtualna i proširena stvarnost te umjetna inteligencija, nastaviti oblikovati obrazovanje u idućim godinama. U tom kontekstu važno je razmotriti kako se obrazovne politike trebaju razvijati kako bi bile u skladu s digitalnim promjenama. Uloga institucija i međunarodnih organizacija u reguliranju digitalnoga obrazovanja postaje ključna jer je potrebno uskladiti različite pristupe i smjernice. Također, globalni trendovi u obrazovanju neće nužno biti primjenjivi u svim lokalnim obrazovnim sustavima te je ključno prilagoditi digitalnu transformaciju prema specifičnim potrebama i resursima.

Ključne riječi: digitalna transformacija, obrazovne politike, online nastava, umjetna inteligencija

ABSTRACTS

SAŽETCI

THE POSSIBILITY OF INTRODUCING THE DIGIMI ASSESSMENT METHOD INTO THE HUNGARIAN-LANGUAGE KINDERGARTEN EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN VOJVODINA

Gréta Ábrahám

Faculty of Humanities and Social Science, Education and Society Doctoral School of
Education, University of Pécs, Hungary

gretabraham00@gmail.com

The research focuses on a self-developed application named DigiMI, designed for use on touchscreen mobile devices (tablets). DigiMI represents a digital adaptation of the EIDW method (Sándor-Schmidt, 2016, 2019; Schmidt, 2022) and is used to explore the intelligence profiles (Gardner, 1999, 2006) of kindergarten children in Vojvodina. The research seeks to determine whether the DigiMI application, an independent adaptation based on the MIMI method, is effective among its users (kindergarten children). The method employed in the research is an efficacy study (Halász, 2010; Sándor-Schmidt, 2019), during which the emotional expressions of kindergarten children are analysed in the context of DigiMI play activities. The examination of children's emotional reactions is conducted using the Facial Action Coding System (FACS) (Ekman & Friesen, 1978) through video analysis with automated emotion coding. The automated emotion coding, based on Basic Emotion Theory (Ekman, 1999) and Circumplex Model of Affect (Russell, 1980), is implemented using the iMotions Facial Expression Analysis software tool (iMotions Software, 2024). The study sample includes 120 Hungarian-speaking children aged 5–6, from the pre-kindergarten and kindergarten groups of the Bačka, Banat and Srem region.

The findings suggest that DigiMI application's innovative design, animated, interactive graphical elements, sounds, videos, and images effectively sustain the attention and motivation of its users. The application predominantly elicited positive emotional responses from the children studied and proved effective among its users.

Keywords: DigiMI application, intelligence profile, digital environment, Vojvodina kindergarten educational environment, efficacy study

MOGUĆNOST UVOĐENJA METODE PROCJENE DIGIMI U ODGOJNO-OBRAZOVNO OKRUŽENJE DJEČJIH VRTIĆA NA MAĐARSKOM JEZIKU U VOJVODINI

Istraživanje je usmjereno na samostalno razvijenu aplikaciju pod nazivom DigiMI, dizajniranu za korištenje na mobilnim uređajima sa zaslonom osjetljivim na dodir (tabletima). DigiMI predstavlja digitalnu adaptaciju metode EIDW (Sándor-Schmidt, 2016, 2019; Schmidt, 2022) i koristi se za istraživanje profila inteligencije (Gardner, 1999, 2006) djece vrtićke dobi u Vojvodini. Istraživanjem se želi utvrditi je li aplikacija DigiMI, neovisna prilagodba utemeljena na metodi MIMI, učinkovita među svojim korisnicima (djecom vrtićke dobi). Metoda korištena u istraživanju studija je učinkovitosti (Halász, 2010; Sándor-Schmidt, 2019) tijekom koje se analiziraju emocionalni izrazi djece vrtićke dobi u kontekstu DigiMI aktivnosti igre. Ispitivanje dječjih emocionalnih reakcija provodi se s pomoću Facial Action Coding System (FACS) (Ekman i Friesen, 1978) video analizom s automatiziranim kodiranjem emocija. Automatizirano kodiranje emocija, utemeljeno na teoriji osnovnih emocija (Ekman, 1999) i Circumplex modela afekta (Russell, 1980), implementirano je s pomoću softverskoga alata iMotions Facial Expression Analysis (iMotions Software, 2024). Uzorak istraživanja obuhvaća 120 djece mađarskoga govornog područja od 5 do 6 godina, predškolske i vrtićke skupine iz Bačke, Banata i Srijema.

Rezultati istraživanja pokazuju da inovativni dizajn aplikacije DigiMI, animirani, interaktivni grafički elementi, zvukovi, video zapisi i slike učinkovito održavaju pozornost i motivaciju korisnika. Aplikacija je većinom izazvala pozitivne emocionalne reakcije ispitane djece i pokazala se učinkovitom među svojim korisnicima.

Ključne riječi: aplikacija DigiMI, profil inteligencije, digitalno okruženje, obrazovno okruženje vrtića u Vojvodini, studija učinkovitosti

CREATING SUCCESSFUL INCLUSION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS – THE ROLE OF THE PRINCIPAL

Emina Ahmetović

Center for Education Tomislav Špoljar Varaždin, Croatia
e.kovacic2@gmail.com

Aleksandra Krampač-Grljušić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
akrampacgrljusic@foozos.hr

Dunja Jurić Vukelić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
djvukelic@foozos

Education is the fundamental right of every child. In the modern approach to the culture of education, it is extremely important to respect the diversity of all students. High-quality school management is one of the prerequisites for creating inclusion. The principal is an important factor in the improvement of educational practice, and therefore in the creation of successful inclusion. The way the school is managed, as well as the principal's attitudes, have an indirect effect on inclusion. Although the key role in the inclusion of children with disabilities and the creation of a positive climate is played by educational workers, the cooperation and support of the principal is invaluable. The paper presents the available research results on the role of principals of educational institutions in creating successful inclusion.

Keywords: inclusion, the role of principal, educational workers, cooperation

STVARANJE USPJEŠNE INKLUZIJE U ODGOJNO OBRAZOVNIM USTANOVAMA – ULOGA RAVNATELJA

Odgoj i obrazovanje temeljno je pravo svakoga djeteta. U suvremenom pristupu kulturi obrazovanja iznimno je važno uvažavanje različitosti svih učenika. Kvalitetno vođenje škole jedan je od preduvjeta za stvaranje inkluzije. Ravnatelj je važan čimbenik unapređenja odgojno-obrazovne prakse, a samim time i stvaranja uspješne inkluzije. Način upravljanja školom, kao i stavovi ravnatelja, posredno djeluju na inkluziju. Iako ključnu ulogu u inkluziji djece s teškoćama i stvaranju pozitivne klime imaju odgojno-obrazovni djelatnici, neprocjenjivo je važna suradnja i podrška ravnatelja. U radu su prikazani dostupni rezultati istraživanja o ulozi ravnatelja odgojno-obrazovnih ustanova u stvaranju uspješne inkluzije.

Ključne riječi: inkluzija, uloga ravnatelja, odgojno-obrazovni djelatnici, suradnja

BRIDGE THE GAP, SHIFT THE MAP – METAPHOR AS A CATALYST FOR (RE)CONSTRUCTING THE EDUCATIONAL PARADIGM

Mirjana Beara Benjak

Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac, Serbia

Institute of positive psychology, Novi Sad, Serbia

mirjana.beara@gmail.com

Vesna Radulović

Institute of positive psychology, Novi Sad, Serbia

vesna.radulovic59@gmail.com

Contemporary educational and psychological theories offer a range of approaches for reflecting on both current and desired states of education. The constructivist approach assumes that individuals actively create meaning through personal experiences, forming a basis for reflective thinking about the education system through symbolic representation. Visual and projective techniques, commonly used in educational and counseling contexts to encourage free interpretation and expression of thoughts and emotions, also create space for deeper educational exploration. Additionally, the use of metaphor (Lakoff & Johnson, 1981) enables participants to understand complex phenomena—such as the education system—through familiar, everyday imagery that enhances communication and insight.

Amid large-scale anti-corruption student protests that began in December 2024, many primary and secondary schools in Serbia suspended classes in solidarity with students' demands for justice and a healthier society. Due to growing pressure from educational authorities, some schools resumed instruction by late March—some partially, using shortened lessons (“legal strike”), and others fully returning to the regular schedule.

In early April 2025, a workshop titled *The Future of Education* was held in Novi Sad, bringing together 12 educators (school psychologists, pedagogues, and teachers) from primary and secondary schools. The workshop aimed to empower educators to co-construct a new educational paradigm—not by returning to the “old normal,” but by envisioning more meaningful teaching and learning practices. In one of the activities, participants selected one of nine photographs of different bridges that best represented their experience of the education system in the current context. Their choices, interpretations, and visions for the futures of education will be presented.

Keywords: Metaphors; Constructivist learning; Educational paradigm; Visual projective technique; Workshop with educators

PREMOSTI JAZ, POMAKNI KARTU – METAFORA KAO KATALIZATOR ZA (RE)KONSTRUKCIJU OBRAZOVNE PARADIGME

Suvremene obrazovne i psihološke teorije nude niz pristupa za promišljanje trenutačnoga i željenoga stanja obrazovanja. Konstruktivistički pristup pretpostavlja da pojedinci aktivno stvaraju značenje na temelju osobnoga iskustva, stvarajući osnovu za refleksivno razmišljanje o obrazovnom sustavu simboličkim predstavljanjem. Vizualne i projektivne tehnike, koje se obično koriste u obrazovnim i savjetodavnim kontekstima za poticanje slobodne interpretacije i izražavanja misli i emocija, također otvaraju prostor dubljem obrazovnom istraživanju. Dodatno, korištenje metafora (Lakoff & Johnson) omogućuje sudionicima razumijevanje složenih fenomena – kao što je obrazovni sustav – s pomoću poznatih, svakodnevnih slika koje poboljšavaju komunikaciju i uvid.

Usred velikih prosvjeda učenika protiv korupcije koji su počeli u prosincu 2024. mnoge osnovne i srednje škole u Srbiji obustavile su nastavu u znak solidarnosti sa zahtjevima učenika za pravdom i zdravijim društvom. Zbog sve većega pritiska prosvjetnih vlasti neke su škole krajem ožujka 2025. nastavile s nastavom – neke djelomično, održavajući skraćenu nastavu („zakonski štrajk”), a druge su se u potpunosti vratile na redovni raspored.

Početkom travnja 2025. u Novom Sadu održana je radionica pod nazivom *Budućnost obrazovanja* koja je okupila 12 edukatora (školskih psihologa, pedagoga i učitelja) iz osnovnih i srednjih škola. Cilj radionice bio je osnažiti edukatore da zajedno konstruiraju novu obrazovnu paradigmu – ne vraćanjem na „staru normalu”, već predviđanjem smislenijih praksi poučavanja i učenja. U jednoj aktivnosti sudionici su odabrali jednu od devet fotografija različitih mostova koje najbolje predstavljaju njihovo iskustvo obrazovnoga sustava u trenutačnom kontekstu. Predstaviti će se njihovi izbori, tumačenja i vizije budućnosti obrazovanja.

Ključne riječi: metafore, konstruktivističko učenje, obrazovna paradigma, vizualno projektivna tehnika, radionica s odgajateljima

AN INTEGRATED APPROACH TO THE LEADERSHIP AND MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS: CREATING A HEALTHY AND EFFECTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Dorothea Bedeković

Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
dbedekovic@fdmz.hr

Tomislav Malenica

Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
tmalenica@fdmz.hr

Lovro Borić

lovro.boric3@gmail.com

This review paper explores integrated approaches in the leadership and management of educational institutions, with the aim of creating a healthy and effective educational environment. Through an interdisciplinary approach, the paper focuses on connecting key factors in education, including organizational leadership and effective management of all resources, social and emotional support for teachers and students, stress prevention, preservation and promotion of health and a healthy lifestyle, and building a positive organizational culture that contributes to the success of all participants in the educational process. The main objective of the paper is to examine, by analyzing existing literature from different domains, what is needed for successful leadership of an educational institution, starting from the assumption that it requires management of resources and pedagogical processes, but also strives to create an environment that promotes physical and mental health.

The paper contains an extensive analysis of practical aspects of the application of integrated approaches, such as the development of strategies for reducing stress among teachers, preventing burnout, implementing various health programs, and encouraging emotional resilience of students, keeping in mind the adequate management of resources. In addition, it addresses the importance of organizational culture and its impact on employee motivation and productivity, as well as student academic success. The emphasis is on concrete examples and best practices that educational institutions can apply to create a supportive and inclusive environment that promotes the health, well-being and success of all participants. It can be concluded that by integrating management strategies, health and psychological support, educational institutions can achieve long-term benefits in terms of reduced stress, increased student and teacher engagement and better overall well-being.

Keywords: integrated approaches, leadership of educational institutions, organizational culture, social and emotional support, stress prevention

INTEGRIRANI PRISTUP U VOĐENJU I UPRAVLJANJU OBRAZOVNIM INSTITUCIJAMA: STVARANJE ZDRAVOGA I UČINKOVITOGA OBRAZOVNOG OKRUŽENJA

Ovaj pregledni rad istražuje integrirane pristupe u vođenju i upravljanju obrazovnim institucijama, s ciljem stvaranja zdravoga i učinkovitoga obrazovnog okruženja. Vodeći se interdisciplinarnim pristupom, rad se fokusira na povezivanje ključnih čimbenika u obrazovanju, uključujući vođenje organizacije i učinkovito upravljanje svim resursima, socijalnu i emocionalnu potporu za učitelje i učenike, prevenciju stresa, očuvanje i promoviranje zdravlja i zdravoga načina života te izgradnju pozitivne organizacijske kulture koja doprinosi uspjehu svih sudionika obrazovnoga procesa. Glavni cilj je rada ispitati, analizom postojeće literature iz različitih domena, što je sve potrebno za uspješno vođenje obrazovne institucije polazeći od pretpostavke da ono zahtijeva upravljanje resursima i pedagoškim procesima, ali i da teži stvaranju okruženja koje promiče fizičko i mentalno zdravlje.

Dio rada čini i ekstenzivna analitika praktičnih aspekata primjene integriranih pristupa, kao što su razvoj strategija za smanjenje stresa među učiteljima, prevencija *burnouta*, implementacija raznih zdravstvenih programa te poticanje emocionalne otpornosti učenika, imajući na umu adekvatno raspolaganje resursima. Osim toga, u radu se obrađuju važnost organizacijske kulture i njezin utjecaj na motivaciju i produktivnost zaposlenika, kao i akademski uspjeh učenika. Naglasak je na konkretnim primjerima i najboljim praksama koje obrazovne institucije mogu primijeniti kako bi stvorile podržavajuće i uključujuće okruženje koje potiče zdravlje, dobrobit i uspjeh svih sudionika. Zaključno, može se utvrditi da uz integraciju menadžerskih strategija, zdravstvene i psihološke podrške, obrazovne ustanove mogu ostvariti dugoročne koristi u vidu smanjenja stresa, povećanja angažmana učenika i učitelja te bolje opće dobrobiti.

Ključne riječi: integrirani pristupi, organizacijska kultura, prevencija stresa, socijalna i emocionalna potpora, vođenje obrazovnih institucija

PROJECT MANAGEMENT OF PROTECTED LINGUISTIC INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE – SIGNIFICANCE AND ADDED VALUE TO CROATIAN NATIONAL IDENTITY

Emina Berbić Kolar

Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
ebkolar@gmail.com

Intangible linguistic cultural heritage is the foundation of the identity values of every nation. The Republic of Croatia has the exceptional privilege of being involved in the process of protecting intangible cultural heritage from the very beginning, considering the European context of protecting heritage as a key cultural and national resource. The Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage was signed in Paris in 2003, and ratified in the Republic of Croatia in 2005. The year 2025 is an anniversary year in which we celebrate 20 years since the ratification of the Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage. The thing makes the Republic of Croatia more special compared to the countries in our environment and neighborhood, but also generally compared to the countries of Western Europe, is the financial monitoring of protected intangible cultural assets on an annual basis through the Public Call of the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia, which is announced every year in an effort to cover the entire territory of the Republic of Croatia, all counties and the City of Zagreb in order to give equal importance to every Croatian intangible cultural asset. The aim of this paper is to show, using personal examples of implemented projects of protected intangible linguistic heritage, in the last fifteen years, the value and importance of financial project support in order to preserve, digitize, research, describe and popularize fragile intangible linguistic material. The paper will provide recommendations for the successful management of projects of protected cultural assets of the Republic of Croatia.

Keywords: Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Property, intangible linguistic cultural heritage, projects

UPRAVLJANJE PROJEKTIMA ZAŠTIĆENIH JEZIČNIH NEMATERIJALNIH KULTURNIH DOBARA – ZNAČAJ I DODANA VRIJEDNOST HRVATSKOM NACIONALNOM IDENTITETU

Nematerijalna jezična kulturna dobra temelj su identitetskih vrijednosti svakoga naroda. Republika Hrvatska ima iznimnu privilegiju da je u proces zaštite nematerijalnih kulturnih dobara uključena od samih početaka gledajući europski kontekst zaštićivanja baštine kao ključnoga kulturološkog i nacionalnog resursa. Konvencija o zaštiti nematerijalnih kulturnih dobara potpisana je u Parizu 2003. godine, a u Republici Hrvatskoj ratificirana je 2005. godine. Godina 2025. obljetnička je godina u kojoj obilježavamo 20 godina od ratificiranja Konvencije o zaštiti nematerijalnih kulturnih dobara. Ono što Republiku Hrvatsku čini posebnijom u odnosu na zemlje iz našega okruženja i susjedstva, ali i općenito u odnosu na zemlje zapadne Europe, jest financijsko praćenje zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara na godišnjoj razini u sklopu Javnoga poziva Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske koji se svake godine raspisuje s ciljem da se pozivom pokrije cijelo područje Republike Hrvatske, sve županije i Grad Zagreb kako bi se ravnopravno dala važnost svakom hrvatskom nematerijalnom kulturnom dobru. Cilj je ovoga rada prikazati na osobnim primjerima provedenih projekata zaštićene nematerijalne jezične baštine, u posljednjih petnaestak godina, vrijednost i važnost financijske projektne potpore kako bi se krhka nematerijalna jezična građa očuvala, digitalizirala, istražila, opisala i popularizirala. U radu će se dati preporuke za uspješno upravljanje projektima zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Ključne riječi: Konvencija o zaštiti nematerijalnih kulturnih dobara, nematerijalna jezična kulturna baština, projekti

THE ROLE OF SECONDARY SCHOOL PRINCIPALS WITHIN THE QUALITY ASSURANCE SYSTEM IN SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Ines Blažević

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia
iblazevic@ffst.hr

Ivo Bilic

Regional competence centre; Tourist Catering School Split, Croatia
ivo.bilic@skole.hr

This paper aims to present the role of secondary school principals within the quality assurance system in secondary education institutions in the Republic of Croatia. An empirical study was conducted among secondary school principals across Croatia using a survey questionnaire to assess this role and to examine differences based on respondents' socio-demographic characteristics, including gender, age, work experience, principal's mandate, career promotion, type of secondary school, the institution's founder, and the school's size in terms of student enrollment.

The results from the empirical research highlight the principal's significant role in the quality assurance system within secondary education, as well as the current level of implementation of such systems in secondary schools in the Republic of Croatia. The data gathered hold valuable insights for various stakeholders in the secondary education system. For principals, educators, and policymakers in Croatia, the findings provide indicators of the current state of quality assurance and offer guidelines for its enhancement. Additionally, the study raises numerous research questions, encouraging further investigation to integrate the latest scientific knowledge into the ongoing improvement of Croatia's secondary education system.

Keywords: principals, secondary education, quality assurance system, leadership and management

ULOGA RAVNATELJA U SUSTAVU OSIGURANJA KVALITETE U SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU

Cilj je ovoga rada prikazati ulogu ravnatelja u sustavu osiguranja kvalitete u ustanovama srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Provedeno je empirijsko istraživanje među srednjoškolskim ravnateljima Republike Hrvatske s pomoću anketnoga upitnika kako bi se prikazala navedena uloga te ispitale razlike s obzirom na sljedeća socio-demografska obilježja ispitanika: spol, dob, radno iskustvo, mandat ravnatelja, napredovanje u zvanje, vrstu srednje škole, osnivača srednje škole i veličinu srednje škole s obzirom na broj učenika.

Rezultati empirijskoga dijela istraživanja upućuju na značajnu ulogu ravnatelja u sustavu osiguranja kvalitete, kao i na samu razinu implementacije sustava osiguranja kvalitete u srednjim školama Republike Hrvatske. Dobiveni podaci višestruko su važni mnogim dionicima srednjoškolskoga sustava odgoja i obrazovanja. Ravnateljima, odgojno-obrazovnim djelatnicima i kreatorima obrazovnih politika Republike Hrvatske donose pokazatelje trenutačne razvijenosti sustava osiguranja kvalitete i daju smjernice za unapređenje istoga. Znanstvenicima istraživačima otvaraju brojna istraživačka pitanja na koja se očekuju odgovori kako bi se najnovije znanstvene spoznaje implementirale u svakodnevnu praksu unapređenja sustava srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja.

Ključne riječi: ravnatelji, srednjoškolski odgoj i obrazovanje, sustav osiguranja kvalitete, vođenje i upravljanje

THE ROLE OF PRINCIPALS IN INCLUSIVE SCHOOL LEADERSHIP AND MANAGEMENT

Ana Blažević Simić

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
ablazevi@m.ffzg.hr

Vlatka Kovač

Grigor Viter Primary School, Zagreb, Croatia
kovac.vlatka@gmail.com

The national education policy has recognized the role of principals in the leadership and management of educational institutions, including context of inclusive education. Current educational policy documents confirm that the effectiveness of such specific leadership and management is not self-evident, that is, that it requires well-designed professional development (Program rada Agencije za odgoj i obrazovanje za 2023. godinu, 2023). On the other hand, in the national scientific discourse there are only sporadic examples of papers (Varga & Zorić, 2023; Burai et al., 2022; Pažur et al., 2020) that approach the role of principals from different discourses (competence profiles, hidden curriculum, democratic school management) and only address individual areas of principals' activities, which further confirms the fact that the connection between the role of principals and strengthening the inclusive development of schools is a research topic that has only just started.

Numerous international studies to date report generally positive attitudes of principals towards inclusive education (Yazıcıoğlu, 2021; Mekluž & Veldin, 2020; Billingsley et al., 2018; Hoppey & McLeskey, 2014; Bailey, 2004; Dyal et al., 1996), but they also make numerous proposals for strengthening the inclusive development of schools (from general continuous training of school staff on inclusive education, through the design and implementation of appropriate programs, to proposals closely related to principals, such as prioritizing inclusive leadership and management or revising the standards required for the position of the principal).

Therefore, based on a review of previous international and national theoretical and empirical works, the paper will attempt to emphasize the role of principals in inclusive school leadership and management and provide concrete guidelines for future national research.

Keywords: principal, leadership and management, inclusive school

ULOGA RAVNATELJA U VOĐENJU I UPRAVLJANJU INKLUZIVNIM ŠKOLAMA

Nacionalna je obrazovna politika prepoznala ulogu ravnatelja u vođenju i upravljanju odgojno-obrazovnih ustanova i u kontekstu inkluzivnoga obrazovanja. Da učinkovitost takvoga specifičnog vođenja i upravljanja nije samopodrazumijevajuća, odnosno da zahtijeva osmišljeno stručno usavršavanje, potvrđuju i aktualni obrazovno-politički dokumenti (Program rada Agencije za odgoj i obrazovanje za 2023. godinu, 2023). S druge strane, u nacionalnom znanstvenom diskursu govorimo o tek sporadičnim primjerima radova (Varga i Zorić, 2023; Burai, Burić i Bušljeta Kardum, 2022; Pažur, Domović i Kovač, 2020) koji ulozi ravnatelja prilaze iz različitih diskursa (kompetencijskih profila, skrivenoga kurikulumu, demokratskoga školskog vođenja) i tematiziraju tek pojedina područja djelovanja ravnatelja, što dodatno potvrđuje činjenicu da je povezanost uloge ravnatelja i jačanja inkluzivnosti škola tek načeta istraživačka tema.

Dosadašnja brojna međunarodna istraživanja govore o općenito pozitivnim stavovima ravnatelja kada je riječ o inkluzivnom obrazovanju (Yazıcıoğlu, 2021; Mekluž i Veldin, 2020; Billingsley et al., 2018; Hoppey & McLeskey, 2014; Bailey, 2004; Dyal, Flynt i Bennett-Walker, 1996), ali donose i brojne prijedloge jačanja inkluzivnosti škola (od općega kontinuiranog usavršavanja školskoga osoblja o inkluzivnom odgoju i obrazovanju, preko oblikovanja i provedbe prikladnih primjerenih programa pa sve do uz ravnatelje vrlo usko povezanih prijedloga poput prioritiziranja inkluzivnoga vođenja i upravljanja ili revizije standarda potrebnih za radno mjesto ravnatelja).

U izlaganja će se stoga na temelju pregleda dosadašnjih međunarodnih i domaćih teorijskih i empirijskih radova pokušati staviti naglasak na ulogu ravnatelja u vođenju i upravljanju inkluzivnih škola te dati konkretne smjernice za buduća domaća istraživanja.

Ključne riječi: ravnatelj, vođenje i upravljanje, inkluzivna škola

PARENTAL MEDIATION STRATEGIES OF PRESCHOOL CHILDREN'S DIGITAL GAMING

Ivana Borić Letica

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
iletica1@foozos.hr

Anamarija Kurtović

anamarijat0@gmail.com

Tena Velki

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
tvelki@foozos.hr

Parental mediation of child's media use includes a set of activities by which parents try to manage child's experience with the media. Most of the current research is focused on parental mediation strategies of child's online activity, but the subject of this paper are parental mediation strategies of child's digital gaming. The goals of this research were to examine the frequency of different parental mediation strategies during the child's digital gaming and to determine whether there are differences in them regarding parent and children gender. In this research 209 parents of four to six-year-old children from the city of Osijek participated, 20% of whom were male and 80% female. The survey was conducted online, using Google Forms. The Parental Mediation Scale of Digital Games for Children (Gözüm & Kandır, 2020) was used in this research. This scale consists of 40 items distributed in five subscales, each of which represents a parental mediation strategy: viewing mediation, LaissezFaire, technical, restrictive and active mediation. The used subscales showed moderate to high reliability. The results showed that the most common parental mediation strategy is viewing mediation, followed by LaissezFaire and restrictive mediation. The least common strategies are active mediation and technical limitations. Furthermore, mothers use all mediation strategies more often, except for active mediation, which is used equally often by both gender of parents. Also, the applied parenting mediation strategies do not differ statistically significantly regarding the child's gender. Parents should be aware of the mediating strategies they use and how they affect children.

Keywords: digital games, preschool age, parental mediation strategies

STRATEGIJE RODITELJSKOGA POSREDOVANJA ZA VRIJEME IGRANJA DIGITALNIH IGARA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Strategija roditeljskoga posredovanja prilikom korištenja medija djeteta podrazumijeva skup aktivnosti s pomoću kojih roditelji pokušavaju upravljati iskustvom djeteta s medijima. Trenutačna istraživanja uglavnom se bave roditeljskim strategijama posredovanja za vrijeme dječjih *online* aktivnosti, a predmet su ovoga rada roditeljske strategije posredovanja za vrijeme djetetova igranja digitalnih igara. Ciljevi ovoga istraživanja bili su provjeriti učestalost različitih roditeljskih strategija posredovanja za vrijeme djetetova igranja digitalnih igara i utvrditi postoje li u njima razlike s obzirom na spol roditelja i djece. U ovom je istraživanju sudjelovalo 209 roditelja djece od četiri do šest godina iz Osijeka, od kojih je 20 % bilo muškoga, a 80 % ženskoga spola. Istraživanje je provedeno *online*, s pomoću Google obrasca. U istraživanju je korištena skala PMSDGC (*engl.* Parental Mediation Scale of Digital Games for Children; Gözümlü i Kandır, 2020). Ova se skala sastoji od ukupno 40 čestica raspoređenih u pet subskala od kojih svaka predstavlja roditeljsku strategiju posredovanja – praćenje aktivnosti, slobodni stil, tehnička ograničenja, restriktivnu i aktivnu medijaciju. Korištene subskale pokazuju od umjerene do visoke pouzdanosti. Rezultati su pokazali kako je najzastupljenija roditeljska strategija posredovanja praćenje aktivnosti, zatim slobodni stil i restriktivna medijacija. Najmanje su zastupljene strategije aktivna medijacija i tehnička ograničenja. Nadalje, majke učestalije koriste sve strategije posredovanja, osim aktivne medijacije koju oba spola roditelja koriste jednako često. Također, primijenjene roditeljske strategije ne razlikuju se statistički značajno s obzirom na spol djeteta. Roditelji bi trebali osvijestiti koje strategije posredovanja koriste te kako one utječu na djecu.

Ključne riječi: digitalne igre, predškolska dob, roditeljske strategije posredovanja

MANAGEMENT AND LEADERSHIP OF AN EARLY CHILDHOOD EDUCATION INSTITUTION OVER 99 YEARS

Ana Božić

Duga Resa Kindergarten, Croatia
ana.bozic.ka@gmail.com

Kindergarten Duga Resa is one of the oldest kindergartens in the Republic of Croatia. It has a long history and tradition in early childhood and preschool education dating back to 1926. The presentation will explain the history of the management and leadership of the institution over a period of 99 years. It is particularly important to highlight the significant changes that such a long period has brought to organized early and preschool education. There are numerous examples from the practice of Kindergarten Duga Resa that demonstrate the challenges faced by those responsible for the institution. The longevity allows for a detailed examination of the history of early and preschool education in Croatia. The development path from a traditional to a modern kindergarten is shown, along with the growth of its quality. The journey includes economic crises, wars, pandemics, as well as new progress and growth. Just as in the world and Europe, continuous changes, improvements, professional development, and the development of standards for early and preschool education have occurred in Croatia as well. The names of these institutions have evolved, from playrooms, daycare centers, children's nurseries, and kindergartens to institutions for early and preschool education and care. Along with changes in names, the working methods and educational programs, the development of curricula from its early beginnings to the present, have also been highlighted. The development path of the quality of early and preschool education and care, focused on the well-being of the child and their holistic growth and development, is recognized and emphasized in this presentation.

Keywords: management, leadership, challenges, changes, development

UPRAVLJANJE I VOĐENJE USTANOVE ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ – 99 GODINA DJEČJEGA VRTIĆA DUGA RESA

Dječji vrtić Duga Resa jedan je od najstarijih vrtića u Republici Hrvatskoj. Piše dugu povijest i tradiciju ranoga i predškolskoga odgoja od 1926. godine. U ovom je radu riječ o upravljanju i vođenju ustanove tijekom 99 godina. Doista je važno istaknuti kakve je promjene tako dugo razdoblje donijelo u organiziranom ranom i predškolskom odgoju. Brojni su primjeri iz prakse Dječjega vrtića Duga Resa koji pokazuju s kojim su se izazovima morale nositi odgovorne osobe. Dugo razdoblje omogućuje detaljno razmatranje povijesti ranoga i predškolskoga odgoja u Republici Hrvatskoj. Prikazan je put rasta od tradicionalnoga do suvremenoga vrtića, a time i razvoj njegove kvalitete. Prikazan je put ekonomskih kriza, ratova, pandemije, ali i novih uzleta i rasta. Kako u svijetu, odnosno Europi, tako i kod nas događale su se promjene, nadogradnje, profesionalna usavršavanja i razvoj standarda za rani i predškolski odgoj. Mijenjala su se imena od *zabavišta*, *obdaništa*, *dječjih jaslica* i *vrtića* do *ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Uz promjene naziva istaknuti su načini rada i programi odgojno-obrazovnoga rada, razvoja kurikuluma, od njegovih početaka do danas. Prepoznat je put razvoja kvalitete ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja koji je usmjeren na dobrobit djeteta i njegov cjelovit rast i razvoj, što je naglašeno i što se približilo i objasnilo u ovom radu.

Ključne riječi: upravljanje, vođenje, izazovi, promjene, razvoj

ROLE OF SELF-REGULATION IN SEXUAL RISK TAKING – IMPLICATIONS FOR SEXUAL EDUCATION

Vanja Brandić

Faculty of Teacher Education, University of Rijeka, Croatia
vanja.brandic1@uniri.hr

Lucija Tomac

Faculty of Teacher Education, University of Rijeka, Croatia
lucija.tomac@ufri.uniri.hr

Self-regulation is a critical skill in sexual education, playing a key role in managing sexual behaviors and preventing risky sexual activities, particularly among adolescents and university students. Effective self-regulation is essential in managing sexual behaviors, particularly for preventing early sexual initiation, multiple sexual partners, and inconsistent contraceptive use (Knowles et al., 2020). Additionally, higher levels of self-regulation have been associated with a reduced likelihood of engaging in online sexual behaviors (Dasan et al., 2020). Given all these outcomes, self-regulation emerges as a promising component for interventions aimed at reducing sexual risk-taking among adolescents. This paper highlights the need for incorporating self-regulation training in sexual education programs to enhance young people's ability to control impulses and make informed decisions about their sexual health. While self-regulation demonstrates protective effects against risky sexual behaviors, it is important to acknowledge that its efficacy may be diminished in individuals more susceptible to socially and emotionally rewarding stimuli (Quinn & Fromme, 2010). Furthermore, sexual health knowledge alone has limited effectiveness in reducing risky sexual behaviors (MacNeill Jessome, 2017), highlighting the importance of incorporating interpersonal and contextual factors into sexual education programs. This paper aims to provide recommendations for designing more effective sexual education programmes focused on fostering self-regulation skills to improve sexual health outcomes.

Keywords: self-regulation, risky sexual behavior, sexual education

ULOGA SAMOREGULACIJE U SEKSUALNOM RIZIKU – IMPLIKACIJE NA SPOLNI ODGOJ

Samoregulacija je ključna vještina u seksualnom obrazovanju, ima ključnu ulogu u upravljanju seksualnim ponašanjem i sprečavanju rizičnih seksualnih aktivnosti, osobito među adolescentima i studentima. Učinkovita samoregulacija ključna je u upravljanju seksualnim ponašanjem, posebice za sprečavanje ranoga započinjanja spolnoga odnosa, višestrukih seksualnih partnera i nedosljedne uporabe kontracepcijskih sredstava (Knowles i sur., 2020). Osim toga, više razine samoregulacije povezane su sa smanjenom vjerojatnošću upuštanja u seksualno ponašanje na internetu (Dasan i sur., 2020). S obzirom na sve ove rezultate, samoregulacija se pojavljuje kao obećavajuća komponenta za intervencije usmjerene na smanjenje seksualnoga rizika među adolescentima. Ovaj rad naglašava potrebu za uključivanjem treninga samoregulacije u programe seksualnoga obrazovanja kako bi se poboljšala sposobnost mladih ljudi da kontroliraju nagone i donose informirane odluke o svojem seksualnom zdravlju. Iako samoregulacija pokazuje zaštitne učinke protiv rizičnoga seksualnog ponašanja, važno je priznati da njezina učinkovitost može biti smanjena kod pojedinaca koji su osjetljiviji na društveno i emocionalno nagrađujuće podražaje (Quinn i Fromme, 2010). Nadalje, samo znanje o seksualnom zdravlju ima ograničenu učinkovitost u smanjenju rizičnoga seksualnog ponašanja (MacNeill Jessome, 2017), naglašavajući važnost uključivanja interpersonalnih i kontekstualnih čimbenika u programe seksualnoga obrazovanja. Cilj je ovoga rada pružiti preporuke za osmišljavanje učinkovitijih programa seksualnoga obrazovanja usmjerenih na poticanje vještina samoregulacije za poboljšanje rezultata seksualnoga zdravlja.

Ključne riječi: samoregulacija, rizično seksualno ponašanje, spolni odgoj

STUDENTS' PERCEPTION OF EFFECTIVE CLASSROOM MANAGEMENT

Maja Brust Nemet

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

mbrust@foozos.hr

Dušana Marić Čubra

Internationella Engelska Skolan, Helsingborg, Sweden

dusana.maric.helsingborg@engelska.se

Danijela Ljubac Mec

Primary School Vladimir Nazor, Slavonski Brod, Croatia

danijelaljubacmec@gmail.com

Teachers hold a pivotal role in classroom management, contributing significantly to the cultivation of a positive learning environment. The perspectives of students provide critical insights into the practical methods and strategies employed by educators in their professional practice. Previous research highlights the importance students place on achieving a balance between authority and empathy. Teachers who establish clear rules and enforce them consistently foster a sense of security, while those who exhibit understanding and adaptability inspire confidence and motivation in students. Effective classroom management requires the ability to maintain discipline within a supportive and non-repressive environment. The teacher's communication skills are pivotal in fostering open dialogue and encouraging the expression of opinions, thereby enhancing a sense of cohesion within the class. Students value teachers who promote autonomy and responsibility by involving them in rule-setting and decision-making processes. Students perceive that authoritarian or permissive teaching styles can lead to resistance and the emergence of negative emotions.

This research aims to explore student's perceptions of effective classroom management, focusing on their views regarding teachers' behaviour management strategies, classroom organization and the collaborative creation of a conducive learning environment. The research employed a focus group methodology involving students in primary education. The research findings indicate that students associate effective classroom management with clear and consistent communication, mutual respect, and teacher adaptability. The students highlighted the significance of establishing rules and boundaries that are neither overly strict nor excessively lenient. A positive classroom atmosphere is closely linked to high levels of motivation and active participation in lessons.

Keywords: classroom atmosphere, management style, organizational factors, teacher and student behavior

PERCEPCIJA UČENIKA O UČINKOVITOM UPRAVLJANJU RAZREDOM

Uloge učitelja u upravljanju razredom ključne su za sukreiranje pozitivnog razrednog ozračja, a percepcija učenika pruža uvid u učinkovite metode i strategije koje učitelji koriste u radu. Dosadašnja istraživanja pokazuju kako učenici naglašavaju važnost ravnoteže između autoriteta i empatije. Učitelji koji postavljaju jasna pravila i dosljedno ih primjenjuju stvaraju osjećaj sigurnosti, dok oni koji pokazuju razumijevanje i prilagodljivost razvijaju povjerenje i motivaciju kod učenika. Uspješno upravljanje razredom uključuje sposobnost održavanja discipline bez represivnog okruženja, dok komunikacijske vještine učitelja igraju značajnu ulogu u poticanju otvorenog dijaloga i izražavanja mišljenja što doprinosi osjećaju razrednog zajedništva. Učenici cijene učitelje koji potiču autonomiju i odgovornost omogućujući im da sudjeluju u postavljanju pravila i donošenju odluka. Učenici smatraju kako autoritarni ili popustljivi učitelji mogu narušiti dinamiku razreda, izazvati otpor i negativne emocije.

Cilj je istraživanja ispitati percepciju učenika o čimbenicima dobrog upravljanja razredom te razumjeti kako učenici percipiraju učiteljeve metode upravljanja ponašanjem, organizaciju nastave i sukreiranje razrednog ozračja. U radu je korištena metoda fokus grupe među osnovnoškolskim učenicima. Rezultati istraživanja pokazuju kako učenici smatraju da dobro upravljanje razredom uključuje jasnu i dosljednu komunikaciju, poštovanje, ali i fleksibilnost učitelja. Učenici su istaknuli važnost jasnih pravila i ograničenja koja nisu previše stroga niti popustljiva, kao i da je pozitivno razredno ozračje povezano s visokom razinom njihove motivacije i sudjelovanja u nastavi.

Ključne riječi: faktori organizacije, ponašanje učitelja i učenika, razredno ozračje, stil upravljanja

NEOLIBERAL FRAMEWORK AND LEADERSHIP IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE

Petra Bučević

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
pbucevic@foozos.hr

Mirta Bijuković Maršić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
mmarsic@foozos.hr

This systematic literature review provides a theoretical framework for understanding the reflection of neoliberal discourse on the leadership of early childhood education and care (ECEC) institutions. Neoliberalism often redefines educational systems with an emphasis on efficiency and competitiveness. These market principles, such as privatization, standardization, and performativity, shape educational practices and the management of ECEC institutions. Such an approach can lead to the standardization and objectification of children through measurements that instrumentalize early education.

The aim of this research is to offer a structured review of relevant literature by mapping key themes, their scope, and interpreting existing evidence to develop a deeper understanding of the relationship between neoliberal discourse and leadership in ECEC. The study also provides an overview of how neoliberal discourse reflects on educators' autonomy, resource allocation, and the extent to which such practices consider the socioeconomic, cultural, and social factors that construct childhood.

The methodology includes a systematic literature review and an analysis of relevant studies using the PRISMA-ScR protocol. The results show that neoliberal discourse often transforms ECEC institutions into service providers, leading to the fragmentation and commodification of education and reducing educational processes to technical procedures that disregard a holistic understanding of the child. However, the research also identified examples of resistance to this approach, where reflective leadership models and collaboration with local communities enable the development of inclusive and democratic practices. These findings highlight the importance of further research on local contexts, child and parental participation, and the long-term consequences of the privatization of education.

Keywords: Democratic practices, Fragmentation of childhood, Neoliberalism in education, Leadership in early childhood education and care

NEOLIBERALNI OKVIR I VODSTVO U RANOM OBRAZOVANJU I SKRBI

Ovaj sustavni pregled literature daje teorijski okvir za razumijevanje odraza neoliberalnoga diskursa na vodstvo institucija ranoga obrazovanja i skrbi (RPOO). Neoliberalizam često redefinira obrazovne sustave s naglaskom na učinkovitost i konkurentnost. Ova tržišna načela, poput privatizacije, standardizacije i izvedbenosti, oblikuju obrazovne prakse i upravljanje ustanovama RPOO-a. Takav pristup može dovesti do standardizacije i objektivizacije djece mjerenjima koja instrumentaliziraju rani odgoj.

Cilj je ovoga istraživanja ponuditi strukturirani pregled relevantne literature mapiranjem ključnih tema, njihova opsega i tumačenjem postojećih dokaza kako bi se razvilo dublje razumijevanje odnosa između neoliberalnoga diskursa i vodstva u RPOO-u. Studija također daje pregled načina na koji se neoliberalni diskurs odražava na autonomiju odgajatelja, raspodjelu resursa i u kojoj mjeri takve prakse uzimaju u obzir socioekonomske, kulturne i društvene čimbenike koji konstruiraju djetinjstvo.

Metodologija uključuje sustavni pregled literature i analizu relevantnih studija korištenjem protokola PRISMA-ScR. Rezultati pokazuju da neoliberalni diskurs često pretvara ustanove RPOO-a u pružatelje usluga, što dovodi do fragmentacije i komodifikacije obrazovanja i reduciranja obrazovnih procesa na tehničke postupke koji zanemaruju holističko razumijevanje djeteta. Međutim, istraživanje je identificiralo i primjere otpora ovom pristupu, pri čemu reflektivni modeli vodstva i suradnja s lokalnim zajednicama omogućuju razvoj uključivih i demokratskih praksi. Ovi nalazi naglašavaju važnost daljnjih istraživanja lokalnih konteksta, sudjelovanja djece i roditelja te dugoročnih posljedica privatizacije obrazovanja.

Ključne riječi: demokratske prakse, fragmentacija djetinjstva, neoliberalizam u obrazovanju, vodstvo u ranom obrazovanju i skrbi

TEACHERS EDUCATION STUDENTS COMPETENCES FOR CLASSROOM MANAGEMENT

Mila Bulić

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia
mbulic@ffst.hr

Krešimir Vidačić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
kvidacic@foozos.hr

Irella Bogut

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
ibogut@gmail.com

The teacher's classroom management skills can contribute to the success of students in the educational process. This teacher skill includes effective teaching, rewarding appropriate student behavior, sanctioning inappropriate behavior, planning and organizing lessons, communicating with students, parents and other school staff, and making decisions. Empirical research was conducted among students in their final years of teachers' studies using a questionnaire with the aim of investigating their ability to lead and manage a class. The instrument BIMS (behavior and instructional management scale) is used for data collection, which consists of two subscales, each of which describes one component of class management, behavior management and teaching management.

The results of the empirical part of the research indicate that students express a lack of knowledge and skills related to future class management. The obtained data are important for teachers' faculties because they should be encouraged to introduce additional hours of student education on this important topic. They are also indicators of how systematic education of practicing teachers should be carried out and their skills of managing and leading the class department should be constantly upgraded. Scientists open up research questions about the implementation of classroom management skills in everyday practice with the aim of improving the education system.

Keywords: classroom management, teachers beliefs; students competencies

KOMPETENCIJE STUDENATA UČITELJSKOGA STUDIJA ZA UPRAVLJANJE RAZREDNIM ODJELOM

Učiteljeve vještine upravljanja razrednim odjelom mogu pridonijeti uspjehu učenika u nastavnom procesu. Ova učiteljska vještina uključuje učinkovito podučavanje, nagrađivanje primjerenoga ponašanja učenika, sankcioniranje neprikladnoga ponašanja, planiranje i organiziranje nastave, komunikaciju s učenicima, roditeljima i ostalim školskim osobljem te donošenje odluka. Provedeno je empirijsko istraživanje među studentima završnih godina učiteljskih fakulteta putem upitnika s ciljem ispitivanja njihove sposobnosti vođenja i upravljanja razredom. Za prikupljanje podataka koristio se instrument BIMS (behavior and instructional management scale) koji se sastoji od dvije subskale od kojih svaka opisuje po jednu komponentu upravljanja razredom – upravljanja ponašanjem i upravljanja nastavom.

Rezultati empirijskoga dijela istraživanja upućuju na to da studenti izražavaju nedostatak znanja i vještina vezanih uz buduće vođenje razreda. Dobiveni podaci važni su za učiteljske fakultete jer ih treba potaknuti na uvođenje dodatnih sati edukacije studenata o ovoj važnoj temi. Oni su i pokazatelji kako treba provoditi sustavnu edukaciju učitelja praktičara i stalno usavršavati njihove vještine rukovođenja i vođenja razrednoga odjela. Znanstvenicima otvaraju istraživačka pitanja o implementaciji vještina upravljanja razredom u svakodnevnu praksu s ciljem unaprjeđenja obrazovnoga sustava.

Ključne riječi: upravljanje razredom, uvjerenja učitelja, kompetencije studenata

COMPETENCES OF A PRINCIPAL IN KINDERGARTEN

Ana Cvjetičanin

Kindergarten Čarobna šuma, Croatia

anchi312@gmail.com

Ida Jakolić

Kindergarten DIDI, Croatia

idajakolic.didi@gmail.com

Early childhood and preschool education institutions play a key role in the formative years of children, providing the foundation for their emotional, social and cognitive development. During these years, children acquire basic skills, such as communication, cooperation and creative thinking, which are essential for their future success in school and life. Considering the increasing complexity and dynamics of modern society, the management of these institutions is becoming more and more challenging.

Principals of early and preschool education institutions are not only responsible for administrative aspects of work, but also for creating a supportive environment that enables the development of best practices in education. Their role includes managing teams of educators, cooperating with parents and connecting with the local community. In this context, the ability of principals to combine different competencies in order to respond to children's needs and the challenges they face is crucial.

Connecting the theory and practice of education, together with clear visions of development, enables principals to become true leaders. In this article, we will explore the key competencies that principals need to have in order to effectively run early childhood and preschool education institutions, as well as the challenges they face. We will also emphasize the importance of continuous professional development to ensure that principals stay abreast of the changes and needs brought about by the modern educational environment. Through the analysis of these aspects, we will try to highlight the key role of the principal in shaping the quality of early and preschool education, which ultimately contributes to better development of children and strengthening the community as a whole.

Keywords: Kindergarten, principal, competences

KOMPETENCIJE RAVNATELJA U DJEČJEM VRTIĆU

Ustanove ranoga i predškolskoga odgoja imaju ključnu ulogu u formativnim godinama djece, pružajući temelj za njihov emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj. Tijekom ovih godina djeca stječu osnovne vještine kao što su komunikacija, suradnja i kreativno razmišljanje, koje su temeljne za njihov budući uspjeh u školovanju i životu. S obzirom na sve veću kompleksnost i dinamiku suvremenoga društva, vođenje ovih ustanova postaje sve izazovnije.

Ravnatelji ustanova ranoga i predškolskoga odgoja ne samo da su odgovorni za administrativne aspekte rada već i za kreiranje podržavajuće okoline koja omogućuje razvoj najboljih praksi u odgoju i obrazovanju. Njihova uloga uključuje upravljanje timovima odgojitelja, suradnju s roditeljima te povezivanje s lokalnom zajednicom. U tom je kontekstu ključna sposobnost ravnatelja da kombiniraju različite kompetencije kako bi odgovorili na potrebe djece i izazove s kojima se susreću.

Povezivanje teorije i prakse odgoja, s jasnim vizijama razvoja, omogućuje ravnateljima da postanu istinski lideri. U ovom članku istražiti ćemo ključne kompetencije koje ravnatelji trebaju posjedovati za učinkovito vođenje ustanova ranoga i predškolskoga odgoja, kao i izazove s kojima se suočavaju. Također, naglasit ćemo važnost kontinuiranoga profesionalnog razvoja kako bi se osiguralo da ravnatelji ostanu u korak s promjenama i potrebama koje donosi suvremeno obrazovno okruženje. Analizom ovih aspekata nastojat ćemo istaknuti ključnu ulogu ravnatelja u oblikovanju kvalitete ranoga i predškolskoga odgoja, što na kraju doprinosi boljem razvoju djece i jačanju zajednice u cjelini.

Ključne riječi: dječji vrtić, ravnatelj, kompetencije

CHALLENGES OF IMPLEMENTING CURRICULUM REFORM IN THE ZENICA-DOBOJ CANTON FROM TEACHERS' PERSPECTIVES

Amer Ćaro

University of Zenica, Bosnia and Herzegovina
amer.caro@gmail.com

Lejla Muratović

University of Zenica, Bosnia and Herzegovina
lejlamuratovic81@gmail.com

Since the end of the war in Bosnia and Herzegovina, numerous reforms have been implemented in the Zenica-Doboj Canton. One of the most significant changes has been the shift from a content-focused paradigm to a curriculum-focused paradigm, emphasizing the importance of student-centered teaching. The piloting of curriculum reform began in the 2022/23 school year, and by 2024/25, all schools are required to implement it. Recognizing the benefits of a student-centered approach, the curriculum reform aimed to reduce content, individualize learning and teaching, and actively use teaching methods and purposeful teaching tools while granting teachers autonomy.

The goal of this study was to examine the challenges of implementing curriculum reform in the context of the new paradigm and approach to teaching and learning in primary education from teachers' perspectives. A qualitative methodology was applied, with a sample comprising six experienced teachers who participated in the development and piloting of subject-specific curricula in their classrooms. Data were collected through semi-structured interviews, and content analysis was used to evaluate the findings. The results indicate a lack of adequate systemic support from the relevant ministry during the implementation of the curriculum reform. Challenges were identified in evaluating learning outcomes and in transforming certain practices related to pedagogical documentation and record-keeping. By generalizing the results, the study aimed to identify similarities, typical variations, and the challenges, advantages, and disadvantages of the new paradigm and approach to teaching and learning envisioned by the curriculum reform.

Keywords: curriculum, reform, learning, student-centered teaching

IZAZOVI IMPLEMENTACIJE KURIKULARNE REFORME U ZENIČKO-DOBOJSKOM KANTONU IZ PERSPEKTIVE UČITELJA

Od prestanka rata u Bosni i Hercegovini do danas u Zeničko-dobojskom kantonu implementirane su brojne reforme. Jedna je od najznačajnijih promjena prelazak s paradigme fokusirane na nastavni sadržaj na paradigmu kurikuluma, naglašavajući važnost nastave usmjerene na učenika. Pilotiranje kurikularne reforme počelo je školske godine 2022./2023., a od školske godine 2024./2025. obvezna je njezina implementacija. Uvažavajući dobrobiti pristupa usmjerenoga na učenika, kurikularnom reformom nastojalo se reducirati sadržaje, individualizirati učenje i poučavanje, kao i aktivno korištenje nastavnih metoda i svrsishodnih nastavnih sredstava dajući autonomnost učitelju.

Cilj ovoga rada bio je ispitati izazove implementacije kurikularne reforme u kontekstu nove paradigme i pristupa učenju i poučavanju u razrednoj nastavi iz perspektive učitelja. Primijenjena je kvalitativna metoda, a uzorak čini šest učiteljica s dugogodišnjim radnim iskustvom, koje su sudjelovale u izradi i koje pilotiraju predmetne kurikulume u svojem odjeljenju. Podaci su prikupljeni polustrukturiranim intervjuom. Analizom sadržaja evaluirali smo dobivene podatke. Rezultati istraživanja upućuju na nedostatak odgovarajuće sustavne podrške nadležnoga ministarstva prilikom implementacije kurikularne reforme. Problemi se javljaju prilikom vrednovanja ishoda učenja, kao i prilikom transformacije određenih obrazaca koji se odnose na pedagošku dokumentaciju i evidencije. Ovakvom generalizacijom rezultata težili smo pronalaženju sličnosti, tipičnosti u varijacijama i utvrđivanju izazova, prednosti i nedostataka nove paradigme i pristupa učenju i poučavanju koje predviđa kurikularna reforma.

Ključne riječi: kurikulum, reforma, učenje, nastava usmjerena na učenika

CHALLENGES OF TRAINING INTERCULTURAL EDUCATIONAL ASSISTANTS IN AN INTERNATIONAL BACHELOR PROGRAM IN CENTRAL EASTERN EUROPE

Renata Anna Dezso

Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Education, University of Pecs,
Hungary

dezso.renata@pte.hu

Right before the Pandemic a new international bachelor program was registered by the corresponding Hungarian academic board in the field of educational sciences for the University of Pecs (UP). The Pedagogy BA – intercultural educational assistant major is a six-semester-long program on ISCED level 6 and has welcomed students from Russia, China, Brazil, Colombia, Costa Rica, Turkey, Georgia, Turkmenistan, Mongolia, Vietnam, Qatar, Laos, Mauritius, Kosovo, Slovakia, the Netherlands and Hungary since September 2020 (Dezső, 2024). In 2023 and 2024 two graduations took place and we issued degrees to 15 candidates, representing countries from amongst the ones mentioned above.

Although English as a Medium of Instruction, EMI (Dearden, 2016, 2018; Macaro et al., 2017, Galloway et al., 2018, Galloway–Rose, 2021) is a widespread tool of the local academic practice (by 2024 September 25% of UP students are international ones) the road leading to these degrees have not been smooth: we had to face the general notion of online education due to Covid 19, challenges of internship related regulations, and the realization-capacity of our own self set goals in order to achieve inclusive academic excellence (Arato–Varga, 2015). We also experienced that the more heterogeneous our groups of students are the more we may set a basement for intercultural interaction (Nieto, 2017).

Apart from that, introducing peculiarities of the program, illustrating cross-cultural resilience of its students by presenting the outcomes of relevant micro studies and good practices that have been carried out amongst them in the past five years are targeted.

Keywords: intercultural education, cross-cultural resilience, inclusiveness, internships

IZAZOVI OBUKE INTERKULTURNIH OBRAZOVNIH ASISTENATA U MEĐUNARODNOM PRVOSTUPNIČKOM PROGRAMU U SREDNJOJ I ISTOČNOJ EUROPI

Neposredno prije pandemije odgovarajući mađarski akademski odbor u području obrazovnih znanosti registrirao je novi međunarodni prvostupnički program za Sveučilište u Pečuhu (UP). Pedagogy BA – smjer interkulturni asistent u obrazovanju program je koji traje šest semestara na ISCED razini 6 i prima studente iz Rusije, Kine, Brazila, Kolumbije, Kostarike, Turske, Gruzije, Turkmenistana, Mongolije, Vijetnama, Katara, Laosa, Mauricijusa, Kosova, Slovačke, Nizozemske i Mađarske od rujna 2020. (dezső 2024). Godine 2023. i 2024. održane su dvije promocije i izdane su diplome za 15 kandidata koji su predstavljali navedene zemlje.

Iako je engleski kao medij podučavanja, EMI (Dearden 2016, 2018; Macaro et al 2017, Galloway et al 2018, Galloway – Rose 2021), široko rasprostranjen alat u lokalnoj akademskoj praksi (do rujna 2024. 25 % studenata UP-a međunarodni su studenti), put do ovih stupnjeva nije bio jednostavan – morali smo se suočiti s općim pojmom *online* obrazovanja zbog pandemije bolesti COVID-19, izazova i propisa koji se odnose na stažiranje i sposobnost realizacije vlastitih ciljeva kako bismo postigli inkluzivnu akademsku izvrsnost (Arato – Varga, 2015). Također smo iskusili to da što su naše grupe studenata heterogenije, to više možemo postaviti temelj za interkulturnu interakciju (Nieto, 2017).

Osim predstavljanja posebnosti programa, cilj je ilustrirati međukulturnu otpornost studenata predstavljanjem rezultata relevantnih mikrostudija i dobrih praksi koje su među njima provedene u proteklih pet godina.

Ključne riječi: interkulturno obrazovanje, međukulturna otpornost, inkluzivnost, stažiranje

QUALITY ASSURANCE MODELS AND CHANGE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION

Marina Diković

Faculty of Educational Sciences, Juraj Dobrila University of Pula, Croatia
marina.dikovic@unipu.hr

Alena Letina

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
alena.letina@ufzg.hr

Higher education is faced with constant changes caused by globalization, technological progress and the demands of the labor market. Effective management of these changes is essential for maintaining and improving the quality of higher education. The aim of this paper is to provide an overview of existing models of quality assurance and change management in higher education, to investigate their implications for progress and practice, and to identify key success factors in adapting to contemporary challenges. Emphasis is placed on factors such as strategic planning, cooperation of all stakeholders, continuous evaluation and promotion of a quality culture. The paper considers different approaches to change management, such as the model of continuous improvement, the concept of a learning organization, and authentic and transformational leadership, which encourage continuous acquisition of new knowledge and adaptation to changing circumstances. Content analysis and comparison of different models identifies their advantages, disadvantages and applicability in different situations. Also, key values such as transparency, cooperation and meritocracy are studied, which stand out as key foundations for initiating sustainable changes. The results show that models that include authentic leadership, participative decision-making and continuous evaluation are the most effective for change management and quality assurance in higher education. By providing guidelines for improving change management in institutions of higher education, the work provides a new perspective on the connection between quality assurance and change management models and leadership styles in the context of higher education.

Keywords: objectives; quality culture, learning organization model, higher education management

MODELI OSIGURANJA KVALITETE I UPRAVLJANJE PROMJENAMA U VISOKOM OBRAZOVANJU

Visoko obrazovanje suočeno je sa stalnim promjenama uzrokovanim globalizacijom, tehnološkim napretkom i zahtjevima tržišta rada. Učinkovito upravljanje tim promjenama ključno je za održavanje i unapređenje kvalitete visokoga obrazovanja. Cilj je ovoga rada dati pregled postojećih modela osiguranja kvalitete i upravljanja promjenama u visokom obrazovanju, istražiti njihove implikacije za napredak i praksu i identificirati ključne čimbenike uspjeha u prilagodbi suvremenim izazovima. Naglasak je stavljen na čimbenike poput strateškoga planiranja, suradnje svih dionika, kontinuirane evaluacije i promicanja kulture kvalitete. U radu se razmatraju različiti pristupi upravljanju promjenama, poput modela kontinuiranoga unapređenja, koncepta organizacije koja uči te autentičnoga i transformacijskoga liderstva, koji potiču kontinuirano usvajanje novih znanja i prilagodbu promjenjivim okolnostima. Sadržajnom analizom i usporedbom različitih modela identificiraju se njihove prednosti, nedostaci i primjenjivosti u različitim situacijama. Također, proučavaju se ključne vrijednosti poput transparentnosti, suradnje i meritokracije, koji se ističu kao ključni temelji za pokretanje održivih promjena. Rezultati pokazuju da su modeli koji uključuju autentično liderstvo, participativno donošenje odluka i kontinuiranu evaluaciju najdjelotvorniji za upravljanje promjenama i osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju. Dajući smjernice za unapređenje upravljanja promjenama u institucijama visokoga obrazovanja, rad pruža novu perspektivu povezanosti modela osiguranja kvalitete i upravljanja promjenama te stilova vođenja u kontekstu visokoga obrazovanja.

Ključne riječi: ciljevi, kultura kvalitete, model organizacije koja uči, upravljanje visokim obrazovanjem

GUIDANCE AND SUPPORT FOR STUDENT DEVELOPMENT THROUGH THE CLASS TEACHER'S LESSON: THE ROLE OF PARENTS AND TEACHERS

Kristina Dilica

Ivan Meštrović Primary School, Zagreb, Croatia
kristina.dilica@gmail.com

Tamara Mikša

Banova Jaruga Primary School, Mate Lovrak Primary School, Kutina, Croatia
tamara.rakic@skole.hr

The role of the class teacher within the educational system is increasingly recognized as crucial for the holistic development of students, not only in academic terms but also in the socio-emotional context. Given the dynamic changes in society and the growing demands of the educational system, the responsibilities of the class teacher are expanding to include leading and supporting young people in collaboration with parents. This paper explores how the class teacher's lesson can become a structured platform for monitoring and encouraging student development through the joint efforts of teachers and parents.

Through the analysis of qualitative examples from practice and surveys conducted among class teachers, parents, and students, strategies used by teachers to address the challenges and obstacles in this role are investigated. Special attention is paid to leadership methods and forms of support that contribute to the student's academic success, emotional stability, and social skills. The class teacher's lesson thus becomes an opportunity to build a framework in which parents can actively participate in the educational process and receive support in understanding the specific needs and potential of their children.

The paper also examines the specific skills that class teachers develop in this role, such as effective communication, emotional intelligence, and conflict resolution abilities, with the aim of strengthening unity and open communication among students, parents, and the school. Through examples of good practice, the importance of involving parents in constructive discussions and activities that encourage student motivation and their sense of belonging to the school community is emphasized.

The presentation proposes guidelines for improving existing practices to make collaboration between parents and teachers more effective and focused on supporting the holistic development of students. The recommendations may serve as a foundation for further developmental initiatives in educational policies, which place class teachers in a central role in guiding and supporting students.

Keywords: Class teaching, Class teacher's lesson, Collaboration, Educational system, Parents, Socio-emotional development

VOĐENJE RAZVOJA UČENIKA I PODRŠKA RAZVOJU UČENIKA NA SATU RAZREDNIKA: ULOGA RODITELJA I NASTAVNIKA

Uloga razrednika unutar obrazovnoga sustava sve se više prepoznaje kao ključna za cjeloviti razvoj učenika, ne samo u akademskom pogledu već i u socijalno-emocionalnom kontekstu. S obzirom na dinamične promjene u društvu i rastuće zahtjeve obrazovnoga sustava, odgovornosti razrednika proširuju se na područje vođenja mladih i podrške mladima u suradnji s roditeljima. U ovom je radu riječ o tome kako sat razrednika može postati strukturirana platforma za praćenje i poticanje učenikova razvoja zajedničkim radom nastavnika i roditelja.

Analizom kvalitativnih primjera iz prakse te anketnim upitnicima provedenima među razrednicima, roditeljima i učenicima istražuju se strategije kojima se razrednici koriste u suočavanju s izazovima i preprekama u ovoj ulozi. Posebna je pozornost posvećena metodama vođenja i oblicima podrške koji pridonose učenikovu akademskom uspjehu, emocionalnoj stabilnosti i društvenim vještinama. Sat razrednika tako postaje prilika za izgradnju okvira u kojem roditelji mogu aktivno sudjelovati u obrazovnom procesu, ali i dobiti podršku u razumijevanju specifičnih potreba i potencijala svoje djece.

U radu se razmatraju i specifične vještine koje razrednici razvijaju u ovoj ulozi, poput učinkovite komunikacije, emocionalne inteligencije i sposobnosti rješavanja sukoba, s ciljem jačanja zajedništva i otvorene komunikacije među učenicima, roditeljima i školom. Primjerima dobre prakse naglašava se važnost uključivanja roditelja u konstruktivne razgovore i aktivnosti koje potiču motivaciju učenika i njihov osjećaj pripadnosti školskoj zajednici.

Izlaganje predlaže smjernice za unapređenje postojećih praksi kako bi suradnja roditelja i nastavnika bila učinkovitija i usmjerenija na podršku cjelovitom razvoju učenika. Preporuke mogu poslužiti kao temelj za daljnje razvojne inicijative u obrazovnim politikama, koje razrednicima daju središnju ulogu u vođenju i podršci učenicima.

Ključne riječi: razredništvo, sat razrednika, suradnja, obrazovni sustav, roditelji, socijalno-emocionalni razvoj

MANAGEMENT AND LEADERSHIP OF PRESCHOOL CHILDREN'S MUSICAL ACTIVITIES

Snježana Dobrota

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia
dobrota@ffst.hr

Musical activities play a significant role in the overall development of every child. The management and leadership of the implementation of musical activities in kindergartens and parents' homes is an extremely important issue in contemporary music pedagogy.

The aim of this research is to examine the attitudes of preschool children's parents toward the importance of a musically stimulating environment for the overall development of children. A total of 130 parents of preschool children participated in the research; these parents completed the Questionnaire of general information and the Questionnaire for examining parents' attitudes about the importance of a musically stimulating environment for the overall development of children.

The results confirmed that parents' attitudes towards the importance of a musically stimulating environment for the overall development of preschool children do not differ with respect to parents' gender or professional education. Compared with parents without music lessons, parents who attended additional music lessons more often conduct musical activities with their children in the home environment and have more positive attitudes towards music in general. Interestingly, parents whose children attend the music kindergarten program, in comparison with other parents, realize to a greater extent the importance of a musically stimulating environment for the overall development of preschool children.

Bearing in mind the importance of quality organization of musical activities of preschool children in the family and in kindergarten, the paper emphasizes the need for the highest quality management and leadership of the mentioned activities, as well as the comprehensive involvement of children in such activities.

Keywords: musical activities; preschool education; attitudes; management; leadership

UPRAVLJANJE GLAZBENIH AKTIVNOSTI DJECE PREDŠKOLSKE DOBI I NJIHOVO VOĐENJE

Glazbene aktivnosti imaju značajnu ulogu u cjelokupnom razvoju svakoga djeteta. Upravljanje glazbenim aktivnostima i vođenje provedbe glazbenih aktivnosti u dječjim vrtićima i roditeljskim domovima iznimno je važno pitanje suvremene glazbene pedagogije.

Cilj je ovoga istraživanja ispitati stavove roditelja djece predškolske dobi o važnosti glazbeno poticajnoga okruženja za cjelokupni razvoj djece. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 130 roditelja djece predškolske dobi koji su ispunjavali Upitnik opće informiranosti i Upitnik za ispitivanje stavova roditelja o važnosti glazbeno poticajnoga okruženja za cjelokupni razvoj djece.

Rezultati su potvrdili da se stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajnoga okruženja za cjelokupni razvoj djece predškolske dobi ne razlikuju s obzirom na spol ili stručno obrazovanje roditelja. U usporedbi s roditeljima bez glazbene nastave, roditelji koji su pohađali dodatnu glazbenu nastavu češće provode glazbene aktivnosti s djecom u kućnom okruženju i imaju pozitivnije stavove prema glazbi općenito. Zanimljivo je da roditelji čija djeca pohađaju program glazbenoga vrtića, u usporedbi s ostalim roditeljima, u većoj mjeri uviđaju važnost glazbeno poticajnoga okruženja za cjelokupni razvoj djece predškolske dobi.

Imajući u vidu važnost kvalitetne organizacije glazbenih aktivnosti djece predškolske dobi u obitelji i dječjem vrtiću, u radu se ističe potreba što kvalitetnijega upravljanja navedenim aktivnostima i njihova vođenja, kao i cjelovitoga uključivanja djece u takve aktivnosti.

Ključne riječi: glazbene aktivnosti, predškolski odgoj, stavovi, upravljanje, rukovodstvo

CHALLENGES IN MANAGING AND LEADING AN EDUCATIONAL GROUP IN AN EXTENDED SCHOOL DAY PROGRAM

Karolina Doutlik

Primary School „Ivan Benković“ Dugo Selo, Croatia

karolina.doutlik@gmail.com

Tanja Maltar Okun

Sidonije Rubido Erdödy Primary School, Gornja Rijeka, Sveti Petar Primary School,
Orehovec, Croatia

tanja.maltar@gmail.com

Extended stay in primary schools is organized mainly due to the need to care for students of lower grades, and most often after their compulsory classes. In it, students fulfill their school obligations, eat and spend their free time in a high-quality and varied way with the professional guidance of teachers - leaders. Since there are no prescribed contents in the extended stay, teachers - leaders of the extended stay have a lot of freedom in planning and spending their free time, and this mostly depends on their affinities, creativity, will, and ingenuity. On the other hand, extended stay is an optional form of direct educational work in which there is no evaluation, therefore establishing and implementing discipline with a group of students, which can be heterogeneous, is considered extremely important and challenging. In order to create a safe environment and a positive atmosphere in the extended stay where students can do their homework, study, and spend their free and organize time usefully, a skilled teacher is needed who will successfully manage and lead the educational group, all the more so because in extended stay significantly more emphasis is on its educational role.

Keywords: discipline, upbringing, extended school day program, free and organized time, school atmosphere

IZAZOVI PRI UPRAVLJANJU I VOĐENJU ODGOJNO-OBRAZOVNE SKUPINE U PRODUŽENOM BORAVKU

Produženi se boravak u osnovnim školama organizira najviše zbog potrebe zbrinjavanja učenika nižih razreda, a najčešće nakon njihove obvezne nastave. U njemu učenici izvršavaju školske obveze, hrane se te uz stručno vodstvo učitelja – voditelja na kvalitetan i raznolik način provode slobodno vrijeme. Kako u produženom boravku nema propisanih sadržaja, učitelji – voditelji produženoga boravka imaju veliku slobodu u planiranju i provođenju slobodnoga vremena, a to najviše ovisi o njihovim afinitetima, kreativnosti, volji te domišljatosti. S druge strane, produženi je boravak neobvezni oblik neposrednoga odgojno-obrazovnoga rada u kojem nema ocjenjivanja, stoga se uspostavljanje i provođenje discipline sa skupinom učenika, koja zna biti i heterogena, smatra jako važnim i izazovnim. Kako bi se u produženom boravku stvorilo sigurno okruženje i pozitivno ozračje u kojem učenici mogu pisati domaću zadaću, učiti, korisno provoditi slobodno te organizirano vrijeme, potreban je vješt učitelj koji će uspješno upravljati i voditi odgojno-obrazovnu skupinu, tim više jer je u produženom boravku znatno veći naglasak na njegovoj odgojnoj ulozi.

Ovaj se rad bavi istraživanjem izazova s kojima se susreću učitelji – voditelji produženoga boravka prilikom upravljanja svojom odgojno-obrazovnom skupinom i njezina vođenja. Za tu prigodu korištena je fokus-grupa s deset učitelja – voditelja produženoga boravka iz Grada Zagreba te Zagrebačke županije.

Ključne riječi: disciplina, odgoj, produženi boravak, slobodno i organizirano vrijeme, školsko ozračje

EVOLUTION OF INSTITUTIONAL LEADERSHIP STYLES: ANALYSIS OF NATIONAL ACTS

Ivana Kraljević Bošnjak

Kindergarten Vinkovci, Croatia

ivana122100@gmail.com

Monika Dragun

Kindergarten Vinkovci, Croatia

monika.dragun@gmail.com

The aim of the research is to determine which leadership styles can be observed in national strategic documents relevant to preschool institutions. Different social, cultural, and political influences have shaped the leadership styles of principals of educational institutions. In addition to external factors, leadership styles depend on the personal characteristics of the individual, his mood, and circumstances. Contemporary leadership styles bring new values and requirements, which is why the need for continuous professional development is emphasized. This paper investigates the leadership styles promoted in national strategic documents and their compliance with the needs of the modern preschool system. The research methodology is based on the qualitative method and trend analysis, which compares the presence of elements characteristic of different leadership styles. The analyzed documents include the Program Orientation of Preschool Education, the Law on Preschool Education, the State Pedagogical Standard of Preschool Education, the National Curriculum for Early and Preschool Education, the Strategy of Education, Science and Technology. The results of this research will provide insight into the leadership patterns present in national acts, their explicitness or implicitness, and compliance with the needs of the modern preschool system. The analysis will show how the political, cultural, and social context influences the development of leadership styles.

Keywords: leadership styles, early and preschool education

EVOLUCIJA STILOVA VOĐENJA USTANOVE: ANALIZA NACIONALNIH AKATA

Cilj je istraživanja utvrditi koji se stilovi vođenja naziru u nacionalnim strateškim dokumentima relevantnima za predškolske ustanove. Različiti društveni, kulturni i politički utjecaji oblikovali su stilove vođenja ravnatelja odgojno-obrazovnih ustanova. Osim vanjskih čimbenika, stilovi vođenja ovise o osobnim karakteristikama pojedinca, njegovu raspoloženju i okolnostima. Suvremeni stilovi vođenja donose nove vrijednosti i zahtjeve zbog čega je naglašena potreba za kontinuiranim profesionalnim razvojem. Ovaj rad istražuje stilove vođenja promovirane u nacionalnim strateškim dokumentima te njihovu usklađenost s potrebama suvremenoga predškolskog sustava. Metodologija rada temelji se na kvalitativnoj metodi i analizi trenda kojom se uspoređuje prisutnost elemenata karakterističnih za različite stilove vođenja. Analizirani dokumenti uključuju sljedeće: Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece, Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije. Rezultati ovoga istraživanja pružit će uvid u obrasce vođenja prisutne u nacionalnim aktima, njihovu eksplicitnost ili implicitnost te usklađenost s potrebama suvremenoga predškolskog sustava. Analiza će pokazati kako politički, kulturni i društveni kontekst utječe na razvoj stilova vođenja.

Ključne riječi: stilovi vođenja, rani i predškolski odgoj i obrazovanje

CRITICAL DISCOURSE ON THE PROFESSIONAL COMPETENCES OF HEADS OF ADULT EDUCATION INSTITUTIONS

Snježana Dubovicki

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

sdubovicki@gmail.com

Anita Kostanjčar

Croatian Employment Service, Vinkovci, Croatia

anita.kostanjcar@gmail.com

Andragogy has a long and uninterrupted history, and we can define it as the science and educating adults. The need for adult education appeared in the first decade of the 19th century in Germany (Aleksandar Kappa) and Russia (M.A. Olesnicki), and the aforementioned authors considered the need for human education from birth to death. From then until today, the needs for adult education have changed, but are in constant continuity. Some andragogic phenomena cannot be fully understood without the insight into the knowledge of sociology, psychology, philosophy, gerontology and other scientific disciplines.

The development of technology, the dynamic labor market, but also many other factors of the (post)modern age, additionally promote the idea of the concept of lifelong education as a necessity, and not a personal choice of an individual who has completed formal education and is an active member of modern society. As a result of the above, there is an evident increase in the number of adult education institutions that offer different educational programs in the form of micro-qualifications, personalization, improvement or re-qualification.

Today, there are more and more adult education institutions that are often managed by highly educated experts with completed pedagogical-psychological-didactic-methodical training and who, through this program, focus on educational elements more suitable for teaching students in formal education programs of primary and secondary schools, or are in as part of the completion of their studies, passed the pedagogical group of subjects. This alone raises the question of the professionalism of the managers of adult education institutions, considering that adult participants have completely different needs from students until the end of formal schooling.

Following the above, the paper investigates the qualifications of the heads of adult education institutions in Croatia at 35 adult education institutions, and opened a critical discussion about the necessary competencies of the same, but also the intention of andragogy as a possible special scientific discipline.

Keywords: andragogue; andragogy; competences; adult education, adult education institutions

KRITIČKI DISKURS O PROFESIONALNIM KOMPETENCIJAMA VODITELJA USTANOVA ZA OBRAZOVANJE ODRASLIH

Andragogija ima dugu i neprekinutu povijest, a možemo ju definirati kao znanost o odgoju i obrazovanju odraslih ljudi. Potreba za obrazovanjem odraslih javlja se u prvom desetljeću 19. stoljeća u Njemačkoj (Aleksandar Kappa) i Rusiji (M. A. Olesnicki), a navedeni su autori razmatrali potrebu za obrazovanjem čovjeka od rođenja do smrti. Od tada do danas potrebe za obrazovanjem odraslih mijenjaju se, ali su neprekidne. Neki se andragoški fenomeni ne mogu u potpunosti sagledati bez uvida u spoznaje sociologije, psihologije, filozofije, gerontologije i drugih znanstvenih disciplina.

Razvoj tehnologije, dinamično tržište rada, kao i mnogi drugi čimbenici (post)modernoga doba, dodatno promoviraju ideju koncepta cjeloživotnoga obrazovanja kao nužnost, a ne kao izbor pojedinca koji je završio formalno obrazovanje i aktivan je član suvremenoga društva. Slijedom navedenoga, evidentan je porast ustanova za obrazovanje odraslih osoba koje nude različite obrazovne programe za odrasle u vidu mikrokvalifikacija, osposobljavanja, usavršavanja ili prekvalifikacija.

Danas su sve više prisutna učilišta za odrasle kojima nerijetko upravljaju visokoobrazovani stručnjaci sa završenom pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičkom izobrazbom i koji su u sklopu toga programa usmjeravani na odgojno-obrazovne elemente prikladnije za poučavanja učenika formalnih obrazovnih programa osnovne i srednje škole, ili su u okviru završetka svojega studija položili pedagošku grupu predmeta. Samim se time nameće pitanje profesionalnosti voditelja ustanova za obrazovanje odraslih osoba s obzirom na to da odrasli polaznici imaju sasvim drugačije potrebe od učenika do završetka formalnoga školovanja.

Slijedom navedenoga, u radu su istražene kvalifikacije voditelja ustanova za obrazovanje odraslih osoba u Hrvatskoj na 35 učilišta za obrazovanje odraslih te je otvorena kritička rasprava o potrebnim kompetencijama istih, ali i intencija o andragogiji kao o mogućoj posebnoj znanstvenoj disciplini.

Ključne riječi: andragog, andragogija, kompetencije, obrazovanje odraslih, ustanove za obrazovanje odraslih

TEACHER EVALUATION IN THE FUNCTION OF PROFESSIONAL PROGRESS AND IMPROVEMENT OF MATERIAL STATUS

Snježana Dubovicki

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

sdubovicki@foozos.hr

Emerik Munjiza

Velika Kopanica, Croatia

emunjiza@gmail.com

The recent announcement of teacher evaluation has sparked a lively (for and against) debate and public interest, particularly in teaching circles. In order to shed further light on the above-mentioned issues, the phenomenon of teacher evaluation has been investigated in its historical continuity of over two and a half centuries. In addition to other infrastructure, the institution of school supervision has been introduced into the state education system, and within it, teacher evaluation.

The research conducted is based on original and published material, including: school laws, instructions and regulations on evaluation and teacher evaluation lists, as well as teacher personal records. The research identified different evaluation models, such as: occasional and ad hoc evaluation, mandatory evaluation for the entire teaching population, no evaluation, and evaluation at the teacher's own initiative. It is important to point out that the people who evaluated were significantly different: individual experts (school supervisors), expert commissions, expert commissions with associated advisory persons, as well as extended commissions with experts and representatives of trade union organizations in second-degree legal proceedings.

The results of the research suggest that teachers were evaluated based on the following criteria: teaching work, extracurricular work, activities in the local community, and social reputation in and outside of school. Teachers were evaluated for professional advancement, salary increases, and advantages when transferring to another more favorable (mostly urban) school.

This study can be understood as an aid in introducing a new modern model for teacher evaluation, and some of the solutions practiced may be applicable in modern conditions.

Keywords: assessment models, assessors, assessment strategies, purpose of assessment.

OCJENJIVANJE UČITELJA U FUNKCIJI STRUČNOGA NAPREDOVANJA I POBOLJŠAVANJA MATERIJALNOGA STATUSA

Suvremena najava ocjenjivanja učitelja otvorila je živahnu raspravu (za i protiv) i zanimanje javnosti, što se posebno odnosilo na učiteljske stručne krugove. Kako bi se dodatno rasvijetlila navedena problematika, istražen je fenomen ocjenjivanja učitelja u povijesnom kontinuitetu više od dva i po stoljeća. Pored ostale infrastrukture, u državno školstvo uvedena je i institucija školskoga nadzora, a unutar njega i ocjenjivanje učitelja.

Provedeno istraživanje temelji se na izvornoj i objavljenoj građi kojoj pripadaju školski zakoni, upute i pravilnici o ocjenjivanju i listama za ocjenjivanje učitelja, kao i osobni listovi učitelja. U istraživanju su utvrđeni različiti modeli ocjenjivanja kao što su povremeno i prigodno ocjenjivanje, obvezno ocjenjivanje za ukupnu učiteljsku populaciju, bez ocjenjivanja te ocjenjivanje na vlastitu inicijativu učitelja. Važno je istaknuti da su osobe koje su ocjenjivale bile značajno različite, pojedine stručne osobe (školski nadzornici), stručna povjerenstva, stručna povjerenstva s pridruženim savjetodavnim osobama, kao i proširena povjerenstva sa stručnim osobama i s predstavnicima sindikalnih organizacija u drugostupanjskim zakonskim postupcima.

Rezultati istraživanja pokazuju da su učitelji ocjenjivani na temelju sljedećih odrednica: nastavnoga rada, izvannastavnoga rada, izvanškolskoga rada, aktivnosti u lokalnoj zajednici i društvenom ugledu u školi i izvan škole. Učitelji su ocjenjivani zbog stručnoga napredovanja, povećavanja plaća i prednosti pri prelasku u drugu povoljniju (uglavnom gradsku) školu.

Ovu se studiju može shvatiti kao pomoć u donošenju novoga suvremenog modela u ocjenjivanju učitelja, a neka su prakticirana rješenja primjenjiva i u suvremenim uvjetima.

Ključne riječi: modeli ocjenjivanja, ocjenjivači, strategije ocjenjivanja, svrha ocjenjivanja

WILLINGNESS TO LISTEN AND THE ROLE OF ICT IN CLASSROOM LEADERSHIP AND MANAGEMENT: AN ARTIFICIAL NEURAL NETWORK APPROACH

Ivana Đurđević Babić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

idjurjevic@foozos.hr

When the individual enters the education system, the role of listening as a skill is emphasized. However, this skill is also important in other areas of life, and although it is crucial for successful communication, some people do not show a willingness to listen. The digitalization of education and the Covid-19 pandemic have led to an increasing use of ICT in the management and administration of education. Using neural networks as a method, this study focuses on developing a successful model for detecting students' willingness to listen based on their attitudes towards the role of ICT use in classroom leadership and management, as well as some general demographic data. It also attempts to reveal the associations between these variables and the importance of some of them to the success of the model. To accomplish this aim, multilayer perceptron (MLP) and radial basis function (RBF) neural networks were used. Both network types were able to produce successful models, but the best MLP model had better overall classification accuracy. In terms of participants' attitudes towards the role of ICT in classroom leadership and management, the results showed a generally positive attitude among participants. The results also revealed that the highest number of them have a high willingness to listen and showed a moderate positive association between the year of study and level of willingness to listen ($V=.37$).

Keywords: artificial neural networks, classroom management, classroom leadership, ICT, listening

SPREMNOST NA SLUŠANJE I ULOGA IKT-A U VOĐENJU I UPRAVLJANJU NASTAVOM: PRISTUP UMJETNIH NEURONSKIH MREŽA

Ulaskom pojedinca u obrazovni sustav naglašava se uloga vještine slušanja, ali ona je važna i u drugim područjima života. Iako je ključna za uspješnu komunikaciju, neki ljudi ne pokazuju spremnost da ju primjenjuju. Digitalizacija obrazovanja i pandemija Covid-19 dovele su do sve veće upotrebe IKT-a u upravljanju i administraciji u obrazovanju. Koristeći neuronske mreže kao metodu, ovaj rad se usmjerava na razvoj uspješnog modela za otkrivanje spremnosti studenata na slušanje temeljem njihovih stavova o korištenju IKT-a u vođenju i upravljanju nastavom, kao i nekih općih demografskih podataka. Također, nastoji se otkriti povezanosti između ovih varijabli i važnosti neke od njih za uspješnost modela. S tim ciljem korištene su mreže višeslojni perceptron (MLP) i neuronske mreže s radijalnom baznom funkcijom (RBF). Obje vrste mreža uspjele su proizvesti uspješne modele, ali je najbolji MLP model imao bolju ukupnu točnost klasifikacije. Vezano uz stavove ispitanika o ulozi IKT-a u vođenju i upravljanju nastavom, rezultati su pokazali općenito pozitivan stav sudionika. Također, rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj studenata ima visoku spremnost za slušanje te su otkrili umjerenu pozitivnu povezanost između godine studija i razine spremnosti na slušanje ($V=0,37$).

Ključne riječi: umjetne neuronske mreže, upravljanje razredom, vođenje razreda, IKT, slušanje

COMPARATIVE ANALYSIS OF GIFTED EDUCATION SYSTEMS IN AUSTRIA AND AUSTRALIA

Tihana Frančić Viher

Faculty of Educational Sciences, University of Pula, Croatia

tihana.francic@student.unipu.hr

This study provides a comparative analysis of the education systems of Australia and Austria, with a particular focus on the identification and education of gifted children. The aim was to explore legal frameworks, pedagogical approaches, support for parents and teachers, as well as special programs and schools. Using a multidisciplinary methodology, the research examined the influence of cultural and social contexts on the development of educational policies. In Australia, a decentralized approach emphasizing flexibility and Gagné's Differentiated Model of Giftedness and Talent prevails, while Austria emphasizes a centralized system with an integrated approach aligned with Gardner's Theory of Multiple Intelligences.

The findings highlight significant differences in legislation, with Australia offering adaptability through regional autonomy, whereas Austria implements consistent national guidelines that facilitate individualized education. Teacher education in Austria includes specialized programs supporting work with gifted children, while Australia demonstrates a lack of standardized professional development programs in this area. Support for parents also varies, with Austria emphasizing collaboration between schools and families, while Australia provides general resources and workshops.

Special programs in Australia cover a wide range of activities and offer greater flexibility, while Austria provides highly specialized programs, particularly in music and STEM fields. The analysis reveals that both countries recognize the importance of individualization and adaptability, but their approaches reflect differing cultural and educational priorities. This research contributes to understanding global challenges in gifted education and offers guidance for improving educational policies and practices.

Keywords: education, Australia, Austria, gifted children, gifted students, inclusive education

KOMPARATIVNA ANALIZA EDUKACIJE DAROVITE DJECE I UČENIKA NA PODRUČJU DRŽAVA AUSTRALIJE I AUSTRIJE

Ovo istraživanje komparativno analizira obrazovne sustave Australije i Austrije s posebnim fokusom na identifikaciju i obrazovanje darovite djece. Cilj je bio istražiti pravne okvire, pedagoške pristupe, podršku roditeljima i učiteljima te specijalne programe i škole. Korištenjem multidisciplinarnе metodologije, analizirani su utjecaji kulturnog i socijalnog konteksta na razvoj obrazovnih politika. U Australiji prevladava decentralizirani pristup temeljen na fleksibilnosti i Gagnéovom diferenciranom modelu darovitosti i talenta, dok Austrija naglašava centraliziran sustav s integriranim pristupom prema Gardnerovoj teoriji višestrukih inteligencija.

Rezultati ukazuju na značajne razlike u zakonodavstvu, gdje Australija nudi prilagodljivost kroz regionalnu autonomiju, dok Austrija implementira dosljedne nacionalne smjernice koje omogućuju individualizirano obrazovanje. Edukacija učitelja u Austriji uključuje specijalizirane programe koji podržavaju rad s darovitom djecom, dok je u Australiji uočljiv nedostatak standardiziranih programa profesionalnog razvoja u ovom području. Podrška roditeljima također varira, pri čemu Austrija stavlja naglasak na suradnju škola i obitelji, dok Australija pruža općenite resurse i radionice.

Specijalni programi u Australiji pokrivaju širok spektar aktivnosti i omogućuju veću fleksibilnost, dok Austrija nudi visoko specijalizirane programe, osobito u glazbi i STEM području. Analiza pokazuje da obje zemlje prepoznaju važnost individualizacije i prilagodljivosti, ali pristupi odražavaju različite kulturne i obrazovne prioritete. Istraživanje doprinosi razumijevanju globalnih izazova u obrazovanju darovitih učenika te nudi smjernice za unaprjeđenje obrazovnih politika i praksi.

Ključne riječi: edukacija, Australija, Austrija, inkluzivna edukacije, nadarena djeca, nadareni učenici

MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES OF SPORTS ORGANIZATIONS IN WORKING WITH CHILDREN AND YOUTH

Tvrtko Galić

Faculty of Kinesiology, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
tvrtko.galic@kifos.hr

Mirjam Blažević

Faculty of Kinesiology, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
mblazevic@kifos.hr

Ivana Maltašić

Faculty of Kinesiology, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
ivana.maltasic1@gmail.com

Sport, in its earliest form, was a way of playing and competing, often associated with rituals and social gatherings. With the development of sports from simple recreational activities to complex competitive systems, the need for professional management of sports organizations appears. It is the beginning of sports management, the process of organizing and managing a sports organization in order to achieve sports or other goals with the rational use of limited resources.

As we divide sport into physical and health culture, competitive sport, sports recreation, kinesitherapy and parasport, it is easy to conclude that each individual area has its own specifics and therefore specific challenges in managing sports organizations and human resources in them.

The paper provides a theoretical overview of the tools and methods of managing human resources in sports, analyzing specific examples with special emphasis on their application in sports associations that deal with sports activities of younger age groups. Thus, the importance of the SMART method in the management of sports organizations, the creation of a SWOT analysis in the process of strategic planning, and the Eisenhower matrix are analyzed. All these tools help managers of sports organizations in setting goals, analysis, planning and making strategic decisions. The purpose of using these tools is to maximize the effect of all management processes of a sports organization in order to combine human potential with all other factors that affect the work of a sports organization.

Keywords: human resource management, sport organizations, SMART method, SWOT analysis, Eisenhower matrix

UPRAVLJANJE LJUDSKIM POTENCIJALIMA SPORTSKIH ORGANIZACIJA U RADU S DJECOM I MLADIMA

Sport je u svojoj najranijoj formi predstavljao način igre i natjecanja, često povezan s ritualima i društvenim okupljanjima. Razvojem sporta od jednostavnih rekreativnih aktivnosti do složenih natjecateljskih sustava javlja se potreba za profesionalnim vođenjem sportskih organizacija. To je početak sportskoga menadžmenta, procesa organiziranja i upravljanja sportskom organizacijom radi ostvarivanja sportskih ili drugih ciljeva uz racionalno korištenje ograničenih resursa.

Kako sport dijelimo na tjelesnu i zdravstvenu kulturu, natjecateljski sport, sportsku rekreaciju te kineziterapiju i parasport, vrlo se lako može zaključiti da svako područje ima svoje specifičnosti, a samim time i specifične izazove upravljanja sportskom organizacijom i ljudskim potencijalima u njima.

Rad pruža teorijski pregled alata i metoda upravljanja ljudskim potencijalima u sportu, navodeći konkretne primjere s posebnim naglaskom na njihovu primjenu u sportskim udrugama koje se bave sportskom aktivnošću mlađih dobnih skupina. Tako se analizira važnost metode SMART u upravljanju sportskim organizacijama, izrade analize SWOT u procesu strateškoga planiranja te Eisenhowerove matrice. Svi ti alati pomažu voditeljima sportskih organizacija u postavljanju ciljeva, analizi, planiranju i donošenju strateških odluka. Upravo navedeni alati imaju zadatak povećati učinak svih upravljačkih procesa rada sportske organizacije do najveće mjere kako bi se ljudski potencijal spojio sa svim ostalim čimbenicima koji utječu na rad sportske organizacije.

Ključne riječi: upravljanje ljudskim potencijalima, sportske organizacije, metoda SMART, analiza SWOT, Eisenhowerova matrica

CHALLENGES AND BENEFITS OF ORGANIZING ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS' VISITS TO MUSICAL AND CULTURAL EVENTS: TEACHER'S PEDAGOGICAL, PRACTICAL, AND LOGISTICAL SUPPORT

Blanka Gigić Karl

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
blanka.gigic@gmail.com

Tamara Šarlija

Music School 'Josip Runjanin', Vinkovci, Croatia
tamara.sarlija@gmail.com

Organizing trips to musical and cultural events in accordance with the musical culture curriculum has multiple benefits for elementary school students in Croatia. The Curriculum states that "It is desirable for students to visit at least one musical and cultural event with their teacher". Pedagogical elements in organizing students' trips to musical and cultural events are aimed at the comprehensive development of students. They can also be used as a tool for educational work with students. In this way, social and emotional skills are developed, and creativity and critical thinking are encouraged. Through activities like this, students not only acquire knowledge but also experience that shapes their view of the world and art in a wider context. In this paper, through the scientific method of surveying elementary school teachers, the results will be presented, as far as and in what way it is possible to organize students' trips to visual and cultural events in elementary schools. What are the challenges, obstacles, and opportunities in organizing, and are all stakeholders actively involved in the organization: teacher, principal, students, and parents? The survey questionnaire was carried out in primary schools of the Osijek-Baranja County. Teachers of lower grades and subject teachers of music culture in higher grades participated. Given that the educational learning outcomes in the Musical Culture subject emphasize the recommendation of experiencing a live musical-cultural event, the results covering all years of education in primary schools will be interesting.

Keywords: Musical and cultural event, organization, pedagogical elements, questionnaire

IZAZOVI I DOBROBITI ORGANIZIRANJA POSJETA UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE GLAZBENO-KULTURNIM DOGAĐAJIMA: UČITELJSKA PEDAGOŠKA, PRAKTIČNA I LOGISTIČKA PODRŠKA

Organiziranje odlazaka na glazbeno-kulturne događaje, sukladno kurikulu Glazbene kulture, ima višestruke koristi za učenike osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. U kurikulu piše kako je „Poželjno da učenici s učiteljem posjete najmanje jedan glazbeno-kulturni događaj”. Pedagoški elementi u organiziranju odlaska učenika na glazbeno-kulturne događaje usmjereni su na cjelovit razvoj učenika. Oni se mogu iskoristiti i kao sredstvo za obrazovni i odgojni rad s učenicima. Tako se razvijaju socijalne i emocionalne vještine te se potiču kreativnost i kritičko razmišljanje. Ovakvim aktivnostima učenici stječu znanje i potrebna iskustva koja oblikuju njihov pogled na svijet i umjetnost. U ovom se radu znanstvenom metodom anketiranja prikupljaju podaci, informacije i mišljenja u svrhu istraživanja koliko i kako se može u osnovnoj školi organizirati odlazak učenika na glazbeno-kulturne događaje, kakvi su izazovi, prepreke i mogućnosti pri organiziranju te jesu li aktivno uključeni u organizaciju svi ovi sudionici: učitelji, ravnatelji, učenici i roditelji. Istraživanje je provedeno u osnovnim školama Osječko-baranjske županije. Sudjelovali su učitelji razredne nastave nižih razreda te predmetni nastavnici Glazbene kulture u višim razredima osnovnih škola. S obzirom na to da se u odgojno-obrazovnim ishodima učenja u predmetu Glazbena kultura naglašava preporuka doživljaja glazbeno-kulturnoga događaja uživo, rezultati istraživanja koji obuhvaćaju sve godine školovanja u osnovnoj školi vrlo su korisni kao povratna informacija iz prakse.

Ključne riječi: glazbeno-kulturni događaj, organizacija posjeta događajima, pedagoški elementi, znanstveno istraživanje

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE WORK OF EDUCATIONAL PROFESSIONALS IN THE POPULATION OF FOOZOS DOCTORAL STUDENTS

Miljenko Hajdarović

Čakovec High School, Croatia

mhajdarovic@foozos.hr

The rapid development of artificial intelligence (AI) is increasingly influencing various societal sectors, including education. This study aims to explore how educational professionals enrolled in the doctoral program Educational Sciences and Perspectives on Education at the Faculty of Education (FOOZOS) perceive and utilize AI in their professional work. The study population includes primary and secondary school teachers, preschool educators, educational specialists (psychologists, pedagogues, etc.), and school principals—key actors in the education system who shape future generations and adapt to technological changes.

The research will employ a mixed-method approach, combining a survey distributed to all doctoral students and semi-structured interviews with selected participants who exhibit specific attitudes, challenges, and practices related to AI integration in education. The analysis will focus on their perceptions, levels of digital literacy, potential benefits and risks of AI in pedagogical processes, and their views on the ethical and professional aspects of AI implementation.

The findings will contribute to a deeper understanding of AI's role in contemporary education and provide recommendations for enhancing teacher training and professional development in the digital era.

Keywords: artificial intelligence, education, educational professionals, digital literacy, professional development

UTJECAJ UMJETNE INTELIGENCIJE NA RAD ODGOJNO- OBRAZOVNIH DJELATNIKA U POPULACIJI DOKTORANADA FOOZOS-A

Brzi razvoj umjetne inteligencije (*engl.* AI) sve više utječe na različite društvene sektore, uključujući i obrazovanje. Cilj je ovoga istraživanja istražiti kako obrazovni stručnjaci upisani na doktorski program *Obrazovne znanosti i perspektive obrazovanja* na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti (FOOZOS) percipiraju i koriste umjetnu inteligenciju u profesionalnom radu. Studijska populacija uključuje učitelje osnovnih i srednjih škola, odgajatelje, pedagoške stručnjake (psihologe, pedagoge i dr.) te ravnatelje škola – ključne dionike obrazovnoga sustava koji oblikuju buduće generacije i prilagođavaju se tehnološkim promjenama.

Istraživanje će primijeniti pristup mješovite metode, kombinirajući anketu podijeljenu svim doktorandima, i polustrukturirane intervju s odabranim sudionicima koji pokazuju specifične stavove, izazove i prakse povezane s integracijom umjetne inteligencije u obrazovanje. Analiza će se usredotočiti na njihove percepcije, razine digitalne pismenosti, potencijalne koristi i rizike umjetne inteligencije u pedagoškim procesima te njihova stajališta o etičkim i profesionalnim aspektima primjene umjetne inteligencije.

Nalazi će pridonijeti dubljem razumijevanju uloge umjetne inteligencije u suvremenom obrazovanju i dati preporuke za poboljšanje obuke nastavnika i stručnoga razvoja u digitalnoj eri.

Ključne riječi: umjetna inteligencija, obrazovanje, obrazovni djelatnici, digitalna pismenost, profesionalni razvoj

ANALYSIS OF THE PRESENCE OF LEADERSHIP AND MANAGEMENT COMPETENCIES IN THE CURRICULUM OF CROSS-CURRICULAR THEMES IN PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN CROATIA

Ivana Hardi

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

ihardi@foozos.hr

The curriculum for primary and secondary schools is focused on the development of fundamental knowledge, skills, abilities, and values necessary for students' personal development and active, responsible participation in society. The inclusion of competencies needed for leadership and management in school curricula aims to foster independence, teamwork, decision-making, and the ability to take responsibility. Learning outcomes related to leadership and management competencies within the curriculum play a key role, as they enable students to acquire specific knowledge, management skills, and decision-making abilities, forming the foundation for effective leadership. Within the mandatory subject areas of the primary and secondary school curricula, outcomes related to developing leadership and management skills are insufficiently represented. These outcomes are intended to be implemented through cross-curricular themes.

The aim of this paper was to explore the occurrence and integration of leadership and management concepts within the cross-curricular themes of the primary and secondary education curriculum in Croatia. In the empirical part of the study, the scope of outcomes related to leadership and management within cross-curricular themes was analyzed, comparing primary and secondary schools based on independently created criteria. Specific activities proposed to encourage the development of these skills were also examined. The results of the study reveal an insufficient presence of learning outcomes aimed at developing leadership and management competencies, which are key components of entrepreneurial competencies in the cross-curricular themes of primary and secondary education. In primary schools, outcomes related to these competencies constitute 20% of all analyzed outcomes, while in secondary schools, this share is 31%.

Keywords: learning outcomes, curriculum, cross-curricular themes, leadership, management

ANALIZA PRISUTNOSTI KOMPETENCIJA VOĐENJA I UPRAVLJANJA U KURIKULUMU MEĐUPREDMETNIH TEMA U OSNOVNOM I SREDNJEM OBRAZOVANJU U HRVATSKOJ

Nastavni plan i program za osnovnu i srednju školu usmjeren je na razvijanje temeljnih znanja, vještina, sposobnosti i vrijednosti potrebnih za osobni razvoj učenika i aktivno, odgovorno sudjelovanje u društvu. Cilj je uključivanja kompetencija potrebnih za vođenje i upravljanje u školske programe poticanje samostalnosti, timskoga rada, odlučivanja i sposobnosti preuzimanja odgovornosti. Ishodi učenja koji se odnose na kompetencije vođenja i upravljanja unutar kurikuluma imaju ključnu ulogu jer omogućuju studentima stjecanje specifičnih znanja, vještina upravljanja i sposobnosti donošenja odluka, čineći temelj za učinkovito vođenje. Unutar obveznih nastavnih područja osnovnoškolskih i srednjoškolskih kurikuluma nedovoljno su zastupljeni ishodi koji se odnose na razvijanje vještina vođenja i upravljanja. Ovi se ishodi namjeravaju implementirati međupredmetnim temama.

Cilj ovoga rada bio je istražiti pojavnost i integraciju koncepata vođenja i upravljanja unutar međupredmetnih tema kurikuluma osnovnoga i srednjega obrazovanja u Hrvatskoj. U empirijskom dijelu istraživanja analiziran je opseg ishoda koji se odnose na vođenje i upravljanje unutar međupredmetnih tema, uspoređujući osnovne i srednje škole na temelju samostalno kreiranih kriterija. Također su ispitane konkretne aktivnosti predložene za poticanje razvoja ovih vještina. Rezultati istraživanja pokazuju nedovoljnu zastupljenost ishoda učenja usmjerenih na razvoj kompetencija vođenja i upravljanja, koje su ključne sastavnice poduzetničkih kompetencija u međupredmetnim temama osnovnoga i srednjega obrazovanja. U osnovnim školama ishodi vezani uz ove kompetencije čine 20 % svih analiziranih ishoda, dok je u srednjim školama taj udio 31 %.

Ključne riječi: ishodi učenja, kurikulum, međupredmetne teme, vođenje, menadžment

SUPPORTING ARTISTICALLY GIFTED STUDENTS IN PRIMARY EDUCATION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CROATIAN AND SLOVENIAN EDUCATIONAL SYSTEMS

Jerneja Herzog

Faculty of Teacher Education, University of Maribor, Slovenia

jerneja.herzog@um.si

Marijana Županić Benić

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

The field of gifted education varies significantly across different educational systems, yet a common challenge remains the limited institutional representation of artistic giftedness compared to other forms of giftedness. Despite the growing emphasis on fostering creativity in education, artistically gifted students often receive less attention than those excelling in STEM fields (Runco & Jaeger, 2012). This study analyzes approaches to working with artistically gifted students in the Croatian and Slovenian educational systems, aiming to identify current practices, challenges, and opportunities for improvement. A comparative analysis highlights the specific characteristics of each system and proposes recommendations for enhancing support for artistically gifted students. Special attention is given to the importance of recognizing and nurturing artistic talent as a key component of creativity, which is gaining increasing significance in contemporary society.

Keywords: gifted students, artistic giftedness, primary education, subject-based teaching

POTPORA UMJETNIČKI NADARENIM UČENICIMA U PRIMARNOM OBRAZOVANJU: KOMPARATIVNA ANALIZA HRVATSKOGA I SLOVENSKOGA OBRAZOVNOG SUSTAVA

Područje obrazovanja darovitih učenika znatno se razlikuje u različitim obrazovnim sustavima. Međutim, zajednički im je izazov ograničena institucionalna zastupljenost umjetničke darovitosti u usporedbi s drugim oblicima darovitosti. Unatoč sve većem poticanju kreativnosti u obrazovanju, umjetnički nadareni učenici često dobivaju manje pozornost od onih koji se ističu u području STEM (Runco i Jaeger, 2012). Ovo istraživanje analizira pristupe radu s umjetnički nadarenim učenicima u hrvatskom i slovenskom obrazovnom sustavu s ciljem identificiranja trenutačne prakse, izazova i prilika za poboljšanje. Komparativnom analizom ističu se specifičnosti svakoga sustava te se daju preporuke za jačanje podrške umjetnički nadarenim učenicima. Posebna se pozornost pridaje važnosti prepoznavanja i njegovanja umjetničkoga talenta kao ključne sastavnice kreativnosti koja u suvremenom društvu dobiva sve veći značaj.

Ključne riječi: daroviti učenici, likovna darovitost, osnovno obrazovanje, predmetna nastava

COMPETENCE OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS IN THE APPLICATION OF DIGITAL TOOLS IN THE TEACHING PROCESS

Angela Ikonomoska

Faculty of Philosophy, Institute of Pedagogy, Ss. Cyril and Methodius University – Skopje,
North Macedonia

angela.ikonomoska@fzf.ukim.edu.mk

The digital transformation of society is gradually implementing technology as an integral part of everyday life. The educational system must therefore adjust to the so-called digital reality since digitalization has the potential to transform teaching and learning and open up opportunities for both teachers and students. For this purpose, it is necessary for teachers to possess digital competencies, which include digital literacy, experience in using digital tools, educational software, and platforms, as well as the ability to integrate information and communication technologies (ICT) in the organization and implementation of the teaching process.

Due to the breadth of the current issues that inspired this scientific paper, we base our research on the competence of elementary school teachers in applying digital tools in the teaching process. To collect the necessary quantitative data, a Google Forms survey was created, which was sent to teachers electronically. Guided by the Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu), we assessed the level of digital competence of elementary school teachers, focusing on the application of digital tools in the teaching process. We also looked at their goals, ideas, and points of view about the use of digital tools in the classroom, as well as the challenges they encounter.

Keywords: digital competencies, digital tools, teachers, elementary school

KOMPETENCIJA UČITELJA RAZREDNE NASTAVE U PRIMJENI DIGITALNIH ALATA U NASTAVNOM PROCESU

Digitalna transformacija društva postupno uvodi tehnologiju kao dio svakodnevnoga života. Obrazovni se sustav stoga mora prilagoditi tzv. digitalnoj stvarnosti jer digitalizacija ima potencijal transformirati poučavanje i učenje te otvoriti mogućnosti i za nastavnike i za učenike. U tu svrhu potrebno je da učitelji posjeduju digitalne kompetencije koje uključuju digitalnu pismenost, iskustvo u korištenju digitalnih alata, obrazovnih softvera i platformi te sposobnost integracije informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT) u organizaciju i provedbu nastavnoga procesa.

Zbog širine aktualnosti koja je inspirirala ovaj znanstveni rad, svoje istraživanje temeljimo na kompetentnosti učitelja razredne nastave u primjeni digitalnih alata u nastavnom procesu. Za prikupljanje potrebnih kvantitativnih podataka izrađena je Google Forms anketa koja je elektroničkim putem poslana učiteljima. Vodeći se Okvirom digitalnih kompetencija za odgojno-obrazovne djelatnike (DigCompEdu), procijenili smo razinu digitalne kompetencije učitelja osnovnih škola, s fokusom na primjenu digitalnih alata u nastavnom procesu. Također smo pogledali njihove ciljeve, ideje i stajališta o korištenju digitalnih alata u učionici, kao i izazove s kojima se susreću.

Ključne riječi: digitalne kompetencije, digitalni alati, učitelji, osnovna škola

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION: TEACHERS' AND STUDENTS' PERCEPTIONS

Renata Jukić

Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

rjukic@ffos.hr

Artificial intelligence is increasingly becoming an integral part of modern educational systems, opening up opportunities for enhancing the teaching process, mobile learning, and decision-making in educational institutions.

At the same time, important pedagogical and didactic questions arise, including how technology influences the learning process, the role of teachers in a digitalized educational environment, and the development of critical thinking and digital literacy among students. Furthermore, leadership and management in education must adapt to new technological challenges, leveraging the potential of artificial intelligence to optimize curricula, anticipate students' needs, and make data-driven strategic decisions.

Pedagogy in this context should not be focused solely on the technical application of artificial intelligence but must also explore its ethical, social, and cognitive aspects in education, emphasizing the importance of a humanistic and reflective approach to learning in the digital age. At all levels of education, all stakeholders in the educational process should be enabled to co-construct curricula to ensure that artificial intelligence is applied in a way that supports sustainable and inclusive educational policies.

The aim of this research is to examine the experiences and perspectives of higher education teachers on one side and students on the other regarding their knowledge of artificial intelligence, experiences in its use, expectations for the future, and the changes it will bring to teaching, the educational system, and the management of educational institutions.

In line with the research objective, a qualitative methodological approach was chosen. Thematic analysis was used for data analysis. The research results indicate significant differences in the perception and experiences of using artificial intelligence in education between teachers and students, with students generally having a more positive attitude, more experience, and recognizing more benefits and opportunities while perceiving fewer disadvantages and risks compared to teachers. Both groups of respondents express a need for additional education on artificial intelligence and the tools that can enhance the teaching process and educational management.

Keywords: Artificial Intelligence, High School Institutions, Challenges, Opportunities, Educational Management

IZAZOVI I MOGUĆNOSTI UMJETNE INTELIGENCIJE U OBRAZOVANJU: PERCEPCIJE NASTAVNIKA I UČENIKA

Umjetna inteligencija sve više postaje dio suvremenih obrazovnih sustava, omogućujući unapređenje nastavnoga procesa, mobilnoga učenja i donošenja odluka u obrazovnim institucijama.

Istodobno se postavljaju važna pedagoška i didaktička pitanja, uključujući utjecaj tehnologije na proces učenja, ulogu učitelja u digitaliziranom obrazovnom okruženju te razvoj kritičkoga mišljenja i digitalne pismenosti kod učenika. Nadalje, vodstvo i menadžment u obrazovanju moraju se prilagoditi novim tehnološkim izazovima, iskorištavajući potencijal umjetne inteligencije za optimizaciju nastavnih planova i programa, predviđanje potreba učenika i donošenje strateških odluka na temelju podataka.

Pedagogija u ovom kontekstu ne bi trebala biti usmjerena samo na tehničku primjenu umjetne inteligencije, već mora istraživati i njezine etičke, društvene i kognitivne aspekte u obrazovanju, naglašavajući važnost humanističkoga i refleksivnoga pristupa učenju u digitalnom dobu. Na svim razinama obrazovanja svim dionicima u obrazovnom procesu trebalo bi omogućiti sukonstruiranje nastavnih planova i programa kako bi se osiguralo da se umjetna inteligencija primjenjuje na način koji podržava održive i inkluzivne obrazovne politike.

Cilj je ovoga istraživanja ispitati iskustva i perspektive visokoškolskih nastavnika s jedne strane i studenata s druge strane o njihovu poznavanju umjetne inteligencije, iskustvima u njezinu korištenju, očekivanjima u budućnosti te promjenama koje će ona donijeti u nastavi, obrazovnom sustavu i upravljanju obrazovnim ustanovama.

U skladu s ciljem istraživanja, odabran je kvalitativni metodološki pristup. Za analizu podataka korištena je tematska analiza. Rezultati istraživanja upućuju na značajne razlike u percepciji i iskustvima korištenja umjetne inteligencije u obrazovanju između nastavnika i učenika, pri čemu učenici općenito imaju pozitivniji stav, više iskustva te prepoznaju više prednosti i prilika, dok uočavaju manje nedostataka i rizika u odnosu na nastavnike. Obje skupine ispitanika iskazuju potrebu za dodatnom edukacijom o umjetnoj inteligenciji i alatima koji mogu unaprijediti nastavni proces i obrazovni menadžment.

Ključne riječi: umjetna inteligencija, srednjoškolske ustanove, izazovi, mogućnosti, obrazovni menadžment

SCHOOL MANAGEMENT: LEADERS OR SERVANTS OF THE SYSTEM?

Dinko Jukić

Trade and Commercial School “Davor Milas“ Osijek, Croatia

dinkojukic.phd@gmail.com

In contemporary educational institutions, the role of school management often presents a dichotomy between leadership and bureaucracy. This study theoretically researches this duality by exploring school culture and leadership through significant theoretical frameworks, notably Balmer's corporate marketing theory. The objective is to analyse the phenomenon of school management within a broader, interdisciplinary context encompassing educational sciences, management, and marketing. The analysis underscores the importance of school culture and the efficacy of school leadership. This paper proposes a comprehensive framework that bridges the gap between school leadership and bureaucracy by synthesizing theories from educational sciences and school management. Findings suggest that successful school management requires a delicate balance between administration, education, and inspirational leadership, which helps create a positive school culture. The study evaluates school culture through the AC⁴ID Test, highlighting how school leaders can implement strategies to streamline administrative processes while inspiring and motivating teachers and students. This interdisciplinary approach emphasizes the synergy between educational sciences, management, and marketing in shaping effective school management strategies. It calls for a holistic perspective that considers the diverse needs and aspirations of the school community, ensuring leadership approaches are both effective and empathetic. In conclusion, this study provides valuable insights into the complex dynamics of school management, offering a roadmap for creating a balanced and thriving educational environment.

Keywords: AC⁴ID Test, Leadership, Principal, School Culture, School Management

UPRAVLJANJE ŠKOLOM: VODITELJI ILI SLUGE SUSTAVA?

U suvremenim obrazovnim institucijama uloga upravljanja školom često predstavlja dihotomiju između vodstva i birokracije. Ova studija teorijski istražuje tu dvojnost istražujući školsku kulturu i vodstvo u sklopu značajnih teorijskih okvira, posebice Balmerove teorije korporativnoga marketinga. Cilj je analizirati fenomen školskoga menadžmenta u širem, interdisciplinarnom kontekstu koji obuhvaća obrazovne znanosti, menadžment i marketing. Analiza naglašava važnost školske kulture i učinkovitosti školskoga vodstva. Sintetizirajući teorije iz obrazovnih znanosti i školskoga menadžmenta, ovaj rad predlaže sveobuhvatan okvir koji premošćuje jaz između školskoga vodstva i birokracije. Nalazi pokazuju da uspješno upravljanje školom zahtijeva delikatnu ravnotežu uprave, obrazovanja i inspirativnoga vodstva, što pomaže u stvaranju pozitivne školske kulture. Studija ocjenjuje školsku kulturu testom AC4ID, naglašavajući kako ravnatelji škola mogu implementirati strategije za pojednostavljenje administrativnih procesa, a pritom nadahnuti i motivirati učitelje i učenike. Ovaj interdisciplinarni pristup naglašava sinergiju između menadžmenta obrazovnih znanosti i marketinga u oblikovanju učinkovitih strategija upravljanja školama. Poziva na holističku perspektivu koja uzima u obzir različite potrebe i težnje školske zajednice, osiguravajući da su pristupi vodstvu učinkoviti i puni empatije. Zaključno, ova studija pruža vrijedan uvid u složenu dinamiku upravljanja školom, nudeći putokaz za stvaranje uravnoteženoga i uspješnoga obrazovnog okruženja.

Ključne riječi: test AC4ID, vodstvo, ravnatelj, kultura škole, menadžment škole

LEADERSHIP IN THE LEARNING AND TEACHING PROCESS

Sanja Jurić

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

sjuricss2019@gmail.com

Educational inclusion ensures that the needs of all students are met, regardless of their differences. It promotes a holistic approach to education, focusing on the comprehensive and balanced development of students, including their physical, social, emotional, academic, aesthetic, and spiritual dimensions. To develop inclusive classrooms, a shift in traditional teaching practices is necessary to provide students with diverse learning conditions, support their progress, and help them achieve desired outcomes. Traditional learning and teaching practices are often content-focused or based on an imagined average student profile, which can create insurmountable barriers for many students. These practices frequently fail to accommodate diverse learning experiences. Changing teachers' approach to leading the process of transforming teaching and learning practices is considered a crucial component in the development of inclusive classrooms. What educational format can stimulate the transformation of teaching and learning processes? Universal design for learning is a pedagogical-didactic format aimed at meeting the needs of all students. The research question is: How does universal design for learning contribute to the transformation of the teaching and learning process in the classroom? Leadership is explored through student engagement, motivation, collaborative learning, and a shift in teachers' mindsets. This paper, through a comprehensive review of the literature, analyzes and critically outlines the conceptual framework of leadership (transformation) in the teaching and learning process within the context of universal design for learning. Furthermore, the paper carefully examines the potential challenges and obstacles in the context of traditional classrooms and identifies areas for transformation. By critically analyzing and systematizing research findings, the paper provides a framework and future directions for the development of educational inclusion, contributing to a deeper understanding and application of inclusive practices.

Keywords: educational inclusion, learning and teaching, universal design for learning, transformation

VOĐENJE PROCESA UČENJA I POUČAVANJA

Odgojno-obrazovna inkluzija osigurava zadovoljavanje potreba svih učenika, bez obzira na razlike. Promiče holistički pristup odgoju i obrazovanju usmjeren na cjelovit i uravnotežen razvoj učenika kao što su fizički, društveni, emocionalni, akademski, estetski ili duhovni. Za razvoj inkluzivnih učionica nužna je promjena tradicionalne nastavne prakse vođenja učenja i poučavanja kako bi se učenicima omogućili različiti uvjeti učenja, napredak i postizanje rezultata. Naime, učenje i poučavanje u tradicionalnim učionicama usmjereno je na sadržaj ili zamišljen prosječan profil učenika te često predstavlja nepremostivu prepreku učenju i poučavanju svih učenika. Dodatno, onemogućuje različita iskustva učenja. Promjena pristupa učitelja vođenju procesa transformacije nastavne prakse učenja i poučavanja smatra se važnom komponentom u razvoju inkluzivne učionice. Koji obrazovni format može potaknuti transformaciju procesa vođenja i poučavanja? Univerzalni dizajn učenja pedagoško-didaktički je format dizajniranja nastave usmjeren na zadovoljavanje potreba svih učenika. Istraživačko je pitanje kako univerzalni dizajn učenja pridonosi transformaciji vođenja procesa učenja i poučavanja u učionici. Vođenje se razmatra u sklopu angažiranosti, motivacije i suradničkoga učenja učenika te promjene načina razmišljanja učitelja. U radu se sveobuhvatnim pregledom literature analizira i kritički ocrtava konceptualni okvir vođenja (transformacije) procesa učenja i poučavanja u kontekstu univerzalnoga dizajna učenja. Nadalje, rad pomno razmatra potencijalne izazove i prepreke u kontekstu tradicionalne učionice i područja za transformaciju. Kritički analizirajući i sistematizirajući rezultate istraživanja, u radu se daju okvir i budući smjerovi razvoja odgojno-obrazovne inkluzije čime se doprinosi njezinu boljem razumijevanju i primjeni.

Ključne riječi: odgojno-obrazovna inkluzija, učenje i poučavanje, univerzalni dizajn učenja, transformacija

EDUCATIONAL CHALLENGES AND OPPORTUNITIES IN WORKING WITH DIGITAL NATIVES: GENERATION Z AND THEIR LEARNING IN A DIGITALLY-DRIVEN WORLD

Dunja Jurić Vukelić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

djvukelic@foozos.hr

Marjan Ninčević

Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

mnincevic@fhs.unizg.hr

The aim of this paper is to explore the educational challenges and opportunities in teaching Generation Z, the first generation of “digital natives” who have been exposed to digital technology from an early age. Generation Z exhibits unique learning characteristics, including a shortened attention span, multitasking, and a strong preference for visual and interactive media, which necessitate adjustments to traditional pedagogical approaches. This paper analyses how technology impacts their learning, with an emphasis on the implementation of personalized learning and gamification as key strategies for increasing student engagement. Additionally, it examines the role of social media and online platforms in the educational process and how these technologies facilitate collaborative learning. The paper also addresses the negative effects of constant connectivity, such as FOMO (fear of missing out) and social anxiety, and highlights the importance of developing pedagogical strategies to address these challenges. Based on the research, guidelines are proposed to improve pedagogical methods in order to better meet the needs of Generation Z students and enhance their learning experience in a digitally driven world.

Keywords: Generation Z, digital natives, educational challenges, technology in education, gamification

OBRAZOVNI IZAZOVI I MOGUĆNOSTI U RADU S DIGITALNIM UROĐENICIMA: GENERACIJA Z I NJIHOVO UČENJE U DIGITALNO VOĐENOM SVIJETU

Cilj je ovoga rada istražiti obrazovne izazove i prilike u poučavanju generacije Z, prve generacije „digitalnih urođenika” koji su bili izloženi digitalnoj tehnologiji od rane dobi. Generacija Z pokazuje jedinstvene karakteristike učenja, uključujući skraćeni raspon pažnje, višezadaćnost (*engl.* multitasking) i jaku sklonost vizualnim i interaktivnim medijima, što zahtijeva prilagodbe tradicionalnim pedagoškim pristupima. Ovaj rad analizira kako tehnologija utječe na njihovo učenje, s naglaskom na implementaciju personaliziranoga učenja i igrifikaciju kao ključne strategije za povećanje angažmana učenika. Dodatno, ispituje ulogu društvenih medija i mrežnih platformi u obrazovnom procesu te kako te tehnologije olakšavaju suradničko učenje. Rad se također bavi negativnim učincima stalne povezanosti, kao što su FOMO (strah od propuštanja) i socijalne anksioznosti, te naglašava važnost razvoja pedagoških strategija za rješavanje ovih izazova. Na temelju istraživanja predložene su smjernice za poboljšanje pedagoških metoda kako bi se bolje zadovoljile potrebe učenika generacije Z i poboljšalo njihovo iskustvo učenja u digitalno vođenom svijetu.

Ključne riječi: generacija Z, digitalni urođenici, obrazovni izazovi, tehnologija u obrazovanju, gamifikacija

POSITIVE QUALITIES OF A MENTOR IN GUIDING A DOCTORAL STUDENT: THE KEY TO SUCCESSFUL ACADEMIC DEVELOPMENT

Ivica Kelam

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
kelamivica@gmail.com

Zaneta Divjakoska Doneva

Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, North Macedonia
donevdejan@fzf.ukim.edu.mk

Ivan Včev

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
ivčev@foozos.hr

The mentor-doctoral-student relationship is a central element of doctoral education and is crucial for achieving the doctoral student's scientific and professional goals. The quality of this relationship is based on mentoring attributes that contribute to creating a supportive environment, encouraging intellectual development, and strengthening the doctoral student's independence. This presentation analyses the key positive qualities of a mentor and their impact on the doctoral student's academic and personal transformation. The first dimension of successful mentoring is the mentor's professional competence. The mentor must deeply understand the research field and follow current scientific trends. His role includes providing clear guidelines on methodology, research design, and publication strategies. Through structured support, the mentor helps the doctoral student develop critical thinking and scientific skills necessary for professional success. The second key dimension refers to the mentor's interpersonal skills. Qualities such as empathy, patience, and active listening are crucial for building a relationship of trust. A mentor who recognises the doctoral student's needs and personal and professional challenges creates a motivating environment that encourages open communication and resolution of potential conflicts. Such an approach allows the doctoral student to feel supported and safe at all stages of the research process. The third dimension involves encouraging the autonomy and independence of the doctoral student. Good mentors gradually enable doctoral students to transition from guided work to independent research. Through challenges and continuous support, doctoral students develop decision-making skills, analytical thinking, and professional security. Such an approach ensures that the doctoral student completes the doctoral thesis and builds the foundations for a successful scientific career. In addition to addressing the positive qualities of a mentor, the presentation also considers potential challenges and conflicts in the mentor-doctoral relationship. The importance of balancing guidance with respect for the autonomy of the doctoral student and the necessity of adapting to the different needs of individuals will be discussed. The presentation will offer guidelines for improving mentoring competencies based on an analysis of recent research and practical examples from academic practice. In conclusion, it is emphasised that successful mentoring is not only a technical research process but also a holistic relationship that includes intellectual, professional, and emotional support. By highlighting the key characteristics of mentors, this presentation contributes to understanding how mentoring can become the foundation of academic success and lasting professional collaboration.

Keywords: mentoring, doctoral student, academic development, professional autonomy

POZITIVNE OSOBINE MENTORA U VOĐENJU DOKTORANDA – KLJUČ USPJEŠNOGA AKADEMSKOG RAZVOJA

Odnos mentora i doktoranda čini središnji element doktorskoga obrazovanja i ključan je za uspješno ostvarenje znanstvenih i profesionalnih ciljeva doktoranda. Kvaliteta ovoga odnosa temelji se na mentorskim osobinama koje pridonose stvaranju podržavajućega okruženja, poticanju intelektualnoga razvoja i osnaživanju samostalnosti doktoranda. U našem izlaganju analizirat ćemo ključne pozitivne osobine mentora i njihov utjecaj na doktorandovu akademsku i osobnu transformaciju. Prva dimenzija uspješnoga mentorstva jest stručna kompetencija mentora. Mentor mora posjedovati duboko razumijevanje istraživačkoga područja i pratiti aktualne znanstvene trendove. Njegova uloga uključuje pružanje jasnih smjernica o metodologiji, dizajnu istraživanja i publikacijskim strategijama. Strukturiranom podrškom mentor pomaže doktorandu u razvoju kritičkoga mišljenja i znanstvenih vještina neophodnih za profesionalni uspjeh. Druga ključna dimenzija odnosi se na interpersonalne vještine mentora. Osobine poput empatije, strpljenja i aktivnoga slušanja presudne su za izgradnju odnosa povjerenja. Mentor koji prepoznaje individualne potrebe doktoranda, kao i njegove osobne i profesionalne izazove, stvara motivirajuće okruženje koje potiče otvorenu komunikaciju i rješavanje potencijalnih konflikata. Takav pristup omogućuje doktorandu da se osjeća podržano i sigurno u svim fazama istraživačkoga procesa. Treća dimenzija obuhvaća poticanje samostalnosti i neovisnosti doktoranda. Dobri mentori omogućuju doktorandima postupan prijelaz od vođenoga rada prema neovisnom istraživanju. Izazovima i kontinuiranom podrškom doktorandi razvijaju vještine donošenja odluka, analitičko razmišljanje i profesionalnu sigurnost. Takav pristup osigurava da doktorand ne samo završi doktorski rad nego i izgradi temelje za uspješnu znanstvenu karijeru. Osim što se bavi pozitivnim osobinama mentora, izlaganje također razmatra potencijalne izazove i konflikte u mentorsko-doktorandskom odnosu. Raspravit će se važnost ravnoteže između pružanja smjernica i poštivanja autonomije doktoranda te nužnost prilagodbe različitim potrebama pojedinaca. Na temelju analize recentnih istraživanja i praktičnih primjera iz akademske prakse izlaganje će ponuditi smjernice za unaprjeđenje mentorskih kompetencija. Zaključno, naglašava se da uspješno mentorstvo nije samo tehnički proces vođenja istraživanja, već i holistički odnos koji uključuje intelektualnu, profesionalnu i emocionalnu podršku. Isticanjem ključnih osobina mentora, ovo izlaganje doprinosi razumijevanju kako mentorstvo može postati temelj akademskoga uspjeha i trajne profesionalne suradnje.

Ključne riječi: mentorstvo, doktorand, akademski razvoj, profesionalna autonomija

THE IMPACT OF COMMUNICATION ON THE ROLE OF THE PRINCIPAL IN THE CREATION OF A SUCCESSFUL AND STIMULATING ENVIRONMENT IN THE SYSTEM OF EARLY AND PRESCHOOL NURTURING AND EDUCATION

Marinela Kermeci

Kindergarten Budućnost, Zagreb, Croatia

kermecimarinela@gmail.com

Emina Berbić Kolar

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

eberbic@foozos.hr

Communication is a key aspect of all relationships, including the ones within a collective. The principal is an important part of the entire system, and his influence on the quality of the communication is immeasurable. Through his actions, he creates a modern preschool institution of a higher or lower quality. The principal's contribution as the head of the institution is of great significance because, as the professional and business manager, he has a great responsibility for creating the identity of the kindergarten. This is a complex system in which one must know how to find the right balance or compromise between the teachers, the professional team, and other employees, as well as the parents and „external“ institutions whose norms must be respected. Numerous factors influence the creation of a high-quality, modern kindergarten. They are interconnected and influence each other, and they are a result of the interactions of all participants. Participants in this research are a group of convenience-sampled preschool teachers and principals from kindergartens in the Republic of Croatia, or more precisely, 548 kindergarten teachers and 53 principals. The aim of this paper is to investigate the opinions of teachers regarding the communication within the kindergarten and its connection to the quality of the educational work. The teachers' satisfaction with the quality of the communication with the principal will also be investigated. Furthermore, efforts will be made to determine the role of the principal in the creation of a kindergarten that follows modern pedagogical paradigms and builds its practice on the humanistic development curriculum. In the context of the obtained results, the paper aims to show how communication within the kindergarten shapes its practice, and in what ways the principal can influence this and be the creator of a modern kindergarten.

Keywords: communication, early and preschool nurturing and education, principal, stimulating and creative environment

POVEZANOST KOMUNIKACIJE S USPJEŠNIM I POTICAJNIM OKRUŽENJEM U SUSTAVU RANOGA I PREDŠKOLSKOGA ODGOJA I OBRAZOVANJA I RAVNATELJSKOM ULOGOM U NJEGOVU STVARANJU I KREIRANJU

Komunikacija je ključan aspekt svakoga odnosa, pa tako i onoga unutar kolektiva. Ravnatelj je važan dio cijeloga sustava i njegov je utjecaj na kvalitetu komunikacije neizmjeran. Svojim postupcima stvara suvremenu predškolsku ustanovu koja je više ili manje kvalitetna. Doprinos ravnatelja kao čelnika ustanove vrlo je važan jer kao stručni i poslovni voditelj ima veliku odgovornost u stvaranju identiteta dječjega vrtića. Kompleksan je to sustav u kojem treba znati pronaći ravnotežu, odnosno kompromis između odgojitelja, stručnoga tima i ostalih zaposlenika te roditelja i „vanjskih” ustanova čije norme treba poštovati. Brojni su čimbenici koji utječu na stvaranje kvalitetnoga suvremenog dječjeg vrtića. Povezani su i utječu jedni na druge te nastaju kao rezultat interakcije svih sudionika. Prigodna su skupina ispitanika u ovom istraživanju odgojitelji i ravnatelji iz redovitih dječjih vrtića u Republici Hrvatskoj, točnije 548 odgojitelja i 53 ravnatelja. Cilj je ovoga rada istražiti mišljenje odgojitelja o komunikaciji unutar dječjega vrtića, kao i povezanost i komunikaciju s kvalitetom odgojno-obrazovnog rada. Nadalje, nastojala se utvrditi uloga koju ravnatelj ima u stvaranju dječjega vrtića koji slijedi suvremene pedagoške paradigme i svoju praksu gradi na humanističko-razvojnom kurikulumu. U kontekstu dobivenih rezultata u radu se želi prikazati kako komunikacija unutar dječjega vrtića oblikuje njegovu praksu te kako ravnatelj može utjecati i biti tvorac suvremenoga dječjeg vrtića.

Ključne riječi: komunikacija, rani i predškolski odgoj i obrazovanje, ravnatelj, poticajno i kreativno okruženje

TEACHERS' PERCEPTIONS OF THEIR SCHOOL COMMITMENT

Irena Klasnić

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

irena.klasnic@ufzg.hr

Tomislava Vidić

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

tomislava.vidic@ufzg.hr

Marina Đuranović

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

marina.duranovic@ufzg.hr

Organizational commitment is one of the key factors that enable us to gain a deeper understanding of how an organization functions and how employees behave in the workplace environment. It is a multidimensional construct consisting of three components: affective commitment, instrumental commitment, and normative commitment. Organizational commitment is positively related to the employee's engagement, job satisfaction, loyalty, and productivity, while it is negatively related to employee tardiness, work avoidance, and leaving the profession, which is particularly important in the educational context.

The aim of the research was to examine teacher's commitment to school, depending on their workplace (classroom teaching – subject teaching), age, years of work experience, and the size of their school. The sample comprised 761 teachers from all counties in the Republic of Croatia, and the research instrument used was an online survey. The results reveal that teachers assess commitment dimensions differently. They tend to rank highest the affective commitment ($M = 3.71$), while they rank lowest the normative commitment ($M = 2.63$). The obtained results indicate a difference between classroom and subject teachers, while no differences were identified in the teachers' commitment with respect to their age, years of work experience, and the size of their school. The results are discussed in the final part of the paper, and suggestions for theoretical and practical implications are presented.

Keywords: affective commitment, instrumental commitment, normative commitment, teachers

UČITELJSKE PERCEPCIJE ODANOSTI ŠKOLI

Organizacijska odanost jedan je od ključnih čimbenika koji omogućuje bolje razumijevanje funkcioniranja organizacije i zaposlenika na radnom mjestu. To je višedimenzionalni konstrukt koji se sastoji od sljedeće tri komponente: afektivne odanosti, instrumentalne odanosti i normativne odanosti. Organizacijska odanost pozitivno je povezana s angažiranošću zaposlenika, zadovoljstvom poslom, lojalnošću i produktivnošću, a negativno je povezana s kašnjenjem na posao, izbjegavanjem posla i napuštanjem profesije što je osobito važno u kontekstu odgojno-obrazovnoga sustava.

Cilj istraživanja bio je ispitati učiteljsku odanost školi ovisno o radnom mjestu na kojem su učitelji zaposleni (razredna nastava – predmetna nastava), dobi, stažu i veličini škole u kojoj rade. Uzorak se sastojao od 761 učitelja iz svih županija u Republici Hrvatskoj, a u istraživanju je primijenjena mrežna anketa. Rezultati su pokazali da učitelji različito procjenjuju dimenzije odanosti, odnosno afektivnu odanost procjenjuju najvišom ($M = 3,71$), a normativnu odanost najnižom ($M = 2,63$). Dobiveni rezultati pokazuju da postoji razlika između učitelja razredne i predmetne nastave te da nema razlike u učiteljskoj odanosti školi ovisno o dobi, stažu te veličini škole u kojoj rade. Na kraju se raspravlja o rezultatima te su izneseni prijedlozi o teorijskim i praktičnim implikacijama.

Ključne riječi: afektivna odanost, instrumentalna odanost, normativna odanost, učitelji

RELATIONS AMONG EDUCATIONAL WORKERS IN THE HIERARCHICAL STRUCTURE OF SCHOOLS: NEW POSITIONS AND “OLD-NEW” RELATIONS

Ante Kolak

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
akolak@ffzg.unizg.hr

Ivan Markić

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
imarkic@ffzg.unizg.hr

Mara Sesar

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
mstojana@ffzg.unizg.hr

This paper focuses on relational pedagogy and addresses relations among educational workers. The starting point for the relations is Bart's (2006) categorization of four types of relations: parallel play, hostile relations, close (friendly) relations, and collegial relations. The dimensions of the basic structure of society are also visible in the school hierarchy, which consists of a power structure, communication structure, affective or sociometric structure, prestige structure, as well as vertical and horizontal structures (Musanović, 1993). The paper specifically focuses on the repositioning of roles within the vertical school structure. Research has shown that the consequences of role changes have far-reaching effects on both organizations and the people working within them (Gai McMurtie, 1997). The dark side of promotion has also emerged, and it refers to the termination of relations with colleagues after promotion (Hannan et al., 2023). The empirical part of the paper is directed at a qualitative research paradigm. The attitudes and experiences of participants are examined through semi-structured interviews. These participants were in a collegial-friendship relation with someone who later became a principal or vice versa. The content of the interviews is focused on analyzing the dimensions of friendly relations (Kolak, Markic, 2022) prior to repositioning and on comparing the assessments of these dimensions after the change in the vertical structure. The results of this research indicate a significant negative change in the relationship quality in all dimensions of the friendly relations, which even leads to the termination of the relationship. It is accompanied by a feeling of disappointment and emotional reactions of sadness and anger, and detects the principal's profile from the perspective of friendly and collegial previous experience.

Keywords: relations between employees, principal, vertical hierarchical structure

ODNOSI MEĐU ODGOJNO-OBRAZOVNIM DJELATNICIMA U HIJERARHIJSKOJ STRUKTURI ŠKOLE: NOVA POZICIJA I „NOVI STARI“ ODNOSI

Ovaj rad usmjeren je na područje relacijske pedagogije (pedagogije odnosa) i bavi se odnosima odgojno-obrazovnih djelatnika. Kao polazište odnosa uzima se Bartova (2006) kategorizacija četiri tipa odnosa – paralelno igranje, neprijateljski odnosi, bliski (prijateljski) i kolegijalni odnosi. Dimenzije osnovne strukture društva vidljive su i u školskoj hijerarhiji koju čine struktura moći, komunikacijska struktura, afektivna ili sociometrijska struktura, struktura prestiža te vertikalna i horizontalna struktura (Mušanović, 1993). Rad je posebno usmjeren na repozicioniranje uloga djelatnika unutar vertikalne školske strukture. Istraživanja su pokazala kako posljedice promjena uloga imaju dalekosežne učinke i na organizacije i na ljude koji u njima rade (Gai McMurtie, 1997). Pojavila se i tamna strana napredovanja, a to se odnosilo na prekid odnosa sa suradnicima nakon napredovanja (Hannan et al., 2023). Empirijski dio rada usmjeren je na kvalitativnu istraživačku paradigmu u kojoj se polustrukturiranim intervjuom ispituju stavovi i iskustva sudionika istraživanja koji su bili u poziciji kolegijalno-prijateljskoga odnosa s osobom koja je postala ravnatelj te obrnuto. Sadržaj intervjuova usmjeren je na analizu dimenzija prijateljskoga odnosa (Kolak, Markić, 2022) prije repozicioniranja te na usporedbu procjena navedenih dimenzija nakon promjene u vertikalnoj strukturi. Rezultati ovoga istraživanja upućuju na znakovitu negativnu promjenu u kvaliteti odnosa u svim dimenzijama prijateljskoga odnosa koja dovodi čak i do prekida odnosa. Prate ju osjećaj razočaranja te emocionalne reakcije tuge i ljutnje, a detektira profil ravnatelja iz perspektive prijateljskoga i kolegijalnoga prethodnog iskustva.

Ključne riječi: odnosi među djelatnicima, ravnatelj, vertikalna hijerarhijska struktura

EXAMINING EARLY CHILDHOOD EDUCATION WITHIN THE FRAMEWORK OF THE GARDNERIAN CONCEPT

Heléna Kolip

Faculty of Humanities and Social Science; Education and Society Doctoral School of
Education, University of Pécs, Hungary

koliphelena77@gmail.com

The first three years of life play a decisive role in children's later learning success. This requires professional, holistic monitoring and support of child development. The international recommendations and professionalization efforts aim to improve the quality of training for nursery professionals.

In my current research, I am seeking answers to the following questions: Do Gardner's intelligences appear in the curricula of domestic institutions offering BA degrees in early childhood education, in terms of the core curriculum and specializations? If so, which ones? What common and different features can be found in each institution in this regard? Therefore, I am examining the relevant recommendations of the generally available current undergraduate curriculum for early childhood educators, as well as the associated credit values and network plans.

According to my results, several of Gardner's intelligences: linguistic, musical, bodily-kinaesthetic, and visual-spatial, are implicitly found in the methodology courses of the core curriculum, while intra- and interpersonal intelligences are found in the course content related to pedagogy and psychology. The specialization is very diverse, with four main directions outlined. The courses in the elective directions reveal linguistic, musical, and bodily-kinaesthetic intelligence.

Six of Gardner's intelligences are implicitly found in the courses of the core curriculum and specialization of the training. Thus, it is possible to explicitly include these elements in the content of the training, even by creating a new specialization.

Keywords: early childhood education, multiple intelligences, comparative analysis

PROMATRANJE RANOGA ODGOJA I OBRAZOVANJA U OKVIRU GARDNEROVA KONCEPTA

Prve tri godine života imaju odlučujuću ulogu u kasnijem uspjehu u učenju djece. To zahtijeva stručno, cjelovito praćenje i podršku razvoju djeteta. Cilj je međunarodnih preporuka i napora za profesionalizaciju poboljšati kvalitetu obuke stručnjaka za jaslice.

U trenutačnom istraživanju tražim odgovore na sljedeća pitanja: Pojavljuju li se Gardnerove inteligencije u nastavnim planovima i programima domaćih institucija koje nude diplome u ranom djetinjstvu, u smislu osnovnoga kurikulumu i specijalizacija? Ako da, koje? Koje se zajedničke i različite značajke mogu naći u svakoj instituciji u tom pogledu? Stoga ispitujem relevantne preporuke općenito dostupnoga aktualnog dodiplomskog kurikulumu za odgojitelje ranoga djetinjstva, kao i povezane bodovne vrijednosti i mrežne planove.

Prema mojim rezultatima, nekoliko Gardnerovih inteligencija (lingvistička, glazbena, tjelesno-kinestetička i vizualno-prostorna) implicitno se nalazi u metodološkim kolegijima temeljnoga kurikulumu, dok se unutarljudske i interpersonalne inteligencije nalaze u sadržajima kolegija koji se odnose na pedagogiju i psihologiju. Specijalizacija je vrlo raznolika, a zacrtana su četiri glavna smjera. Predmeti izbornih smjerova otkrivaju jezičnu, glazbenu i tjelesno-kinestetičku inteligenciju.

Šest Gardnerovih inteligencija implicitno se nalazi u tečajevima temeljnoga kurikulumu i specijalizacije obuke. Ti se elementi mogu eksplicitno uključiti u sadržaj obuke, čak i stvaranjem nove specijalizacije.

Ključne riječi: rani odgoj i obrazovanje, višestruke inteligencije, komparativna analiza

PEDAGOGICAL PRACTITIONER AS AN AUTONOMOUS EXPERT OR AS A CURRICULUM IMPLEMENTER?

Zvonimir Komar

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

zkomar@m.ffzg.hr

The goal of this paper is to critically and analytically break down the idea of pedagogical practice and, within the horizon of this idea, analyze the relationship between the management of the pedagogical process by the autonomous pedagogue and the management of the pedagogical process by curriculum programming. These two approaches position both the subjects who carry out the pedagogical practice and the overall direction of the pedagogical practice itself in a fundamentally different way. The positioning in question *structures* the pedagogical practice, as well as co-determines its *meaning*. This decision about the approach has itself deep theoretical assumptions in its foundation, conscious or unconscious, which must not remain pedagogically unreflected and left to the sometimes pedagogically unconscious educational policy. The issue of managing the pedagogical process is a pedagogical issue. In order for this paper to answer the problem articulated by its goal, first of all we will analyze the *being of the educand* through the answer to the question of who/what the educand as a pedagogical subject is, from where we will be able to look for the answer to the question of *where* the educand can and should be led. After that, we will analyze the *being of the educator* with the primary question of how an educator in their being (not only professionally) should be brought up and formed, in order to be able to be an educator at all. Then, based on the insight into the two previous positions, we will analyze the *dialectic of the pedagogical relationship*, which is constituted by the very pedagogical beings of educand and educator. Within this framework, the nature of the possible pedagogical process will be revealed. Based on these insights, we can articulate the character and idea of *pedagogical practice more clearly*. Following this idea, we will inquire into the possible realization of pedagogical practice that embodies the abovementioned moments. Considering the position of pedagogical practice found, we will be able to explicitly ask a further question about the pedagogical adequacy of curriculum management of pedagogical practice, where our focus will be on analyzing the difference between goal-oriented curriculum approaches and process-oriented curriculum approaches. The criterion for judging their pedagogical nature will be the idea of pedagogical practice, based on the beings of the educand and the educator, and the dialectic of the pedagogical relationship. In the horizon of these considerations, the pedagogical perspective on the management concept will open up.

Keywords: educand, educator, pedagogical practice, pedagogical process, curriculum

PEDAGOŠKI PRAKTIČAR KAO AUTONOMNI STRUČNJAK ILI KAO PROVODITELJ KURIKULUMA?

Cilj je ovoga rada kritičko-analitički razložiti pojam pedagoške prakse te promotriti kako su u horizontu ovoga pojma postavljene stvari s odnosom upravljanja pedagoškim procesom autonomnoga pedagoga i upravljanja pedagoškim procesom kurikulumskoga programiranja. Ova dva pristupa uvelike različito pozicioniraju subjekte koji (pro)vode pedagošku praksu, ali i cjelokupnu usmjerenost pedagoške prakse. Dotično pozicioniranje strukturira pak pedagošku praksu, kao što i su-određuje njezin smisao. Ova odluka o pristupu već u svojem temelju ima, osviještene ili neosviještene, duboke teorijske pretpostavke koje ne smiju ostati pedagojski nereflektirane i prepuštene ponekad pedagojski nesamosvjesnoj obrazovnoj politici. Pitanje upravljanja pedagoškoga procesa pedagojsko je pitanje. Da bi rad odgovorio na problem artikuliran ovim ciljem, prije svega ćemo analizirati *biće odgajanika* odgovorom na pitanje tko/što je odgajanik kao pedagoški subjekt, odakle ćemo moći tražiti i odgovor na pitanje *kamo* se odgajanika uopće može i smije voditi. Nakon toga ćemo analizirati *biće odgajatelja* s primarnim pitanjem o tome kako odgajatelj u svojem biću (ne tek profesionalno) treba biti odgojen i formiran da bi uopće mogao biti odgajatelj. Potom ćemo na temelju uvida u dvije prethodne pozicije analizirati *dijalektiku pedagoškoga odnosa*, koja se konstituira iz samih pedagoških bića odgajanika i odgajatelja. U ovom okviru otkrit će se i narav mogućega pedagoškog *proces*a. Na temelju ovih uvida moći ćemo dalje jasno artikulirati karakter i *pojam pedagoške prakse*. Tragom ovoga pojma krenut ćemo u sagledavanje mogućega *udjelovljivanja* pedagoške prakse koja u sebi utjelovljuje gore iznađene momente. S obzirom na pronađenu poziciju pedagoške prakse, moći ćemo eksplicitno postaviti daljnje pitanje o pedagoškoj primjerenosti kurikulumskoga upravljanja pedagoškom praksom, pri čemu će nam fokus biti na analizi razlike kurikulumskih pristupa usmjerenih na cilj i kurikulumskih pristupa usmjerenih na proces. Kriterij u prosuđivanju njihove pedagojskosti bit će nam pronađeni pojam pedagoške prakse, utemeljen na bićima odgajanika i odgajatelja te dijalektici pedagoškoga odnosa. U horizontu ovih razmatranja otvorit će nam se pedagoška perspektiva pojma upravljanja.

Ključne riječi: odgajanik, odgajatelj, pedagoška praksa, pedagoški proces, kurikulum

CHALLENGES IN MANAGING STUDENTS' PERSONAL AND SOCIAL DEVELOPMENT: PERSPECTIVES AND EXPECTATIONS OF FUTURE TEACHERS

Josipa Kovač

Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
kovjos1712@gmail.com

Željko Rački

Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia
zracki@foozos.hr

Personal and social development is one of seven cross-curricular themes aimed at the holistic development of children and young people with the aim of training them to cooperate and contribute to the community. This cross-curricular theme (abbreviation: OSR) enables the development of competencies for managing one's own emotional, mental, spiritual, and physical potentials and shaping personal, cultural, and national identity. The aim of this descriptive and correlational research was to examine the expectations of future teachers regarding the ease of implementing educational expectations within different areas of OSR, with special attention paid to perceptions of challenge and anticipated stress. The research covered three domains of the cross-curricular OSR theme - Me, Me and others, and Me and society, through the first two educational cycles and the associated knowledge, skills, and attitudes. For the purposes of the research, an online questionnaire was developed as an online measurement instrument aligned with the curriculum of the cross-curricular OSR theme. Participants, third and fifth-year students of the Teacher Training College in Osijek ($N \approx 54$), aged 20 to 25 years ($M \approx 22.13$, $SD \approx 1.23$), assessed how easy they expected it would be for them to achieve the defined educational expectations in their future work with students. Perceptions of ease of implementation were assessed on a scale from 1 to 7, with higher values indicating greater expected ease of implementation. All ethical standards were respected during the research, and participants were informed about the aim, implementation method, and planned use of the research results. The results were interpreted in the context of improving the planning, implementation, and evaluation of quality educational practice, with an emphasis on the professional preparation of future teachers during their studies to encourage optimal personal and social development of students.

Keywords: student competences, expectations, personal and social development, teacher stress

IZAZOVI U UPRAVLJANJU OSOBNIM I SOCIJALNIM RAZVOJEM UČENIKA: PERSPEKTIVE I OČEKIVANJA BUDUĆIH UČITELJICA

Osobni i socijalni razvoj jedna je od sedam međupredmetnih kurikularnih tema usmjerenih na cjelovit razvoj djece i mladih s ciljem osposobljavanja za suradnju i doprinos zajednici. Ova međupredmetna tema (dalje OSR) omogućuje razvoj kompetencija za upravljanje vlastitim emocionalnim, mentalnim, duhovnim i tjelesnim potencijalima te oblikovanje osobnoga, kulturnoga te nacionalnoga identiteta. Cilj ovoga deskriptivnog i korelacijskog istraživanja bio je ispitati očekivanja budućih učitelja u vezi s lakoćom izvedbe odgojno-obrazovnih očekivanja unutar različitih područja OSR-a, pri čemu se posebna pozornost posvetila percepcijama izazovnosti i anticipiranom stresu. Istraživanje je obuhvatilo ove tri domene međupredmetne teme OSR-a – Ja, Ja i drugi te Ja i društvo, u okviru prva dva odgojno-obrazovna ciklusa te pripadajuća znanja, vještine i stavove. Za potrebe istraživanja razvijen je mjerni instrument usklađen s kurikulumom međupredmetne teme OSR-a u obliku mrežnoga upitnika. Sudionici, studenti treće i pete godine Učiteljskoga studija u Osijeku, ($N \approx 54$) u dobi od 20 do 25 godina ($M \approx 22,13$, $SD \approx 1,23$), procjenjivali su koliko očekuju da će ostvarivanje definiranih odgojno-obrazovnih očekivanja njima biti lako u njihovu budućem radu s učenicima. Percepcije lakoće izvedbe procjenjivale su se na skali od 1 do 7, pri čemu su više vrijednosti označavale veću očekivanu lakoću izvedbe. Tijekom istraživanja poštovani su svi etički standardi, a sudionici su bili upoznati s ciljem, načinom provedbe i planiranim korištenjem rezultata istraživanja. Rezultati su interpretirani u kontekstu unapređenja planiranja, provedbe i vrednovanja kvalitetne odgojno-obrazovne prakse, s naglaskom na profesionalnu pripremu budućih učitelja tijekom studija za poticanje optimalnoga osobnog i socijalnog razvoja učenika.

Ključne riječi: kompetencije učenika, očekivanja, osobni i socijalni razvoj, učiteljski stres

THE CONNECTION BETWEEN FREE TIME AND VARIOUS ADDICTIONS IN STUDENTS

Martina Lončar

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

mloncar1@ffst.hr

The main research goal was to examine the connection between leisure time and various addictions (smoking, alcohol, and various types of drug use). As part of the empirical research, an anonymous survey was conducted among 276 students from Croatia belonging to different study groups. The survey is based on two scales: the leisure time scale and the addictive behaviour scale. Descriptive analysis with percentages, frequencies, mean values, and standard deviations were used in the research methodology. The hypotheses were tested by inferential statistics. Students spend most of their leisure time socializing with friends and playing sports. Mild forms of addiction are prevalent among students: smoking, using marijuana, and drinking alcohol. There are no differences between students who live with parents and students who live alone. Also, the research indicated the correlations between leisure time and the development of addictive behaviour.

Keywords: leisure time; student, addictions

POVEZANOST SLOBODNOGA VREMENA S RAZVOJEM OVISNOSTI KOD STUDENATA

Cilj je ovoga rada istražiti povezanost dokolice mladih i različitih ovisnosti (pušenje, alkohol i konzumacija različitih tipova droga). Za potrebe istraživanja izrađen je anketni upitnik koji je sadržavao ove dvije skale: skalu provođenja slobodnoga vremena i skalu ovisničkoga ponašanja. U istraživanju je sudjelovalo 276 studenta iz Republike Hrvatske na dobrovoljnoj osnovi. Metodologija istraživanja uključivala je deskriptivnu analizu s postocima, frekvencije, srednje vrijednosti i standardne devijacije. Hipoteze su testirane inferencijalnom statistikom. Rezultati empirijskoga dijela istraživanja pokazuju da mladi slobodno vrijeme provode najčešće u druženju s prijateljima, sportskim aktivnostima (ekipnim i individualnim). Također, dobiveni rezultati upućuju na to da među studentima prevladavaju blaži oblici ovisnosti (pušenje cigareta, konzumiranje marihuane i alkohola). Nisu utvrđene razlike s obzirom na to žive li samostalno ili s roditeljima/skrbnicima. Utvrđena je isto tako povezanost provođenja slobodnoga vremena mladih i razvoja ovisnosti.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, student, ovisnost

NETWORKED AUTISM IN CROATIA

Dragana Mamić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

dmamic@foozos.hr

Despite modern inclusive educational concepts, individuals with autism often remain insufficiently “visible.” This review paper is based on insufficient data and partial research regarding the management and administration of education for children with autism spectrum disorder in Croatia. The aim is to highlight the necessity of developing a comprehensive, “networked” database system to monitor prevalence trends, assess the effectiveness of individual programs, ensure consistent tracking and protection of individuals with autism as persons with disabilities, and provide guaranteed support and appropriate assistance. This system should encompass all stages of life, from the earliest signs of potential disorders through education, adulthood, workforce integration, aging, and ultimately ensuring quality life outcomes.

The paper analyzes various perspectives on understanding autism, through which countries worldwide aim to unify research findings to foster joint action, identify shared characteristics, and contribute to the development and enhancement of potential strategies for improving the often uneven educational opportunities available to all children.

In this context, reflections are presented on the “culture of autism” within the Croatian educational system, analyzed in relation to existing legislation and the dynamic global discourse on autism. The focus is on developing a holistic, networked system based on the responsible and coordinated involvement of various stakeholders. The ultimate goal is to address the unique needs of autistic children, tailor support to their individual capacities, and ensure their overall well-being as fully realized and self-actualized individuals.

Keywords: autism, prevalence, education, rehabilitation, support and needs of children with autism

UMREŽENOST AUTIZMA U HRVATSKOJ

Usprkos suvremenim odgojno-obrazovnim uključujućim konceptima, osobe s autizmom nedovoljno su „vidljive“. Ovaj pregledni rad ima uporište u nedostatnim podacima i parcijalnim istraživanjima o vođenju i upravljanju u odgoju i obrazovanju djece s poremećajem iz spektra autizma u Hrvatskoj. Cilj je skrenuti pozornost na potrebu sveobuhvatnoga stvaranja sustava „umreženih“ baza podataka kretanja prevalencije, evidencije učinkovitosti pojedinih programa, jednoznačnoga praćenja i zaštite osoba s autizmom kao osoba s invaliditetom te njezina uključivanja u zajamčenu potporu i primjerenu podršku od samoga početka prvih znakova koji upućuju na mogući poremećaj pa do školovanja, odraslosti, svijeta rada, starenja, u konačnici na kvalitetan životni ishod osobe.

U radu se analiziraju različite perspektive sagledavanja autizma kojima zemlje svijeta nastoje rezultate istraživanja objediniti u cilju zajedničkoga djelovanja, traženja zajedničkih obilježja te tako doprinijeti izgradnji i poticanju potencijala za unapređenje i širenje postojećih neujednačenih odgojno-obrazovnih prilika za svu djecu.

U tom kontekstu iznijet će se promišljanja o „kulturi autizma“ u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu u odnosu na postojeće zakonodavstvo, kao i dinamičnosti svjetskih previranja oko fenomena autizma s fokusom na percepciju razvoja cjelovitoga umreženog sustava koji proizlazi iz odgovornoga usklađenog odnosa različitih sudionika s ciljem ostvarenja jedinstvenih potreba djeteta s autizmom, prema njegovim individualnim mogućnostima koje rezultiraju sveukupnim zadovoljstvom djeteta kao potpune i samoostvarene osobe.

Ključne riječi: autizam, prevalencija, odgoj, obrazovanje i rehabilitacija, podrška djeci s autizmom, potrebe djece s autizmom

PRACTICES OF DEMOCRATIC SCHOOL LEADERSHIP IN ELEMENTARY SCHOOLS IN CROATIA

Nevenka Maras

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
nevenka.maras@ufzg.hr

Borna Nemet

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
borna.nemet@unizg.ufzg.hr

Bearing in mind the importance of the development of democratic cultures in educational institutions, the task of the head of the school is to create conditions for democratic practice (development of structures that enable the participation of actors in decision-making processes and dialogue) and to empower stakeholders to participate in the daily "modeling" of democracy (motivation of all school actors for purposeful action in democratic structures at school).). The aim of the paper is to examine the frequency of presence of democratic school leadership practices among principals of primary schools and to determine whether there are differences in the occurrence of certain practices between principals who have been in the principal role for different periods of time, between principals employed in schools in areas of different levels of urbanity, and between principals employed in schools of different size. The research used a questionnaire, the *Instrument for Measuring the Characteristics of Democratic School Leadership*, adapted from Pažur (2019). Principals, according to their perception, mostly work on their openness towards other actors of the school, availability, and flow of relevant information. They are aimed at developing an atmosphere in which people express their views and opinions without fear of consequences. On the other hand, according to their perception, they least involve students in decision-making processes that concern them. Principals who have been principals for more than 5 years, statistically significantly more often than younger ones, call extraordinary meetings when problems arise. Furthermore, principals in smaller schools more often strive for consensus, while those in large ones more often establish teams that take responsibility for certain processes in the school. Finally, the results indicate that principals who lead schools in suburban and rural areas enable students to take the initiative in leadership processes more often than those in schools in urban centres.

Keywords: democratic school leadership, decision making, elementary schools, principals

PRAKSE DEMOKRATSKOGA ŠKOLSKOG VOĐENJA KOD RAVNATELJA OSNOVNIH ŠKOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Imajući na umu važnost razvoja demokratskih kultura u odgojno-obrazovnim institucijama, zadatak voditelja škole jest da stvara uvjete za demokratsku praksu (razvoj struktura koje omogućuju sudjelovanje aktera u procesima donošenja odluka i dijalogu) te osnažuje dionike da sudjeluju u svakodnevnom „modeliranju” demokracije (motivacija svih školskih aktera za svrhovito djelovanje u demokratskim strukturama u školi). Cilj rada je ispitati učestalost pojavljivanja praksi demokratskoga školskog vođenja kod ravnatelja osnovnih škola te utvrditi postoje li razlike u pojavljivanju pojedinih praksi među ravnateljima koji različito dugo obavljaju ravnateljsku ulogu, među ravnateljima zaposlenima u školama u područjima različite razine urbaniteta te među ravnateljima zaposlenima u školama različite veličine. Istraživanje je provedeno anketnim ispitivanjem, *Instrumentom za mjerenje obilježja demokratskog školskog vođenja*, prilagođenoga prema Pažur (2019), te je upitnik ispunilo 209 ravnateljica i ravnatelja. Ravnatelji, prema svojoj percepciji, najviše rade na svojoj otvorenosti prema drugim akterima škole, dostupnosti i protoku relevantnih informacija. Usmjereni su na razvoj atmosfere u kojoj ljudi iznose stavove i mišljenja bez straha od posljedica. S druge strane, prema njihovoj percepciji, ponajmanje uključuju učenike u procese donošenja odluka koje se na njih odnose. Ravnatelji koji obavljaju ravnateljsku dužnost dulje od 5 godina, u odnosu na one mlađe, statistički značajno češće sazivaju izvanredne sastanke kada dođe do problema. Nadalje, ravnatelji u manjim školama češće teže konsenzusu, dok oni u velikima češće osnivaju timove koji preuzimaju odgovornost za određene procese u školi. Naposljetku, rezultati upućuju na to kako statistički značajno češće ravnatelji koji vode škole u suburbanim i ruralnim područjima omogućuju učenicima preuzimanje inicijative u procesima vođenja nego oni u školama u urbanim središtima.

Ključne riječi: demokratsko školsko vođenje, donošenje odluka, osnovne škole, ravnatelji

THE ADOPTION OF CONCEPTS RELATED TO SPATIAL ORIENTATION AMONG FUTURE TEACHERS AND PRESCHOOL TEACHERS

Olja Maričić

Faculty of Education in Sombor, University of Novi Sad, Serbia
olja.maricic@pef.uns.ac.rs

Sanja Balać

Faculty of Education in Sombor, University of Novi Sad, Serbia
sanjabalac@gmail.com

Marija Bošnjak Stepanović

Faculty of Education in Sombor, University of Novi Sad, Serbia
96marijabosnjak@gmail.com

Spatial orientation is defined as the ability to understand one's position in relation to other objects and spaces. It encompasses a range of cognitive processes, including spatial awareness and the application of geographical knowledge, and plays an important role in everyday decision-making and problem-solving. In the educational system of the Republic of Serbia, students study spatial orientation in the first cycle (subjects "World around us" and "Nature and Society") and in the second cycle (subject "Geography") of primary school, and later in secondary education. Key outcomes include students' ability to orient themselves in space using a compass and landmarks from the environment, knowledge of the cardinal and ordinal directions, and the use of settlement plans and geographical maps. Guided by these outcomes, a knowledge test for primary school students was created and administered to students. The research was conducted during the academic year 2024/2025 at the Faculty of Education in Sombor, University of Novi Sad, in a sample of 95 participants. The aim of the research is to determine the level of adoption of spatial orientation concepts among first to fourth-year students in the Bachelor's programs for primary school teachers and preschool teachers. The results of the students' performance on the spatial orientation knowledge test were unsatisfactory, given their age and the profession for which they are being trained. Quantitative analysis showed no significant differences in performance between students of the teaching and preschool teaching programs, revealing a series of misconceptions related to basic concepts of spatial orientation. The findings confirm that without timely identification of misconceptions and the implementation of effective conceptual change during primary and secondary education, these misconceptions remain ingrained until adulthood.

Keywords: concept development, spatial orientation, geography, higher education

USVOJENOST POJMOVA KOJI SE ODNOSI NA ORIJENTACIJU U PROSTORU KOD BUDUĆIH UČITELJA I ODGOJITELJA

Orijentaciju u prostoru definiramo kao sposobnost razumijevanja vlastitoga položaja u odnosu na druge predmete i prostore. Obuhvaća niz kognitivnih procesa, uključujući svijest o prostoru i primjenu zemljopisnoga znanja te ima važnu ulogu u svakodnevnom odlučivanju i rješavanju problema. U obrazovnom sustavu Republike Srbije učenici uče o orijentaciji u prostoru u prvom ciklusu (predmeti Svijet oko nas i Priroda i društvo) i u drugom ciklusu (predmet Geografija) osnovne škole, a potom i u srednjoškolskom obrazovanju. Ključni su ishodi sposobnost učenika za orijentaciju u prostoru s pomoću kompasa i orijentiranje iz okolice, poznavanje glavnih i sporednih strana svijeta te korištenje plana naselja i zemljopisne karte. Vodeći se navedenim rezultatima, izrađen je test znanja za učenike osnovnih škola kojim su testirani i studenti. Istraživanje je provedeno u akademskoj godini 2024./2025. godini na Pedagoškom fakultetu u Somboru Sveučilišta u Novom Sadu na uzorku od 95 ispitanika. Cilj je istraživanja utvrditi stupanj usvojenosti pojmova koji se odnose na orijentaciju u prostoru kod studenata od 1. do 4. godine osnovnih studija na diplomskim učiteljskim i odgojiteljskim studijima. Uspjesi studenata na testu znanja o orijentaciji u prostoru nisu zadovoljavajući s obzirom na dob i zanimanje za koje se obrazuju. Kvantitativnom je analizom utvrđeno da ne postoji značajna razlika u postignućima između studenata učiteljskoga i odgajateljskoga smjera, dok je utvrđeno postojanje niza pogrešnih uvjerenja koji se odnose na temeljne pojmove orijentacije u prostoru. Dobiveni nalazi potvrđuju da bez pravodobnoga otkrivanja pogrešnih uvjerenja i provedbe učinkovite konceptualne promjene tijekom osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga obrazovanja ta uvjerenja ostaju ukorijenjena i u odrasloj dobi.

Ključne riječi: razvoj pojmova, orijentacija u prostoru, zemljopis, visoko obrazovanje

CHALLENGES AND GUIDELINES IN 21ST CENTURY EDUCATION: THE ROLE OF CHATGPT IN DEVELOPING CRITICAL THINKING AND ETHICS AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS IN CROATIA

Ivana Marić

IHS-SMSI Dante Alighieri Pula, Croatia

ivana.maric24@skole.hr

In the 21st century, with the rapid development of artificial intelligence (AI), particularly advanced language models like ChatGPT, a crucial question arises regarding user privacy, especially among young people. High school students, as the digital generation, are exposed to daily interactions with AI tools, yet their awareness of privacy risks remains insufficiently explored. This paper investigates the attitudes of high school students in Croatia towards privacy in the context of using ChatGPT, aiming to understand their perceptions and potential privacy threats.

The research methodology is based on a survey conducted in all high schools across Croatia, where students responded to questions related to data security, trust in technology, and ethical attitudes towards AI systems. The results reveal a high level of concern among students regarding privacy, with a strong desire for greater control over their data when using ChatGPT. Respondents also emphasized the importance of transparency regarding data processing and believe that AI systems should be subject to independent audits.

This paper paves the way for further research, particularly in the context of education and the development of guidelines for the safe and ethical application of AI technologies in education. Future studies may focus on creating educational programs for students and teachers, as well as developing legal and technical frameworks for privacy protection in digital education.

Keywords: digital education, privacy, ethics, AI in education, educational technology

IZAZOVI I SMJERNICE U OBRAZOVANJU 21. STOLJEĆA: ULOGA CHATGPT-JA U RAZVOJU KRITIČKOG MIŠLJENJA I ETIČNOSTI SREDNJOŠKOLACA U HRVATSKOJ

Ključan problem 21. stoljeća, zbog brzog razvoja umjetne inteligencije (UI), posebno naprednih jezičnih modela poput ChatGPT-ja, postaje privatnost korisnika, posebice mlade populacije. Srednjoškolci, kao digitalna generacija, izloženi su svakodnevnoj interakciji s UI alatima, ali nije dovoljno istraženo jesu li svjesni rizika za privatnost. Rad istražuje stavove hrvatskih srednjoškolaca o privatnosti u kontekstu korištenja ChatGPT-ja, s ciljem razumijevanja njihove percepcije i potencijalnih prijetnji za privatnost. Istraživačka metodologija oslanja se na anketiranje provedeno u srednjim školama diljem Hrvatske, pri čemu se učenike ispitivalo o sigurnosti podataka, povjerenju u tehnologiju, i etičkim stavovima o sustavima UI. Rezultati pokazuju visoku razinu zabrinutosti među učenicima za privatnost, sa izraženom željom da imaju veću kontrolu nad svojim podacima kada koriste ChatGPT. Ispitanici su također naglasili važnost transparentnosti vezane za obradu podataka i vjeruju da sustavi UI trebaju biti podvrgnuti nepristranoj reviziji. Radom se utire put za daljnja istraživanja, posebice u kontekstu obrazovanja, i razvoj smjernica za sigurnu i etičnu primjenu tehnologije UI u obrazovanju. Buduća bi se istraživanja mogla usmjeriti kreiranju odgojno-obrazovnih programa za učenike i učitelje, kao i izradi pravnog i tehničkog okvira za zaštitu privatnosti u digitalnom obrazovanju.

Ključne riječi: digitalno obrazovanje, privatnost, etika, UI u obrazovanju, tehnologija u obrazovanju

THE ROLE OF TEACHERS IN ENCOURAGING SOCIAL RESPONSIBILITY THROUGH ART PROJECTS

Sandra Marijanović

The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
smarijanovic@gmail.com

Lorna Kalazić Jelić

The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
lorna.kalazic@gmail.com

Zdenka Lacina Pitlik

The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
zdenka.lacina@gmail.com

The paper deals with the role of professors at art academies in encouraging students to participate in socially useful entrepreneurship through interdisciplinary educational approaches, with an emphasis on students specializing in costume design, puppetry, and set design. These students have the potential to contribute to solving social needs through their projects, and professors, as their mentors, guide them to identify and creatively solve social problems. In this process, the educational role of art expands towards socially responsible action, making artistic practices an integral part of the broader social context. The paper suggests several key strategies for improving interdisciplinary work and the development of socially useful projects. First, interdisciplinary collaboration between students from different artistic disciplines enables the integration of diverse skills, approaches, and ideas, thus opening up space for the development of complex projects. Through such collaboration, students gain valuable experience in working together, as well as a deeper understanding of different aspects of social impact. Second, by including project skills in the curriculum, from planning and financing to marketing and stakeholder engagement, professors enable students to acquire the practical knowledge necessary to implement projects in real-world conditions. Additionally, professors encourage innovation and creativity through free experimentation, enabling students to develop unique solutions to social challenges. Regular assessment and reflection are integral to this process, as they allow students to evaluate the impact of their projects on society and continuously improve. This approach empowers students to act responsibly, integrating artistic work into a broader context of social benefit.

Keywords: Interdisciplinary education, social entrepreneurship, academia, mentoring

ULOGA PROFESORA U POTICANJU DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI KROZ UMJETNIČKE PROJEKTE

Rad se bavi ulogom profesora na umjetničkim akademijama u poticanju studenata na sudjelovanje u društveno korisnom poduzetništvu interdisciplinarnim obrazovnim pristupima, s naglaskom na studente specijalizirane za kostimografiju, lutkarstvo i scenografiju. Ovi studenti imaju potencijal svojim projektima doprinosti rješavanju društvenih potreba, a profesori, kao njihovi mentori, usmjeravaju ih na prepoznavanje i kreativno rješavanje socijalnih problema. U tom procesu obrazovna uloga umjetnosti proširuje se prema društveno odgovornom djelovanju, čime umjetničke prakse postaju dio širega društvenog konteksta. Rad predlaže nekoliko ključnih strategija za unapređenje interdisciplinarnoga rada i razvoja društveno korisnih projekata. Prvo, interdisciplinarna suradnja studenata iz različitih umjetničkih disciplina omogućuje integraciju raznovrsnih vještina, pristupa i ideja, čime se otvara prostor za razvoj kompleksnih projekata. Takvom suradnjom studenti stječu vrijedna iskustva u zajedničkom radu, kao i dublje razumijevanje različitih aspekata društvenoga utjecaja. Drugo, uključivanjem projektnih vještina u nastavni plan, od planiranja i financiranja do marketinga i angažiranja dionika, profesori omogućuju studentima da steknu praktična znanja potrebna za realizaciju projekata u stvarnim uvjetima. Dodatno, profesori potiču inovativnost i kreativnost slobodnim eksperimentiranjem, omogućujući studentima da razvijaju jedinstvena rješenja za društvene izazove. Redovita procjena i refleksija dio su i ovog procesa jer studentima omogućuju vrednovanje učinka svojih projekata na društvo i stalno usavršavanje. Ovaj pristup osnažuje studente za odgovorno djelovanje, integrirajući umjetnički rad u širi kontekst društvene koristi.

Ključne riječi: interdisciplinarno obrazovanje, društveno korisno poduzetništvo, akademija, mentorstvo

SURVEILLANCE AND PUNISHMENT AS SCHOOL MANAGEMENT MECHANISMS IN THE INTERWAR BJELOVAR

Damir Matanović

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

dmatanovic@unios.hr

Valerija Turk-Presečki

Gymnasium Daruvar, Croatia

turkvaleria@gmail.com

The school system of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes (SHS) and the Kingdom of Yugoslavia was characterized by a strict administrative hierarchy aligned with the centralization policies proclaimed at the state level. School principals, appointed by the Ministry of Education, were mostly educational staff loyal to the regime. Their responsibilities included overseeing all the internal aspects of school operations and maintaining the school's reputation within the local community, to which both students and teachers contributed through their actions. In accordance with the Civil Servants Act and the Secondary Schools Act, principals were authorized to scrutinize teachers' private lives, activities, and orientations, a practice often employed to build an authoritarian style of school management.

This paper examines the system of surveilling and punishing teaching staff at the Bjelovar Gymnasium during the period from 1918 to 1939, under the leadership of the school's Principal, Professor Andrija Ribar. The paper is based on the study and analysis of archival pedagogical documents from the series *Confidential Files of the Bjelovar Gymnasium*, kept at the State Archives in Bjelovar. The data obtained from these original archival materials allow for the categorization of violations committed by the teachers and the methods of punishment applied by the principal. The results of the analysis of disciplinary actions against the teachers and the investigative methods used, provide conclusions about surveillance and punishment as mechanisms of internal management and of building the principals' authority in secondary schools in the historical context of the interwar period.

Keywords: Bjelovar Gymnasium, teacher punishment, interwar principals

NADZOR I KAZNA KAO MEHANIZMI UPRAVLJANJA ŠKOLOM U MEĐURATNOM BJELOVARU

Školski sustav Kraljevine SHS i Kraljevine Jugoslavije odlikovao se strogom upravnom hijerarhijom koja je pratila politiku centralizma proklamiranu na državnoj razini. Ravnatelji škola koje je imenovalo Ministarstvo prosvjete bili su mahom režimu lojalni prosvjetni kadar. Odgovornost ravnatelja obuhvaćala je nadzor ne samo nad svim unutarnjim segmentima rada škole nego i brigu o njezinu ugledu u lokalnoj sredini čime su svojim djelovanjem pridonosili učenici i nastavnici. Sukladno Zakonu o činovnicima i Zakonu o srednjim školama, ravnatelji škola mogli su provjeravati privatni život nastavnika, njihovo djelovanje i orijentaciju što se često koristilo u izgradnji autoritarnoga stila upravljanja školom.

U ovom radu istražuje se sustav kontrole i kažnjavanja nastavničkoga kadra u Gimnaziji Bjelovar od 1918. do 1939. godine kada je školom upravljao ravnatelj profesor Andrija Ribar. Rad se temelji na istraživanju i analizi arhivske pedagoške dokumentacije iz serije *Povjerljivi spisi* Gimnazije Bjelovar koja se čuva u Državnom arhivu u Bjelovaru. Dobiveni podaci iz izvorne arhivske građe omogućuju kategorizaciju vrsta prekršaja za koje su nastavnici bili terećeni i načina na koje je ravnatelj kažnjavao prijestupe. Rezultati analize disciplinskih postupaka protiv nastavnika i korištenih metoda ispitivanja omogućuju zaključke o nadzoru i kažnjavanju kao mehanizmima internoga upravljanja i izgradnje autoriteta ravnatelja u srednjim školama u povijesnom kontekstu međuratnoga doba.

Ključne riječi: Gimnazija Bjelovar, kažnjavanje nastavnika, ravnatelji u međuratno doba

LEADERSHIP IN DENTAL EDUCATION: THE KEY TO THE FUTURE OF THE PROFESSION

Lota Matijević

Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

lotamat@gmail.com

Zvonimir Užarević

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

zuzarevic@foozos.hr

Leadership in dental medicine and education is crucial for ensuring the quality and relevance of curricula in an ever-changing environment. Dental education faces challenges such as technological advancements, changes in clinical practice, and the development of skills necessary for lifelong learning. The role of leadership lies in fostering innovation, adapting to contemporary trends, and creating an environment where teachers and students can develop key clinical and interpersonal skills. Teachers at dental schools are increasingly adopting leadership roles through curriculum development, the implementation of new technologies, and the provision of clinical experiences that prepare students for real-world practice. Shaping teaching and clinical settings that incorporate innovations in technology, as well as communication skills, is of critical importance. On the other hand, the development of leadership skills in students involves teamwork, clinical simulations, and education focused on communication and decision-making, with additional preparation for leadership in everyday dental practice. The integration of leadership into the dental curriculum enables students to become proactive, innovative, and ready to face challenges in contemporary dental practice. By exploring current trends and educational strategies, this paper emphasizes the need for strong leaders in education who will shape future generations of dental professionals. Leadership in dental education is not only a matter of academic excellence but also the foundation for ensuring a holistic approach to patient health and promoting interdisciplinary collaboration.

Keywords: leadership, dental education, clinical management, innovation

LIDERSTVO U STOMATOLOŠKOM OBRAZOVANJU: KLJUČ BUDUĆNOSTI PROFESIJE

Vodstvo u dentalnoj medicini i obrazovanju ključno je za osiguranje kvalitete i relevantnosti nastavnih planova i programa u okruženju koje se stalno mijenja. Stomatološko obrazovanje suočava se s izazovima kao što su tehnološki napredak, promjene u kliničkoj praksi i razvoj vještina potrebnih za cjeloživotno učenje. Uloga vodstva leži u poticanju inovacija, prilagođavanju suvremenim trendovima i stvaranju okruženja u kojem nastavnici i studenti mogu razviti ključne kliničke i međuljudske vještine. Nastavnici na stomatološkim fakultetima sve više preuzimaju vodeće uloge razvojem nastavnoga plana i programa, implementacijom novih tehnologija i pružanjem kliničkih iskustava koja pripremaju studente za praksu u stvarnom svijetu. Oblikovanje nastavnih i kliničkih okruženja koja uključuju inovacije u tehnologiji, kao i komunikacijske vještine, ključno je. S druge strane, razvoj vještina vođenja kod studenata uključuje timski rad, kliničke simulacije i edukaciju usmjerenu na komunikaciju i donošenje odluka, uz dodatnu pripremu za vođenje u svakodnevnoj stomatološkoj praksi. Integracija vođenja u stomatološki kurikulum omogućuje studentima da postanu proaktivni, inovativni i spremni suočiti se s izazovima u suvremenoj stomatološkoj praksi. Istražujući trenutačne trendove i obrazovne strategije, ovaj rad naglašava potrebu za snažnim liderima u obrazovanju koji će oblikovati buduće generacije dentalnih stručnjaka. Vodstvo u stomatološkom obrazovanju nije samo stvar akademske izvrsnosti, već i temelj za osiguranje holističkoga pristupa zdravlju pacijenata i promicanje interdisciplinarne suradnje.

Ključne riječi: vodstvo, stomatološka edukacija, klinički menadžment, inovacija

IS SUPERVISORY SUPPORT, ALONG WITH DEVELOPED EMOTIONAL INTELLIGENCE, SUFFICIENT TO PROTECT EDUCATORS FROM WORKPLACE BURNOUT?

Marijana Miočić

Department of Teachers and Preschool Teachers Education, University of Zadar, Croatia
mmiocic7@unizd.hr

Ana Marija Iveljić

Department of Pedagogy, University of Zadar, Croatia
amrogic@unizd.hr

Tena Velki

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
tena.velki@gmail.com

Burnout among educational professionals, in addition to potentially negatively impacting their psychological well-being, may also affect the quality of their educational work with students. Research findings suggest that social support, particularly from supervisors, plays an important role in reducing burnout, while emotional intelligence, as a personal trait, can help professionals effectively cope with stress.

This study presents findings from research conducted to identify key factors for implementing educational inclusion for students with disabilities. Its aim is to examine the mediating role of emotional intelligence in the relationship between supervisory social support and two aspects of burnout: alienation and exhaustion. The study included 232 educational professionals from regular primary schools and special education institutions.

Data analysis revealed significant total effects of supervisory social support on both burnout dimensions: alienation ($c=-0.239; p<0.001$) and exhaustion ($c=-0.187; p<0.001$). When emotional intelligence was included as a mediator in the analysis, the direct effects of supervisory support on alienation ($c'=-0.281; p<0.001$) and exhaustion ($c'=-0.230; p<0.001$) remained significant and even stronger. This indicates that emotional intelligence partially mediates the relationship between supervisory support and burnout. Significant indirect effects for both burnout dimensions (alienation $ab=-0.042, p<0.05$; exhaustion $ab=0.043, p<0.05$) further demonstrate the protective role of emotional intelligence.

The results highlight the crucial role of supervisory social support in reducing burnout among educational professionals. Beyond its direct impact, supervisory support, in conjunction with emotional intelligence, provides additional protection against professional burnout. In the context of educational inclusion, where professionals face specific challenges, the results of this study are particularly relevant.

Keywords: burnout, social support, emotional intelligence, educators, educational inclusion

JE LI NADZORNA PODRŠKA UZ RAZVIJENU EMOCIONALNU INTELIGENCIJU DOVOLJNA DA ZAŠTITI EDUKATORE OD SAGORIJEVANJA NA RADNOM MJESTU?

Sagorijevanje odgojno-obrazovnih djelatnika, osim potencijalno negativnoga utjecaja na njihovu psihičku dobrobit, može utjecati i na kvalitetu odgojno-obrazovnoga rada s učenicima. Nalazi istraživanja upućuju na to da socijalna podrška, posebice nadređenih, igra važnu ulogu u smanjenju izgaranja, dok emocionalna inteligencija, kao osobna osobina, može pomoći stručnjacima da se učinkovito nose sa stresom.

Ova studija predstavlja rezultate istraživanja koje je provedeno kako bi se identificirali ključni čimbenici za provedbu obrazovne inkluzije učenika s teškoćama u razvoju. Cilj je ove studije ispitati posredničku ulogu emocionalne inteligencije u odnosu između nadzorne socijalne podrške i dva aspekta sagorijevanja — otuđenja i iscrpljenosti. U istraživanju su sudjelovala 232 odgojno-obrazovna djelatnika iz redovitih osnovnih škola i posebnih odgojno-obrazovnih ustanova.

Analiza podataka otkrila je značajne ukupne učinke supervizijske socijalne podrške na obje dimenzije sagorijevanja: otuđenje ($c = -0,239$; $p < 0,001$) i iscrpljenost ($c = -0,187$; $p < 0,001$). Kada je emocionalna inteligencija uključena kao posrednik u analizu, izravni učinci supervizorske podrške na otuđenje ($c' = -0,281$; $p < 0,001$) i iscrpljenost ($c' = -0,230$; $p < 0,001$) ostali su značajni i još jači. To upućuje na to da emocionalna inteligencija djelomično posreduje u odnosu između nadzorne podrške i izgaranja. Značajni neizravni učinci za obje dimenzije sagorijevanja (otuđenje $ab = -0,042$; $p < 0,05$; iscrpljenost $ab = 0,043$; $p < 0,05$) dodatno pokazuju zaštitnu ulogu emocionalne inteligencije.

Rezultati naglašavaju ključnu ulogu nadzorne socijalne podrške u smanjenju izgaranja među obrazovnim stručnjacima. Osim izravnoga utjecaja, nadzorna podrška, u kombinaciji s emocionalnom inteligencijom, pruža dodatnu zaštitu od profesionalnoga izgaranja. U kontekstu obrazovne inkluzije, gdje se stručnjaci suočavaju sa specifičnim izazovima, rezultati ovoga istraživanja posebno su relevantni.

Ključne riječi: izgaranje, socijalna podrška, emocionalna inteligencija, odgajatelji, obrazovna inkluzija

UTILIZING LEARNING ANALYTICS FOR STRATEGIC LEADERSHIP IN HIGHER EDUCATION

Ana Mirković Moguš

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
amirkovic@foozos.hr

Strategic leadership is very important for enhancing institutional performance and student progress in the continuously changing domain of higher education. With the use of learning analytics, leaders can make data-driven decisions that improve student outcomes, optimize resource allocation, and address institutional challenges efficiently. While learning analytics presents significant opportunities for enhancing institutional performance, challenges remain in effectively implementing these systems and ensuring stakeholder engagement. Existing research indicate that learning analytics is primarily focused on improving learning processes, with limited exploration of its application in teaching and administrative decision making. The aim of the paper is to identify the benefits and limitations of using learning analytics to inform strategic decisions in higher education. This study conducts a systematic literature review to explore how educational leaders can utilize learning analytics to inform strategic decisions. The results show that learning analytics enable educational leaders to identify and address institutional performance gaps, align institutional strategies and enhance interventions while limitations of using learning analytics mostly relate to data interpretation issues, biases, equity and concerns around privacy issues.

Keywords: benefits, challenges, data-driven decision making, higher education

OBRAZOVNA ANALITIKA KAO TEMELJ STRATEŠKOG VOĐENJA U VISOKOM OBRAZOVANJU

Strateško vođenje vrlo je važno za unaprjeđenje institucionalnog učinka i studentskog napretka u području visokog obrazovanja koje se stalno mijenja. Primjenom obrazovne analitike omogućuje se donošenje odluka temeljenih na podacima, čime se poboljšavaju obrazovni ishodi, optimizira raspodjela resursa te učinkovitije rješavaju institucionalni izazovi. Iako obrazovna analitika pruža značajne mogućnosti za unaprjeđenje performansi visokoškolskih ustanova, izazovi se javljaju u provedbi takvih sustava i u osiguravanju angažmana dionika. Postojeća istraživanja uglavnom su usmjerena na poboljšanje procesa učenja, dok je primjena obrazovne analitike u području poučavanja i administrativnog odlučivanja znatno manje istražena. Cilj ovoga rada je identificirati prednosti i ograničenja korištenja obrazovne analitike u kontekstu strateškog odlučivanja u visokom obrazovanju. Istraživanje se temelji na sustavnom pregledu literature kojim se nastoji prikazati na koji način voditelji u obrazovanju mogu koristiti analitiku za donošenje strateških odluka. Rezultati ukazuju na to da obrazovna analitika omogućuje prepoznavanje i rješavanje institucionalnih izazova, usklađivanje strateških ciljeva i unapređenje intervencija, dok se ograničenja uglavnom odnose na interpretaciju podataka, pristranosti, pitanja pravednosti i zaštitu privatnosti.

Ključne riječi: prednosti, izazovi, odlučivanje temeljeno na podacima, visoko obrazovanje

A NEW PARADIGM IN THE EDUCATION OF FUTURE LEADERS IN BIOMEDICINE

Ivan Miškulin

Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
ivan.miskulin@mefos.hr

Maja Brust Nemet

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
mbrust@foozos.hr

Successful leadership is an extremely important component of healthcare education, acknowledged as fundamental to achieving and maintaining high standards in various domains, including education, research, professional practice, and clinical care. In light of the evolving healthcare landscape of the 21st century, it is becoming increasingly vital to produce individuals who possess not only the required knowledge and skills but also the competences to lead effectively in the complex healthcare environments. This emphasis on fostering capable and responsible healthcare professionals is applicable across all branches and levels of care, from primary services to specialized fields. A new paradigm of leadership is emerging, one that prioritizes a balance between professional autonomy and accountability. This new modern leader emphasizes the significance of teamwork and interdisciplinary collaboration, actively seeking to improve patient outcomes through a collective approach to care. To facilitate this transition, higher education institutions must prioritize and promote collaboration among diverse disciplines, particularly management and medicine. Such interdisciplinary partnerships should aim to create synergies that enrich the educational experience while preparing students to function competently as leaders in their respective fields. Additionally, it is imperative to accept the modern leadership frameworks, that shift the focus away from traditional hierarchical structures toward models that cultivate and empower leaders who inspire and lead by example. By fostering such transformative leadership education, we can significantly enhance the quality of healthcare delivery in our increasingly complex and changing environments.

Keywords: leadership, healthcare workers, medical education

NOVA PARADIGMA U OBRAZOVANJU BUDUĆIH LIDERA U BIOMEDICINI

Uspješno vodstvo iznimno je važna komponenta zdravstvenoga obrazovanja koja se smatra temeljnom za postizanje i održavanje visokih standarda u različitim područjima, uključujući obrazovanje, istraživanje, profesionalnu praksu i kliničku skrb. U svjetlu razvoja zdravstvenoga krajolika 21. stoljeća postaje sve važnije stvoriti pojedince koji posjeduju ne samo potrebno znanje i vještine već i kompetencije za učinkovito vođenje složenih zdravstvenih okruženja. Ovaj naglasak na poticanju sposobnih i odgovornih zdravstvenih radnika primjenjiv je u svim granama i razinama skrbi, od primarnih usluga do specijaliziranih područja. Pojavljuje se nova paradigma vodstva koja daje prioritet ravnoteži između profesionalne autonomije i odgovornosti. Ovaj novi moderni voditelj naglašava važnost timskoga rada i interdisciplinarne suradnje, aktivno nastojeći poboljšati rezultate pacijenata kolektivnim pristupom skrbi. Kako bi se olakšala ova tranzicija, institucije visokoga obrazovanja moraju dati prioritet suradnji različitih disciplina, posebice menadžmenta i medicine, i promicati ju.

Cilj takvih interdisciplinarnih partnerstava trebalo bi biti stvaranje sinergija koje obogaćuju obrazovno iskustvo dok pripremaju učenike da kompetentno funkcioniraju kao vođe u svojim područjima. Osim toga, usvajanje modernih okvira vodstva imperativ je, pomicanje fokusa s tradicionalnih hijerarhijskih struktura prema modelima koji kultiviraju i osnažuju vođe koji nadahnjuju i vode svojim primjerom. Poticanjem takvoga transformativnog obrazovanja za vodstvo možemo značajno poboljšati kvalitetu pružanja zdravstvene skrbi u našim sve složenijim i promjenjivim okruženjima.

Ključne riječi: vodstvo, zdravstveni radnici, medicinsko obrazovanje

FEAR OF THE UNKNOWN: MATHEMATICS (TEACHING) ANXIETY AND ITS IMPACT ON PROSPECTIVE TEACHERS

Diana Moslavac Bičvić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
dmoslavac@foozos.hr

Ljerka Jukić Matić

School of Applied Mathematics and Informatics, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia
ljukic@mathos.hr

Mathematics teaching anxiety describes the fear or uneasiness that many educators, especially preservice and novice teachers, experience when preparing for or while teaching Mathematics. This paper explores the literature on this form of anxiety, focusing on preservice elementary teachers and preservice secondary Mathematics teachers. Research shows that preservice elementary teachers frequently experience high levels of mathematics teaching anxiety. This anxiety often stems from their own negative experiences with Maths in the past or a shaky understanding of foundational concepts. These feelings of insecurity can become even more overwhelming when they consider the need to teach Maths alongside many other subjects, undermining their confidence and readiness. Preservice secondary Mathematics teachers, on the other hand, generally have a stronger grasp of Maths content but are not immune to anxiety. The literature shows that, for them, the pressure comes from the expectation to masterfully teach complex concepts while meeting the high standards placed on them as future specialists in the subject. Unlike their elementary counterparts, their concerns tend to focus less on their personal math skills and more on their ability to clearly explain advanced topics and manage demanding classroom situations. Early identification of mathematics (teaching) anxiety is crucial, as a teacher's mathematical knowledge and beliefs can significantly influence their instructional practices, thereby shaping students' emotional responses, behaviors, and overall attitudes toward mathematics.

Keywords: ability to teach Mathematics, mathematics anxiety, mathematics education, preservice elementary teachers, preservice secondary Mathematics teachers

STRAH OD NEPOZNATOG: ANKSIOZNOST PREMA POUČAVANJU MATEMATIKE I NJEZIN UTJECAJ NA BUDUĆE NASTAVNIKE

Anksioznost prema poučavanju matematike odnosi se na strah ili nelagodu koju učitelji, posebno budući učitelji i početnici, često osjećaju pri pripremi za poučavanje matematičkih sadržaja. Ovaj rad analizira literaturu o navedenom obliku anksioznosti, s naglaskom na buduće učitelje razredne i predmetne nastave. Istraživanja pokazuju da budući učitelji razredne nastave često imaju visoku razinu anksioznosti prema poučavanju matematike. Ta anksioznost često proizlazi iz njihovih negativnih iskustava s matematikom tijekom školovanja ili slabijeg razumijevanja matematičkih koncepata. Nesigurnost se dodatno povećava kada uzmu u obzir da trebaju poučavati matematiku uz druge predmete u kojima su sigurniji, što može smanjiti njihovo samopouzdanje i motivaciju. S druge strane, učitelji predmetne nastave, iako specijalizirani za matematiku, također nisu imuni na anksioznost. Kod njih je ona često povezana s pritiskom da stručno poučavaju složene matematičke ideje i procedure, uz održavanje visokih standarda kvalitete nastave. Za razliku od učitelja razredne nastave, njihova anksioznost manje proizlazi iz nedostatka matematičkih vještina, a više iz izazova jasnog objašnjavanja koncepata i upravljanja složenim situacijama u učionici.

Važno je rano prepoznati i adresirati anksioznost prema poučavanju matematike jer učiteljevo znanje i stavovi prema matematici značajno utječu na njihovu nastavnu praksu. Osim toga, učiteljevi stavovi oblikuju emocionalne reakcije učenika, njihovo ponašanje i cjelokupni odnos prema matematici.

Ključne riječi: matematička anksioznost, učitelji razredne nastave, nastavnici matematike, matematičko obrazovanje, sposobnost poučavanja matematike

ROLE OF LEADERSHIP AND MANAGEMENT IN EDUCATION IN TURKMENISTAN: CHALLENGES AND ACHIEVEMENTS

Aygul Muhammetmyradova

University of Pecs, Hungary

aygulmuhammetmyradova08.11.04@gmail.com

In today's interconnected world, leadership and management play a vital role in shaping education, ensuring quality, and driving progress. This presentation focuses on how leadership and management contribute to the development of Turkmenistan's education system, addressing challenges and achieving key milestones.

Through effective leadership and management, the country has made progress in areas like curriculum development, teacher training, and expanding access to education despite the fact that the education system faces challenges such as limited resources, rural-urban disparities, and the need to modernize. However, these achievements demonstrate the potential of strategic reforms in addressing existing issues.

Collaboration with international organizations, including UNESCO and UNICEF, has also strengthened Turkmenistan's education system. Such partnerships support inclusive education, improve infrastructure, and align national efforts with global standards.

This presentation will highlight the ongoing reforms, discuss challenges, and examine future strategies to ensure sustainable development. It provides insights into how leadership and management drive transformation and success in Turkmenistan's education system.

Keywords: leadership, management, education reform, challenges, achievements

ULOGA VODSTVA I UPRAVLJANJA U OBRAZOVANJU U TURKMENISTANU: IZAZOVI I POSTIGNUĆA

U današnjem povezanom svijetu vodstvo i menadžment imaju ključnu ulogu u oblikovanju obrazovanja, osiguravanju kvalitete i pokretanju napretka. Ovaj se rad usredotočuje na to kako vodstvo i menadžment doprinose razvoju obrazovnog sustava Turkmenistana, rješavanju izazova i postizanju ključnih prekretnica.

Učinkovitim vodstvom i upravljanjem zemlja je napredovala u područjima kao što su razvoj nastavnoga plana i programa, obuka nastavnika i proširenje pristupa obrazovanju unatoč činjenici da se obrazovni sustav suočava s izazovima kao što su ograničeni resursi, razlike između ruralnoga i urbanoga područja i potreba za modernizacijom. Međutim, ova postignuća pokazuju potencijal strateških reformi u rješavanju postojećih pitanja.

Suradnja s međunarodnim organizacijama, uključujući UNESCO i UNICEF, također je ojačala obrazovni sustav Turkmenistana. Takva partnerstva podržavaju uključivo obrazovanje, poboljšavaju infrastrukturu i usklađuju nacionalne napore s globalnim standardima.

U radu će se istaknuti i trenutačne reforme, raspravljat će se o izazovima i ispitat će se buduće strategije za osiguravanje održivoga razvoja. Pružit će se uvid u to kako vodstvo i menadžment pokreću transformaciju i uspjeh u obrazovnom sustavu Turkmenistana.

Ključne riječi: vodstvo, menadžment, reforma obrazovanja, izazovi, postignuća

EDUCATION AS A CHOICE FOR THE FUTURE

Martina Nemet

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

III Gymnasium Osijek, Croatia

martina0nemet@gmail.com

Being a teacher is a calling, and we ask ourselves every day whether we are doing everything in our power to improve education and prepare our students for what lies ahead in the future. Are we educating our students for the future? We know that the professions that were in high demand a decade ago are no longer relevant. Which professions will be important in the future? How will teaching change in light of the information and communication technologies? Will everything in education become digitalized? The answers to these questions represent a challenge for both teachers and students. While predicting the future is difficult, we can adapt to trends and involve students in creating and improving education. These questions were explored with grammar school graduates via a 15-question questionnaire with a focus on their perspectives of education in the future, the importance of education itself, potential changes, expectations related to information and communication technologies, and future social challenges.

The results indicate the necessity of changes in the curriculum and its adaptation to the contemporary world as well as the one that lies ahead. As key participants in the educational process, students recognize the importance of developing practical skills, which they have emphasized as a crucial element that needs to return to the teaching process. Technology in the future is inevitable, and they believe that virtual reality and artificial intelligence will become an everyday reality.

The results of the questionnaire can serve as a foundation for further research and adjustment to the educational process, as the inclusion of young people's perspectives and opinions is essential for creating an education system that meets their real needs and expectations.

Keywords: future, educating for the future, grammar school graduates, students, teachers

OBRAZOVANJE KAO IZBOR BUDUĆNOSTI

Biti nastavnik je poziv te se svakodnevno pitamo radimo li sve što je u našoj moći kako bismo unaprijedili odgoj i obrazovanje te pripremili svoje učenike za sve što ih čeka u budućnosti. Obrazujemo li svoje učenike za budućnost? Znamo da zanimanja koja su bila najtraženija prije desetak godina više nisu aktualna. Koja će zanimanja u budućnosti biti važna? Kako će se promijeniti nastava u vidu informacijsko-komunikacijskih tehnologija? Hoće li sve u obrazovanju biti digitalizirano? Odgovori na ova pitanja izazov su nastavnicima i učenicima. Teško je predvidjeti budućnost, no možemo se prilagoditi trendovima i uključiti učenike u kreiranje i unapređivanje obrazovanja. Upravo su ova pitanja bila dijelom upitnika koji je proveden među punoljetnim maturantima (15 pitanja) te je naglasak stavljen na njihova razmišljanja o obrazovanju u budućnosti, važnosti samoga obrazovanja, mogućim promjenama, očekivanjima koja se odnose na informacijsko-komunikacijsku tehnologiju te budućim društvenim izazovima.

Rezultati upućuju na nužnost promjena u kurikulumu te prilagodbu modernijem svijetu u kojem se nalazimo, kao i onom koji je pred nama. Kao glavni sudionici odgojno-obrazovnog procesa, učenici prepoznaju važnost u razvoju praktičnih vještina koje su naglasili kao potrebu za povratak u nastavni proces. Tehnologija je u budućnosti neizbježna te vjeruju kako će virtualna stvarnost i umjetna inteligencija biti svakidašnjica.

Rezultati upitnika mogu poslužiti kao polazište za daljnje istraživanje i prilagodbu odgojno-obrazovnog procesa jer nužnost uključivanja stavova i mišljenja mladih omogućuje stvaranje obrazovnog sustava koji odgovara njihovim stvarnim potrebama i očekivanjima.

Ključne riječi: budućnost, maturanti, nastavnici, obrazovanje za budućnost, učenici

PRESCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN VISUAL ART AND MUSIC

Svetlana Novaković

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
svetlana.novakovic@ufzg.hr

Jelena Blašković Galeković

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
jelena.blaskovic@ufzg.hr

Preschool teachers, as sovereign individuals, have different affinities, and accordingly, the skills that help thrive in certain areas, that they wish to further improve. It is precisely the task of professional development, to raise awareness and create the system of values that reflect the need for improvement, systematic learning, continuous professional "refreshments", and for the purpose of achieving optimization of skills, knowledge and methodical approach while working with children. Professional development includes training within different areas. One of these areas is the artistic field, which includes visual art and music. Training in the visual and musical fields is of exceptional importance for the overall development of a child because in this way, preschool teachers continuously and additionally develop their knowledge and skills in order to achieve personal quality that is later transferred to direct work with children. The aim of the study was to examine the opinions of preschool teachers about the reasons for attending various forms of training in the artistic field, the frequency of attendance and the characteristics of such programs. Their assessment of their own competences in the visual and musical fields, as well as the areas in which they would like to further improve, was also examined. The research was conducted in 2024 with preschool teachers (N = 181). The results show that a third of the respondents participated in three to five artistic training courses during their work, and the reason they cited as an obstacle to more frequent participation in professional training programs in the artistic field is the lack of available programs for preschool teachers training in the artistic field and the lack of financial resources provided by the employer. Most of them participated in training in visual arts, drama and music. The respondents emphasize that training is important for their personal and professional development and for following contemporary trends in the artistic field. Most preschool teachers feel competent enough in the field of visual arts and music, and these are also the areas of art in which they want to further develop.

Keywords: music, preschool teacher, professional development, visual art

PROFESIONALNI RAZVOJ ODGOJITELJA NA LIKOVNOM I GLAZBENOM PODRUČJU

Odgojitelji kao suverene individue imaju različite afinitete, a sukladno tome i vještine prema kojima dominiraju u određenim područjima rada i koje imaju potrebu usavršavati. Imati svijest i sustav vrijednosti koji reflektiraju potrebu unapređivanja, sustavnoga učenja, kontinuirana profesionalna „osvježenja“, a u svrhu postizanja optimalizacije vještina, znanja i metodičkoga pristupa u radu s djecom, zadaća je profesionalnoga razvoja. Profesionalni razvoj uključuje usavršavanja unutar različitih područja. Jedno je od tih područja i umjetničko područje u koje se ubrajaju likovna i glazbena umjetnost. Usavršavanje u likovnom i glazbenom području jako je važno za cjelokupni razvoj djeteta jer odgojitelji tako kontinuirano i dodatno razvijaju svoja znanja i vještine u svrhu postizanja osobne kvalitetne koja se kasnije transferira u izravan rad s djecom. Cilj rada bio je ispitati mišljenje odgojitelja o razlozima pohađanja različitih oblika usavršavanja na umjetničkom području, učestalosti pohađanja te karakteristikama takvih programa. Ispitana je i njihova procjena vlastitih kompetencija na vizualno-likovnom i glazbenom području, kao i područjima na kojim bi se htjeli dodatno usavršavati. Istraživanje je provedeno 2024. godine s odgojiteljima (N = 181). Rezultati pokazuju kako je trećina ispitanika sudjelovala na od tri do pet umjetničkih usavršavanja tijekom svojega rada, a razlog koji navode kao prepreku češćem sudjelovanju u programima stručnoga usavršavanja na umjetničkom području nedostatak su dostupnih programa za obuku odgojitelja na umjetničkom području i neosigurana financijska sredstva poslodavca. Najviše ih je sudjelovalo na usavršavanju iz vizualno-likovne, dramske i glazbene umjetnosti. Ispitanici ističu da je usavršavanje važno za njihov osobni i profesionalni razvoj te za praćenje suvremenih trendova u umjetničkom području. Većina odgojitelja osjeća se dovoljno kompetentno na vizualno-likovnom i glazbenom području, a ista su ujedno i područja umjetnosti na kojim se žele dodatno usavršavati.

Ključne riječi: glazbena umjetnost, odgojitelji, vizualno-likovna umjetnost, usavršavanje

THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MEDICAL EDUCATION

Danijela Nujić

Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

danijela.nujic@mefos.hr

The use of Artificial Intelligence (AI) is becoming an increasingly widespread and common phenomenon at medical schools worldwide. It offers a wide range of new possibilities, both for teachers and students, which we could not have imagined until recently. Enhanced forms of teaching such as clinical cases and environment simulations, better organization of student time and learning, new methods of finding and processing literature and data, and assistance with writing are just some examples. It is also important to consider the role and future of AI in healthcare in general. AI is finding its place in almost all parts of the healthcare system, promising significant progress in the 21st century medicine. When we take this into account, it becomes even clearer how important it is to familiarize with AI and use it in the best possible way during the education of future doctors. However, how students in Croatia actually use the available technologies, to what extent, and with what intentions, is unknown to us. Likewise, we do not know how prepared the teachers and the education system are to implement these technologies into the teaching process. Regardless of readiness, AI is experiencing unstoppable development and expansion, and in the process of educating future doctors, adapting to this will become essential. Teachers should take a leading role in guiding and educating students on the possible ways to use AI technologies, setting clear boundaries for ethics and acceptability, all in order to enhance the teaching process and educate competent doctors who will have a solid foundation for implementing AI technologies in their work within the healthcare system.

Keywords: AI, utilization, medical education, medical school

KORIŠTENJE UMJETNE INTELIGENCIJE U NASTAVI MEDICINE

Korištenje umjetne inteligencije (UI) sve je raširenija i uobičajenija pojava na medicinskim fakultetima u svijetu. Ono pruža širok spektar brojnih novih mogućnosti nastavnicima i studentima kakve donedavno nismo mogli ni zamisliti. Unaprijeđeni oblici nastave kao što su simulacije kliničkih slučajeva i okruženja, bolja organizacija vremena i učenja studenata, novi načini pronalaska i obrade literature i podataka, pomoć pri pisanju samo su neki primjeri. Važno je sagledati i ulogu i budućnost umjetne inteligencije općenito u zdravstvu. UI pronalazi svoje mjesto u gotovo svim dijelovima zdravstvenoga sustava te nam obećava velik napredak u medicini 21. stoljeća. Kada to uzmemo u obzir, postaje još jasnije koliko je važno upoznavati UI i koristiti ju na najbolji način već tijekom obrazovanja budućih liječnika. No kako studenti u Hrvatskoj uistinu koriste dostupne tehnologije, u kojoj mjeri i s kojim namjerama, nije nam poznato. Kao što nam nije poznato ni koliko su nastavnici i obrazovni sustav spremni za implementaciju ovih tehnologija u nastavne procese. Bez obzira na spremnost, UI doživljava nezaustavljivi razvoj i širenje, a u procesu obrazovanja budućih liječnika prilagodba u skladu s tim postat će neophodna. Nastavnici bi trebali preuzeti vodeću ulogu u usmjeravanju i edukaciji studenata o mogućim načinima korištenja tehnologija umjetne inteligencije, postaviti jasne granice etičnosti i prihvatljivosti istih, a sve u svrhu unapređenja nastavnoga procesa te obrazovanja kompetentnih liječnika koji će imati dobre temelje za implementaciju tehnologija umjetne inteligencije i u radu u zdravstvenom sustavu.

Ključne riječi: umjetna inteligencija (UI), korištenje, medicinsko obrazovanje, studij medicine

ORGANIZATION OF ELEMENTARY EDUCATION IN 18TH CENTURY OSIJEK

Pavao Nujić

Faculty of Education, J. J. University of Osijek, Croatia

pnujic@foozos.hr

The organization of elementary education in 18th Century Osijek underwent significant transformation following the town's liberation from Ottoman rule and its integration into the Habsburg Monarchy. Osijek was administratively divided into three separate municipalities—Inner Town, Upper Town, and Lower Town—which led to distinct educational developments within each area. The Jesuits played a key role in initiating formal education in Osijek, establishing the first literacy courses shortly after liberation, which gradually evolved into public elementary schools. In the Inner Town, a structured school system developed early, supported by both the Jesuits and municipal authorities. The first reliable records of a school date back to 1717, with teachers receiving municipal salaries and additional compensation from parents. This dual oversight system—with the Jesuits overseeing religious and pedagogical matters, and the town contributing to the administrative and material needs—defined the organization of education. In Upper Town, schools were also founded and organized by the Jesuits but were primarily financed by the parish and parents. Teachers had fewer resources and relied heavily on local support, lacking municipal involvement and consistent salaries. The situation was similar in Lower Town, although it was unique in its religious diversity, hosting both Catholic and Orthodox schools. The Orthodox community independently established and financed their own educational institutions. The educational landscape began to change with the suppression of the Jesuit order in 1773 and the implementation of Maria Theresa's school reforms in 1774 and 1777. These reforms aimed to standardize and secularize education across the Monarchy. By 1784, significant improvements in school infrastructure, teacher compensation, and centralized oversight were evident, marking a transition from ecclesiastical to state-organized education and laying the groundwork for a unified school system in Osijek.

Keywords: Osijek, 18th century, elementary schools, Jesuits, teachers

ORGANIZACIJA PUČKOGA ŠKOLSTVA U OSIJEKU U 18. STOLJEĆU

Organizacija temeljnoga obrazovanja u Osijeku tijekom 18. stoljeća doživjela je značajne promjene nakon oslobođenja grada od osmanske vlasti i njegova uključenja u Habsburšku Monarhiju. Osijek je bio administrativno podijeljen na tri zasebne gradske općine – Unutarnji grad, Gornji grad i Donji grad – što je dovelo do različitih puteva razvoja obrazovanja u svakoj od njih. Isusovci su imali ključnu ulogu u pokretanju organiziranoga obrazovanja, osnivajući prve tečajeve opismenjavanja koji su postupno prerasli u pučke škole. U Unutarnjem gradu obrazovni se sustav počeo najranije razvijati uz podršku isusovaca i gradskih vlasti. Pouzdani podaci o školi potječu iz 1717. godine, a učiteljima je plaće osiguravalo gradsko poglavarstvo uz dodatna primanja od roditelja. Nad školom je postojao dvostruki nadzor – isusovci su brinuli o vjerskoj i pedagoškoj dimenziji, a gradske su vlasti značajno doprinosile materijalnim i upravnim pitanjima. U Gornjem su gradu školu također osnovali isusovci, ali su je financirali isključivo župljani i roditelji bez podrške gradskoga poglavarstva. Slična je situacija bila i u Donjem gradu, koji se razlikovao svojim vjerskim sastavom stanovništva, a gdje su postojale katolička i pravoslavna škola koje je u potpunosti financiralo lokalno stanovništvo. Školski se sustav počinje mijenjati ukidanjem isusovačkoga reda 1773. i školskim reformama carice Marije Terezije iz 1774. i 1777. godine. Cilj tih reformi bile su standardizacija i sekularizacija obrazovanja na razini Monarhije. Do 1784. uočava se znatno poboljšanje školske infrastrukture, materijalnih prava i statusa učitelja te centralizacije upravljanja, čime je stvoren temelj za jedinstveni školski sustav u Osijeku.

Ključne riječi: Osijek, 18. stoljeće, pučke škole, isusovci, učitelji

THE RELATIONSHIP BETWEEN JOB DEMANDS AND AFFECTIVE COMMITMENT IN PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Diana Kopačević Olčar

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
diana.olcar@ufzg.hr

Martina Malogorski Jurjević

Elementary School Jordanovac, Croatia
mmjurjevic@yahoo.com

Majda Rijavec

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
majda.rijavec@ufzg.hr

Teachers face numerous difficulties in their work that in the long run can lead to a decrease in organizational commitment and job quitting. Therefore, the aim of this study was to examine the relationship between job demands (time pressure, disciplinary problems, and students' low motivation) and teachers' affective commitment to the school. The role of the mediators, i.e. work engagement, job burnout, and job satisfaction, in the relationship between job demands and affective commitment was also examined. The sample included 407 primary school teachers from the Republic of Croatia, of whom 94.8% were female. The average age was 44 years ($M = 43.8$; $SD = 10.3$). The questionnaires that were applied were Job Demands scale, Utrecht Work Engagement Scale (UWES), the Oldenburg Burnout Scale (OLBI), the Satisfaction with Work Scale (SWWS) and the modified Affective, Instrumental and Normative Commitment Scale. Three mediation analyses were conducted for each of the job demands separately and showed consistent results. The results showed that the inspected job demands are negatively related to teachers' affective commitment to the school. Work engagement and job satisfaction are full negative mediators between each of the work demands and affective commitment, while the dimensions of burnout (exhaustion and disengagement) are not significant mediators in any of the mediations. It can be concluded that increased work demands (time pressure, disciplinary problems and lack of students' motivation) lead to less work engagement and less job satisfaction, which consequently leads to reduced affective commitment. On the other hand burnout is not significant mediator in explaining the negative relationship between job demands and school commitment.

Keywords: affective commitment, disciplinary problems, job demands, lack of students' motivation, time pressure

ODNOS IZMEĐU ZAHTJEVA POSLA I AFEKTIVNE PREDANOSTI KOD UČITELJA OSNOVNE ŠKOLE

Učitelji se u svojem radu susreću s brojnim poteškoćama koje dugoročno mogu dovesti do smanjenja organizacijske predanosti i odustajanja od posla, stoga je cilj ovoga istraživanja ispitati odnos između zahtjeva posla (vremenski pritisak, disciplinski problemi i niska motivacija učenika) i afektivne predanosti nastavnika školi. Također je ispitana uloga medijatora, tj. radnoga angažmana, sagorijevanja na poslu i zadovoljstva poslom, u odnosu između zahtjeva posla i afektivne predanosti. Uzorak je obuhvatio 407 učitelja razredne nastave iz Republike Hrvatske, od kojih su 94,8 % bile žene. Prosječna dob bila je 44 godine ($M = 43,8$; $SD = 10,3$). Primijenjeni upitnici bili su Skala zahtjeva posla, Utrechtska skala radnog angažmana (UWES), Oldenburška skala sagorijevanja (OLBI), Skala zadovoljstva radom (SWWS) te modificirana skala afektivne, instrumentalne i normativne predanosti. Provedene su tri analize posredovanja za svaki od zahtjeva za poslom zasebno koje su pokazale konzistentne rezultate. Rezultati su pokazali da su ispitani zahtjevi za radnim mjestima negativno povezani s afektivnom privrženosti nastavnika školi. Radna angažiranost i zadovoljstvo poslom potpuni su negativni medijatori između svakoga od radnih zahtjeva i afektivne predanosti, dok dimenzije sagorijevanja (iscrpljenost i neangažiranost) nisu značajni medijatori ni u jednoj medijaciji. Može se zaključiti da povećani radni zahtjevi (vremenski pritisak, disciplinski problemi i nemotiviranost studenata) dovode do manjega radnog angažmana i manjega zadovoljstva poslom, što posljedično dovodi do smanjene afektivne predanosti. S druge strane, sagorijevanje nije značajan posrednik u objašnjavanju negativnoga odnosa između zahtjeva posla i školske obveze.

Ključne riječi: afektivna predanost, disciplinski problemi, zahtjevi posla, nedostatak motivacije studenata, vremenski pritisak

THE FREQUENCY OF USING FORMATIVE ASSESSMENT IN TEACHING

Tena Pejčić

Faculty of Teacher Education, University of Rijeka, Croatia
tena.pejcic@uniri.hr

Petra Pejić Papak

Faculty of Teacher Education, University of Rijeka, Croatia
petra.pejic.papak@uniri.hr

In all stages of the curricular teaching cycle, elements of assessment have been implemented. The approach to assessment that takes place during the learning and teaching process, enabling continuous monitoring of students' progress, is becoming increasingly important in modern learning and teaching practices. This involves the application of formative assessment during the stages of a lesson (motivation, acquisition, systematization), aimed at gathering information and monitoring students' progress in achieving educational outcomes, providing feedback to students, and adapting teaching methods to enhance student achievement. The fundamental characteristics of formative assessment are its continuity, frequency, individualization, and focus on specific goals. The quality of formative assessment implementation contributes to creating a positive classroom atmosphere and encourages active student involvement through self-assessments and collaborative evaluations in the teaching and learning process.

The aim of the research presented in this paper was to determine, based on the grade level, the frequency of formative assessment use within the stages of a lesson, identify the formative assessment methods most frequently employed by teachers, and examine the frequency of digital tools' application in the formative assessment process. The research was conducted using a survey questionnaire among 100 primary school teachers from the Primorje-Gorski Kotar and Lika-Senj counties. The results indicate that teachers most frequently use formative assessment during the systematization and review stages of a lesson. Depending on the grade level, the application of formative assessment varies across different stages of the lesson. Among assessment methods, teachers most commonly use exit tickets and occasionally or frequently employ digital tools for formative assessment.

Keywords: assessment methods, digital tools, formative assessment, stages of the lesson, teachers

UČESTALOST KORIŠTENJA FORMATIVNOG VREDNOVANJA U NASTAVI

U svim etapama kurikularnoga kruga poučavanja implementirani su elementi vrednovanja. Pristup vrednovanju koje se odvija tijekom procesa učenja i poučavanja te omogućuje kontinuirano praćenje napretka učenika postaje sve važnije u suvremenim procesima učenja i poučavanja. Riječ je o primjeni formativnog vrednovanja u etapama školskog sata (motivaciji, spoznavanju, usustavljivanju) usmjerenog na prikupljanje informacija i praćenje napretka učenika u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda, pružanju povratne informacije učeniku te prilagođavanju metoda poučavanja kako bi se poboljšala postignuća učenika. Osnovne karakteristike formativnog vrednovanja jesu kontinuiranost, učestalost, individualnost i usmjerenost prema specifičnim ciljevima, a kvaliteta primjene formativnog vrednovanja doprinosi stvaranju ugodnog razrednog ozračja i potiče aktivno uključivanje učenika, samoprocjenama i suradničkim procjenama, u proces nastave i učenja.

Cilj istraživanja u ovom radu bio je utvrditi, s obzirom na razred poučavanja, učestalost korištenja formativnog vrednovanja unutar etapa školskog sata, izdvojiti metode formativnog vrednovanja koje učitelji najčešće koriste te ispitati učestalost primjene digitalnih alata u procesu formativnog vrednovanja. Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika među 100 učitelja razredne nastave Primorsko-goranske i Istarske županije. Rezultati pokazuju kako učitelji najučestalije koriste formativno vrednovanje u etapi usustavljivanja i ponavljanja teme. Ovisno o razredu poučavanja, primjena formativnog vrednovanja varira u različitim etapama školskog sata. Od metoda vrednovanja, učitelji najčešće koriste izlazne kartice te izdvajaju digitalne alate koje povremeno ili često koriste za formativno vrednovanje.

Ključne riječi: formativno vrednovanje, etape školskog sata, metode vrednovanja, digitalni alati, učitelji

POTENTIALS AND CHALLENGES OF APPLYING CROWDFUNDING TO FINANCE ACTIVITIES IN ELEMENTARY SCHOOLS

Zvezdana Penava Brekalo

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
zpenavabrekalo@foozos.hr

Alen Turjak

Elementary School 'Nikola Tesla', Mirkovci, Croatia
alainosijek@gmail.com

The available common sources of funding, being provided by either the Ministry of Education or the founders, i.e. local self-government, have proved to be insufficient for the financing of elementary school projects tending to meet the needs of elementary schools and their students in the process of realizing the educational goals through the projects and the infrastructure. The time and the circumstances, in which the elementary schools achieve their educational agenda, require the principals to show some additional competencies for finding new sources of funding and an open mind for some new and additional forms of funding. Having researched the available relevant literature on crowdfunding, one observes that there is a limited number of scientific papers and books dealing with this topic in the Republic of Croatia, and the most scientific literature is available in English. Some relevant data are mostly found on different websites. Since the crowdfunding in the Republic of Croatia, especially in the context of educational institutions, is a relatively new and unexplored concept, the paper aims to explore the possibility of implementing crowdfunding as a way to finance the agenda of elementary schools. Through the research of the relevant literature and by presenting the research results of other authors the paper defines the concept of crowdfunding and the possibility of its implementation as one of the forms to finance the educational institutions, e.g. elementary schools in the Republic of Croatia. The aim of the research is to determine how the principals use additional ways of financing school projects, e.g. crowdfunding to finance the planned activities in the elementary schools.

Keywords: crowdfunding, elementary school, funding, principal

CROWDFUNDING – POTENCIJALI I IZAZOVI KORIŠTENJA SKUPNOGA PRIKUPLJANJA SREDSTAVA ZA FINANCIRANJE AKTIVNOSTI U OSNOVNIM ŠKOLAMA

Dostupni redoviti izvori financiranja, čiji su nositelji resorno ministarstvo te osnivači, tj. lokalna samouprava, pokazali su se nedovoljnima za financiranje projekata osnovnih škola koje bi nastojale projektima i infrastrukturno odgovoriti na potrebe osnovnih škola i učenika u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva. Vrijeme i uvjeti u kojima osnovne škole ostvaruju odgojno-obrazovne ciljeve zahtijeva od ravnatelja osnovnih škola dodatne kompetencije za iznalaženje novih izvora financiranja i otvorenost za nove i dodatne oblike financiranja. Istraživanjem dostupne relevantne literature o skupnom prikupljanju sredstava (engl. crowdfunding) uočeno je kako u Republici Hrvatskoj postoji ograničen broj znanstvenih radova i knjiga, a većina je znanstvene literature dostupna na engleskom jeziku. Relevantni podaci uglavnom se nalaze na mrežnim stranicama. S obzirom na to da je skupno prikupljanje sredstava u Republici Hrvatskoj, pogotovo u kontekstu odgojno-obrazovnih ustanova, relativno nov i neistražen pojam, ovim se radom želi istražiti mogućnost implementiranja skupnoga prikupljanja sredstava u načine financiranja osnovnih škola. Pregledavanjem i proučavanjem relevantne literature te prikazivanjem rezultata drugih autora u radu se definira koncept skupnoga prikupljanja sredstava te mogućnost njegove implementacije kao jednoga oblika financiranja odgojno-obrazovnih ustanova, poglavito osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Istraživanjem se želi utvrditi koliko i kako ravnatelji koriste dodatne načine financiranja školskih projekata, a time i skupno prikupljanje sredstava, za financiranje planiranih aktivnosti u osnovnim školama.

Ključne riječi: financiranje, skupno prikupljanje sredstava, osnovna škola, ravnatelj

DESIGN AND FACILITATION OF TEAM-BASED LEARNING IN HEALTH PROFESSIONS

Filip Petković

Center for the Provision of Services in the Community “ME as well as YOU”, Osijek,
Croatia

filip.petkovic4444@gmail.com

Zvonimir Užarević

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

zuzarevic@foozos.hr

Team-based learning (TBL) stands for active and structured form of small-group learning through some specific and defined steps that, in most cases, include pre-class preparation, individual and team readiness testing, problem-solving activities, and immediate feedback and clarification. TBL is becoming adopted and practiced by a large number of healthcare faculties and institutions in different variants and combinations depending on the type, nature and complexity of clinical challenges that health professionals are facing. Benefits of this type of learning are numerous, not just in terms of healthcare, but also for all individuals, regardless of profession type. By participating in team-based learning students' cognitive skills, and knowledge in general, increase when they can compare themselves with peers and gain their own perception and understanding. Large number of authors that are conducting research in TBL domain agreed that the best application of TBL can be made through four key components: carefully formed and managed teams, frequent and timely feedback, problem-solving tasks and student peer evaluation. When those key components are ensured, TBL also represents a great preparation and introduction for future teamwork and interdisciplinary approach, which is inevitable in most professions, especially in healthcare and medicine. Therefore, this paper provides guidance for both teachers and students on how to design, facilitate and participate in TBL in health professions.

Keywords: facilitation, health professions, small-group learning, team-based learning

DIZAJN I FACILITACIJA TIMSKOGA UČENJA U ZDRAVSTVENIM PROFESIJAMA

Timsko učenje (TBL) predstavlja aktivan i strukturiran oblik učenja u malim grupama s pomoću nekih specifičnih i definiranih koraka koji u većini slučajeva uključuju pripremu prije predavanja, testiranje spremnosti pojedinca i tima, aktivnosti rješavanja problema te neposrednu povratnu informaciju i pojašnjenje. TBL prihvaća i prakticira velik broj zdravstvenih fakulteta i ustanova u različitim varijantama i kombinacijama ovisno o vrsti, prirodi i složenosti kliničkih izazova s kojima se zdravstveni djelatnici suočavaju. Dobrobiti ovakvoga načina učenja brojne su ne samo u zdravstvenom smislu već za sve pojedince, bez obzira na vrstu profesije. Sudjelovanjem u timskom učenju povećavaju se kognitivne vještine učenika i znanje općenito kada se mogu uspoređivati s vršnjacima, ali i steći vlastitu percepciju i razumijevanje. Velik broj autora koji provode istraživanja u domeni TBL-a složio se da se najbolja primjena TBL-a može napraviti ovim četirima ključnim komponentama: pažljivo formiranim i vođenim timova, čestim i pravovremenim povratnim informacijama, rješavanjem problema i evaluacijom studenata. Kada se osiguraju navedene ključne komponente, TBL predstavlja i izvrsnu pripremu i uvod za budući timski rad i interdisciplinarni pristup koji je neizbježan u većini profesija, a posebno u zdravstvu i medicini. Stoga ovaj rad predstavlja smjernice za nastavnike i učenike o tome kako osmisлити i olakšati timsko učenje te kako sudjelovati u timskom učenju u području zdravstvene profesije.

Ključne riječi: timsko učenje, učenje u malim grupama, facilitacija, zdravstvene profesije

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL PRINCIPAL BEHAVIOR AND TEACHER SELF-EFFICACY

Gabriel Pinkas

University of Tuzla, Bosnia and Herzegovina

gabriel.pinkas@untz.ba

Research on the relationship between school principal behavior and teacher self-efficacy, as well as related constructs, has shown inconsistent results. Although in theory the skills of school managers are seen as a significant factor of teacher work, their attitude towards work and work motivation, these claims have not received unequivocal empirical confirmation. Therefore, the aim of this paper was to contribute to a better understanding of these two variables.

The research was conducted on a convenient sample of 109 primary and secondary school teachers. Organizational Climate Description Questionnaire (OCDQ-RE) and Teacher Intentionality of Practice Scale (TIPS) were used for data collection.

The obtained results show that teachers predominantly perceive their principals' behavior as supportive, followed by restrictive, and somewhat less often directive. Compared to the reference values offered by the constructors of the instrument, the degree of open behavior of school principals is somewhat below the average. The respondents rate their self-efficacy as high on all seven subscales, which speaks in favor of the high coherence of the teaching process, the use of strategies and technologies that improve learning, working in a safe and stimulating environment, challenging and interactive tasks, creative and encouraging class culture and providing feedback. Multiple regression analysis did not result in a predictive value of any type of principal's behavior in relation to teaching practices. The obtained correlation is also insignificant.

Considering the degree of centralization of the school system, and the form of items in the questionnaire, it is possible that the respondents do not attribute some restrictive and directive behavior to school principals, but to the system itself, and that they recognize some restrictive actions as an expression of care and dedication to the work of the principal. Very high scores on the teacher intentionality of practice scale, especially when the specifics of the instrument are taken into account (the existence of evidence in support of the assessment and the probability that the students agree with the assessment), indicate the absence of self-criticism in teachers and possibly providing the favorable assessments. Such self-assessment could have resulted in the absence of a connection between school principal behavior and teacher self-efficacy as well.

Keywords: school principals, school climate, school management, teacher self-efficacy

ODNOS PONAŠANJA ŠKOLSKIH RAVNATELJA I SAMOEFIKASNOSTI NASTAVNIKA

Dosadašnja istraživanja odnosa ponašanja školskih ravnatelja/ica i samoefikasnosti nastavnika/ica, kao i srodnih konstrukata, pokazala su nekonzistentne rezultate. Iako se u teoriji na vještine rukovoditelja/ice gleda kao na značajan faktor rada nastavnika, njihova odnosa prema poslu i radne motivacije, ove tvrdnje nisu dobile jednoznačnu empirijsku potvrdu. Stoga je cilj ovoga rada dati doprinos boljem razumijevanju navedenih varijabli.

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 109 nastavnika/ica zaposlenih u osnovnim i srednjim školama. Podaci su prikupljeni s pomoću subskala Upitnika percepcije školske klime (OCDQ-RE), koje opisuju ponašanje školskoga ravnatelja/ice, i Skale nastavnih praksi (TIPS).

Dobiveni rezultati pokazuju da nastavnici/ice kod ravnatelja/ica dominantno prepoznaju podržavajuće ponašanje, potom ograničavajuće te nešto rjeđe direktivno ponašanje. U usporedbi s referentnim vrijednostima koje su ponudili konstruktori instrumenta, stupanj otvorenoga ponašanja školskih ravnatelja/ica nešto je ispodprosječan. Svoj nastavni rad ispitanici ocjenjuju vrlo visoko na svih sedam subskala nastavnih praksi, što ide u prilog visokoj koherentnosti nastavnoga procesa, upotrebi strategija i tehnologija koje unapređuju učenje, radu u sigurnom i stimulirajućem okruženju, izazovnim i interaktivnim zadacima, kreativnoj i potičućoj razrednoj kulturi te formativnom ocjenjivanju. Multipla regresijska analiza nije rezultirala prediktorskom vrijednošću ni jednoga vida ponašanja ravnatelja/ica u odnosu prema nastavnim praksama. Dobivena korelacija također je neznatna.

S obzirom na stupanj centraliziranosti školskoga sustava te samu formulaciju tvrdnji u upitniku, moguće je da dio ograničavajućega i direktivnoga ponašanja ispitanici ne pripisuju školskim rukovoditeljima/icama nego sustavu te da neke ograničavajuće postupke prepoznaju kao izraz brige i posvećenosti poslu ravnatelja/ice. Vrlo visoke ocjene na skali nastavnih praksi, posebno kada se uzmu u obzir specifičnosti instrumenta (postojanje dokaza u prilog procjeni i vjerojatnost da se s procjenom slažu učenici) upućuju na odsustvo samokritičnosti nastavnika/ica te moguće davanje poželjnih odgovora. Takva samoprocjena mogla je rezultirati odsustvom povezanosti ponašanja školskih ravnatelja/ica i samoefikasnosti nastavnika/ica.

Ključne riječi: školski ravnatelji, školska klima, rukovođenje, samoefikasnost nastavnika

MOTIVATION OF PRINCIPALS FOR PROMOTION TO HIGHER POSITIONS

Luka Pongračić

The Department of Social Sciences and Humanities, University of Slavonski Brod, Croatia
lponggracic@unisb.hr

Andrej Maras

Elementary School Lotrščak, Croatia
andrejmaras24@gmail.com

Managing any institution, including a school, is a very challenging job that requires a variety of different skills, knowledge and abilities. The principal is an important link in a school, because all associates, teachers and students depend on the way the school is managed. This person should have highly developed communication skills and leadership abilities. School principals have recently been given the opportunity to advance to higher positions of mentor, advisor and excellent advisor. This opportunity is achieved by collecting the points required for a specific position and initiating the procedure at the Education and Teacher Training Agency. The aim of this paper was to investigate how motivated primary and secondary school principals in the Republic of Croatia were to advance to higher positions and what motivated them most to initiate this procedure. The research involved 165 primary and secondary school principals who responded to an online questionnaire on promotion to higher positions. The methodology is quantitative and based on the application of non-parametric methods. The results show that the motivation of principals to advance to higher positions is low, especially in secondary schools. When it comes to their motifs, principals are significantly more motivated to advance in order to develop their own competences than for a higher salary. The main reason for low motivation is dominantly a lack of time, some principals do not consider it necessary in their career, and some find the procedure for it too complicated.

Keywords: advancement, advisor, communication, mentor, school leadership

MOTIVACIJA RAVNATELJA ZA NAPREDOVANJE U VIŠA ZVANJA

Vođenje svake ustanove, tako i škole, vrlo je izazovan posao koji zahtijeva mnoštvo različitih vještina, znanja i sposobnosti. Ravnatelj je u školi važna karika jer o načinu vođenja škole ovise svi suradnici, učitelji i učenici. Osoba je to koja treba imati visoko razvijene komunikacijske kompetencije i sposobnosti vođenja. Mogućnost napredovanja u viša zvanja mentora, savjetnika i izvrasnoga savjetnika u novije vrijeme imaju i ravnatelji škola. Ova mogućnost ostvaruje se skupljanjem bodova potrebnih za određeno zvanje i pokretanjem postupka u Agenciji za odgoj i obrazovanje. Cilj je ovoga rada istražiti koliko su ravnatelji osnovnih i srednjih škola u Republici Hrvatskoj motivirani za napredovanje u viša zvanja te što ih najviše motivira za pokretanje ovoga postupka. U istraživanju je sudjelovalo 165 ravnatelja osnovnih i srednjih škola koji su odgovarali na mrežni upitnik o napredovanju u viša zvanja. Metodologija je kvantitativna i temelji se na primjeni neparametrijskih metoda. Rezultati pokazuju da je motivacija ravnatelja za napredovanje u više zvanja niska, posebice u srednjim školama. Prema razlozima, ravnatelji su značajno više motivirani za napredovanje radi razvoja vlastitih kompetencija nego radi više plaće. Kao razlog slabe motiviranosti ravnatelji navode nedostatak vremena, dok neki ravnatelji smatraju da im to nije potrebno u karijeri, ali i da je procedura za to komplicirana.

Ključne riječi: komunikacija, mentor, napredovanje, vođenje škole, savjetnik

LEADING AMATEUR MUSIC ENSEMBLES: LEISURE, EDUCATION, OR PROFESSIONALISM?

Ana Popović

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

apopovic@foozos.hr

Amateur music-making, alongside musical professionalism and music education, represents one of the key foundations of a region's musical culture. It contributes to the preservation and development of musical traditions while allowing participants to express themselves through music outside a professional framework. The leadership of amateur music ensembles, although based on enthusiasm and a love for music, is often taken on by professional musicians who bring expertise, organizational skills, and a pedagogical approach to their work.

This paper explores the role and motivation of professional musicians in leading amateur ensembles, particularly in the context of whether their involvement represents a form of leisure and amateurism, a means of music education, or an extension of musical professionalism. The research is based on the example of wind orchestras from Slavonia and Baranja, gathered under the Association of Amateur Wind Orchestras of Slavonia and Baranja (SAPOSIB), which operates within the Croatian Cultural Assembly. By analyzing their management and leadership, the study aims to shed light on the complexity of the relationship between amateurism and professionalism and to determine the contribution of music professionals to the development and sustainability of these ensembles within contemporary musical practice.

Keywords: amateur music-making, ensemble leadership, musical culture, musical professionalism, wind orchestra

VOĐENJE AMATERSKIH GLAZBENIH ANSAMBALA: RAZONODA, OBRAZOVANJE ILI PROFESIONALIZAM?

Amatersko muziciranje, uz glazbeni profesionalizam i glazbeno obrazovanje, predstavlja jedan od ključnih temelja glazbene kulture određenoga područja. Ono doprinosi očuvanju i razvoju glazbene tradicije te omogućuje sudionicima izražavanje glazbom izvan profesionalnoga okvira. Vođenje amaterskih glazbenih ansambala, iako utemeljeno na entuzijazmu i ljubavi prema glazbi, često preuzimaju profesionalni glazbenici koji svojim djelovanjem unose stručno znanje, organizacijske vještine i pedagoški pristup.

Ovaj rad istražuje ulogu i motive profesionalnih glazbenika u vođenju amaterskih ansambala, osobito u kontekstu dvojbe predstavlja li njihova angažiranost oblik rasonode i amaterizma, vid glazbenoga obrazovanja ili pak produžetak glazbenoga profesionalizma. Istraživanje se temelji na primjeru puhačkih orkestara Slavonije i Baranje, okupljenih u Savezu amaterskih puhačkih orkestara Slavonije i Baranje (SAPOSIB), koji djeluje unutar Hrvatskoga sabora kulture. Analizom njihova rada i upravljanja nastojat će se rasvijetliti složenost odnosa između amaterizma i profesionalizma te utvrditi doprinos glazbenih stručnjaka razvoju i održivosti ovih ansambala u kontekstu suvremene glazbene prakse.

Ključne riječi: amatersko muziciranje, glazbeni profesionalizam, vođenje ansambala, puhački orkestri, glazbena kultura

MANAGING THE EDUCATIONAL PROCESS WITH STUDENTS WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES

Ivan Primorac

Center for Education Ivan Štark Osijek, Croatia

ivan.primorac47@gmail.com

This review paper examines key aspects of managing the educational process in specific institutional conditions of working with students with developmental disabilities in a special educational group. The aim is to offer a legal and professional (pedagogical) framework for answering, based on the reflective practice of a master of primary education, the key question: How is the contemporary competence-based educational process adapted for the development and achievement of students with (influential) developmental disabilities, especially in the area of managing emotions, motivation, behavior and everyday life? The paper uses, as legal and professional (pedagogical) frameworks, a special curriculum for acquiring competences in activities of everyday life and work for students with developmental disabilities, and a special curriculum for acquiring competences in activities of everyday life and work for students with autism spectrum disorder for primary school. In conclusion, the paper underlines the key role of professional competences in managing and adapting the educational process according to the competence-based system in order to effectively respond to the individual needs of students with developmental disabilities. Furthermore, ensuring a positive and supportive environment, as well as an interdisciplinary approach, is key to the successful development of students in the areas of managing emotions, motivation, behavior and everyday life. Adapting educational content and activities, as well as individualizing educational outcomes, enables students to develop practical skills and social competences necessary to achieve independence in everyday life. Ultimately, monitoring progress and evaluating achieved goals are important for the continuous development and success of each student, thus ensuring the sustainability of achievements through continuous support and adaptation of the educational process.

Keywords: competences, developmental disabilities, individualization, interdisciplinary approach, management

UPRAVLJANJE ODGOJNO-OBRAZOVNIM PROCESOM U RADU S UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

U ovom preglednom radu razmatraju se ključni aspekti upravljanja odgojno-obrazovnim procesom u specifičnim institucionalnim uvjetima rada s učenicima s teškoćama u razvoju u posebnoj odgojno-obrazovnoj skupini. Cilj je ponuditi pravni i stručno-pedagoški okvir odgovora, utemeljen na refleksivnoj praksi magistra primarnoga obrazovanja, na ključno pitanje kako je suvremena prilagodba odgojno-obrazovnoga procesa prema kompetencijskom sustavu usmjerena razvoju i postignućima učenika s (utjecajnim) teškoćama u razvoju, osobito u području upravljanja emocijama, motivacijom, ponašanjem i svakodnevnim životom. U radu su kao pravni i stručno-pedagoški okviri korišteni posebni nastavni program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada za učenike s teškoćama u razvoju i posebni nastavni program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada za učenike s poremećajem iz spektra autizma za osnovnu školu. Zaključno, rad podcrtava ključnu ulogu profesionalnih kompetencija u vođenju i prilagodbi odgojno-obrazovnoga procesa prema kompetencijskom sustavu kako bi se učinkovito odgovorilo na individualne potrebe učenika s teškoćama u razvoju. Nadalje, osiguranje pozitivnoga i podržavajućega okruženja, kao i interdisciplinarni pristup, ključni su za uspješan razvoj učenika u području upravljanja emocijama, motivacijom, ponašanjem i svakodnevnim životom. Prilagodba obrazovnih sadržaja i aktivnosti, kao i individualizacija obrazovnih ishoda, omogućuju učenicima da razvijaju praktične vještine i socijalne kompetencije potrebne za postizanje samostalnosti u svakodnevnom životu. U konačnici, praćenje napretka i evaluacija ostvarenih ciljeva važni su za kontinuirani razvoj i uspjeh svakoga učenika, osiguravajući time održivost postignuća kontinuiranom podrškom i prilagodbom obrazovnoga procesa.

Ključne riječi: upravljanje, teškoće u razvoju, kompetencije, individualizacija, interdisciplinarni pristup

DISTRIBUTED LEADERSHIP IN THE EDUCATION SYSTEM FROM THE PERSPECTIVE OF THE STUDENTS OF THE SPECIALIST STUDY "LEADING AND MANAGEMENT OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION"

Igor Radeka

Department of Pedagogy, University of Zadar, Croatia
iradeka@unizd.hr

Matilda Karamatić Brčić

Department of Pedagogy, University of Zadar, Croatia
mkarama@unizd.hr

Višnja Perin

Department of Pedagogy, University of Zadar, Croatia
vperin@unizd.hr

Educational policies and trends in school leadership and management are primarily aimed at strengthening decentralization in system management and increasing the autonomy of educational institutions in decision-making. In this regard, the advocacy for distributed leadership, which implies the involvement of various stakeholders (principals, professional associates, teachers, students, parents, as well as external stakeholders) in building better leadership, affirming a stimulating culture and atmosphere, and strengthening the decision-making process, is increasingly emphasized through the active participation of each stakeholder.

The following paper will present the results of empirical research that will be conducted in the academic year 2024/2025 among the five generations of students enrolled in the first Croatian specialist study program "Leadership and management of an educational institution" of the University of Zadar, to determine their relationship, i.e. the use of selected characteristics of distributed leadership and management.

The "Questionnaire on the characteristics of school leadership" will be applied, which was constructed and used by Associated Professor Iva Buchberger, PhD in her doctoral dissertation. The questionnaire will be adapted to a lesser extent to this research in accordance with the set aims and tasks of the research, with special reference to the dimensions of different kind of participation, influence and social relations, and the assumptions of school leadership regarding the activities of the principals, the characteristics of stakeholders and organizational and material resources.

It is expected that the research will confirm the respondents' positive attitude towards distributive leadership and management as a modern approach to inclusive work in which the role and importance of all key stakeholders in the educational process is respected. The scientific results of this research will be compared with the previously obtained results.

Keywords: characteristics of leadership and management of an educational institution, distributed leadership, participants of specialist studies

DISTRIBUIRANO VOĐENJE U SUSTAVU ODGOJA I OBRAZOVANJA IZ PERSPEKTIVE POLAZNIKA SPECIJALISTIČKOGA STUDIJA *VOĐENJE I UPRAVLJANJE ODGOJNO-OBRAZOVNOM USTANOVOM*

Obrazovne politike i trendovi školskoga vođenja i upravljanja usmjereni su, prije svega, na jačanje decentralizacije u upravljanju sustavom i rast autonomije odgojno-obrazovnih ustanova u donošenju odluka. U tom pogledu sve se više ističe zalaganje za distribuirano vođenje koje podrazumijeva uključivanje različitih dionika (ravnatelja, stručnih suradnika, učitelja, nastavnika, učenika, roditelja, kao i vanjskih dionika) u izgradnju kvalitetnijega vođenja, afirmiranje poticajne kulture i ozračja te jačanje procesa donošenja odluka aktivnim su-djelovanjem različitih dionika.

U radu će se izložiti rezultati empirijskoga istraživanja koje će se provesti u akademskoj godini 2024./2025. među polaznicima poslijediplomskoga studija svih pet generacija prvoga hrvatskog specijalističkog studija *Vođenje i upravljanje odgojno-obrazovnom ustanovom* Sveučilišta u Zadru da bi se utvrdio njihov odnos, odnosno korištenje odabranih karakteristika distribuiranoga vođenja i upravljanja.

Primijenit će se Upitnik o obilježjima školskoga vođenja koji je konstruirala i koristila doc. dr. sc. Iva Buchberger, u svojem doktorskom radu. Upitnik će se u manjoj mjeri prilagoditi ovom istraživanju u skladu s postavljenim ciljevima i zadaćama istraživanja, s posebnim osvrtom na dimenzije sudjelovanja, utjecaja i socijalnih odnosa te pretpostavkama školskoga vođenja u pogledu aktivnosti ravnatelja, obilježja dionika i organizacijsko-materijalne resurse.

Očekuje se da će se istraživanjem potvrditi pozitivan stav ispitanika prema distribuiranom vođenju i upravljanju kao suvremenom pristupu inkluzivnoga rada u kojem se uvažavaju uloga i značaj svih ključnih dionika odgojno-obrazovnoga procesa. Dobiveni rezultati usporedit će se s dobivenim rezultatima doktorskoga rada.

Ključne riječi: obilježja vođenja i upravljanja odgojno-obrazovnom ustanovom, distribuirano vođenje, polaznici specijalističkoga studija

COMPETENCES OF CONDUCTORS FOR LEADING CHORAL ENSEMBLES

Antoaneta Radočaj-Jerković

The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
antoaneta.radocaj-jerkovic@aukos.hr

Nina Pocrnić

ninapocrnic1@gmail.com

Berislav Jerković

The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
bjerkov@yahoo.com

Choral conducting can be defined as an exceptionally complex musical practice that demands a high level of musical-technical knowledge and skills, alongside expertise in human resource management, as well as the organization and leadership of artistic systems. The conductor is primarily the creator of the musical performance, yet a significant portion of their role involves the gathering, organizing, and guiding singers through the artistic process. To achieve success, the conductor must establish a motivating atmosphere during rehearsals and earn the trust of the singers.

The conductor directly influences the formulation and realization of the choir's goals and fosters the artistic and personal development of the singers through music. A competent conductor should effectively communicate their musical vision to performers, possess all necessary musical-technical capabilities to perform their duties, be a skilled teacher and clear communicator, a strong motivator, manage time effectively, focus on productivity, act in the best interest of the choir, and be approachable, patient, and decisive.

The aim of the study was to explore the opinion of conductors and singers regarding the importance of specific competences for leading a choir. For that purpose, the competence-based model developed by Jansson, Elstad, and Døving (2021) was employed. This model categorizes the competences required for leading choral ensembles into three primary groups: musical-technical, situational-relational, and existential, the latter focusing on the conductor's personal values, which are distinct from conducting as a profession.

The study examined and compared the views of conductors and singers on 17 competences derived from these categories. The research was conducted via questionnaires administered to a sample of 41 conductors and 86 singers. The analysis of the results revealed that both groups consider these competences important. However, conductors showed a stronger preference for musical-technical competences, while singers placed greater emphasis on the personal, organizational, and emotional aspects of the conductor's role.

Keywords: competences, leadership styles, choir, choral conductor

KOMPETENCIJE DIRIGENTA ZA VOĐENJE ZBORSKIH ANSAMBALA

Zborsko se dirigiranje može definirati kao izuzetno kompleksna glazbena praksa koja zahtijeva visoku razinu glazbeno-tehničkih znanja i vještina, ali i znanja o upravljanju ljudskim potencijalima te organizaciji i vođenju umjetničkih sustava. Dirigent je prvenstveno kreator glazbene izvedbe, no značajan dio njegova angažmana odnosi se na poslove okupljanja, organiziranja i vođenja pjevača tijekom umjetničkoga rada. Da bi u svojem radu bio uspješan, dirigent mora pronaći načine kako ostvariti motivirajuću atmosferu na probama i steći povjerenje pjevača. Dirigent izravno utječe na oblikovanje i realizaciju ciljeva pjevačkoga zbora, a glazbom zbližava pjevače i utječe na njihov umjetnički i osobni razvoj. Kompetentan bi dirigent trebao uspješno prenijeti glazbenu viziju izvođačima, posjedovati sve glazbeno-tehničke predispozicije za izvođenje aktivnosti, biti sposoban učitelj i jasan govornik, motivator, kompetentno raspolagati s vremenom, biti usmjeren na produktivnost rada, djelovati u interesu zbora, biti pristupačan, strpljiv i odlučan.

Cilj istraživanja bio je utvrditi stavove dirigenata i pjevača o važnosti pojedinih dirigentskih kompetencija za rad sa zborom. U tu svrhu korišten je kompetencijski model autora Jansson, Elstad i Døving (2021) koji dirigentske kompetencije potrebne za vođenje zborskih ansambala temelje na sljedeće tri osnovne skupine kompetencija: glazbeno-tehničkoj, situacijsko-relacijskoj i egzistencijalnoj, odnosno na osobnim vrijednostima dirigenata odvojivim od dirigiranja kao profesije. U radu su istraženi i uspoređeni stavovi dirigenata i pjevača o 17 kompetencija koje proizlaze iz navedenih skupina. Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom na uzorku od 41 dirigenata i 86 pjevača. Analiza rezultata pokazala je da obje skupine smatraju navedene kompetencije važnima pri čemu dirigenti pokazuju veću sklonost prema važnosti glazbeno-tehničkih kompetencija, dok su pjevači važnijim ocijenili osobne, organizacijske i emocionalne aspekte dirigentskoga rada.

Ključne riječi: kompetencije, stilovi vođenja, zbor, zbarski dirigent

DEVELOPMENT OF TEACHER DIGITAL COMPETENCE FOR PROFESSIONAL ENGAGEMENT – STUDENT PERSPECTIVE

Višnja Rajić

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
visnja.rajic@ufzg.hr

Vlatka Domović

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
vlatka.domovic@ufzg.hr

Maja Homen

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
maja.homen@ufzg.hr

This paper explores the experience of student teachers participating in international course which aims to develop educators' digital competence for professional engagement. The course was created on the bases of the European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu) as a part of the ContinueUP project activities.

The course curricula was created by teacher educators from Spain, Portugal and Croatia. Students from respective countries took part in piloting of the online course during the winter semester 2024./2025.

The aim of this paper is to analyse the student teacher experiences in the course piloting process at the Faculty of Teacher Education, University of Zagreb. After the students finalized the course, they participated in the focus group where their experience on the piloting process was explored. The questions regarding expectations, curricula implementation, resources, learning outcomes evaluation process and recommendations for improvement were discussed.

The results reveal various benefits of taking part in the course such as: empowerment to take part in international courses, development of intercultural competences, communication skills, cooperation and teamwork skills, digital competences.

Although the creation and organisation of such courses requires a lot of effort of all participants, the results of this research show the positive impact on student learning experiences and should be taken into consideration when creating future initial teacher education programs.

Keywords: focus group, initial teacher education, participation in international course, professional engagement, The European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu)

RAZVOJ DIGITALNE KOMPETENCIJE UČITELJA ZA PROFESIONALNI ANGAŽMAN – PERSPEKTIVA UČENIKA

Ovaj rad istražuje iskustvo studenata nastavnika koji sudjeluju u međunarodnom tečaju čiji je cilj razviti digitalnu kompetenciju nastavnika za profesionalni angažman. Tečaj je nastao na temelju Europskoga okvira za digitalnu kompetenciju edukatora (DigCompEdu) u sklopu aktivnosti projekta ContinueUP.

Nastavne planove i programe kreirali su edukatori učitelja iz Španjolske, Portugala i Hrvatske. Studenti iz dotičnih zemalja sudjelovali su u pilotiranju mrežnoga tečaja tijekom zimskoga semestra 2024./2025.

Cilj je ovoga rada analizirati iskustva studenata nastavnika u procesu pilotiranja kolegija na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Nakon što su studenti završili tečaj, sudjelovali su u fokus-grupi gdje su istražena njihova iskustva u procesu pilotiranja. Raspravljalo se o pitanjima koja se odnose na očekivanja, provedbe kurikulumu, resursa, procesa vrednovanja ishoda učenja i preporuka za poboljšanje.

Rezultati otkrivaju različite koristi od sudjelovanja u tečaju kao što su osnaživanje za sudjelovanje u međunarodnim tečajevima, razvoj interkulturalnih kompetencija, komunikacijskih vještina, vještina suradnje i timskoga rada, digitalnih kompetencija.

Iako izrada i organizacija ovakvih kolegija zahtijevaju velik trud svih sudionika, rezultati ovoga istraživanja pokazuju pozitivan utjecaj na iskustva učenja studenata te ih treba uzeti u obzir pri kreiranju budućih programa inicijalnoga obrazovanja nastavnika.

Ključne riječi: fokus-grupa, inicijalna edukacija učitelja, sudjelovanje na međunarodnom tečaju, profesionalni angažman, Europski okvir za digitalnu kompetenciju nastavnika (DigCompEdu)

THEORETICAL FOUNDATIONS OF ACTION RESEARCH: EXPLORING FRAMEWORKS AND PARADIGMS IN EDUCATION

Višnja Rajić

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
visnja.rajic@ufzg.hr

Tihana Kokanović

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
tihana.kokanovic@ufzg.hr

Action research is a systematic approach that enables the improvement, change and understanding not only of educational practice but also of the entire context in which practice develops. Unlike traditional research methodologies, action research seeks to investigate, discover, describe and understand a specific problem based on which effective solutions are made. The specificity of this kind of empirical research lies in the blurred lines between researchers and practitioners hence reducing the gap between theory and practice and contributing to improved practice and generation of new theories. Action research directly impacts the development of reflective skills, as well as ability to organize one's own professional learning. The key characteristic of action research is a clear but adaptable cyclical process that represents a conceptual framework and guides the researcher during the research. It includes problem identification, planning, action, observation, critical reflection and evaluation. The cycle continues if there are revised plans in the final phase, or until it results in effective solutions and changes in educational practice. Although awareness of the effectiveness of action research is at a high level, its application has not yet taken hold to the extent that it would continuously improve and develop educational practices. It is most often carried out at the initiative of researchers in the practices of highly motivated practitioners. The paper discusses the theoretical concept, principles and types of action research and provides an overview of the research and its implications in practice.

Keywords: action research, qualitative methodology, practitioner research, theoretical framework

TEORIJSKE OSNOVE AKCIJSKOGA ISTRAŽIVANJA: ISTRAŽIVANJE OKVIRA I PARADIGMI U OBRAZOVANJU

Akcijsko istraživanje sustavan je pristup koji omogućuje unapređenje, promjenu i razumijevanje ne samo obrazovne prakse nego i cjelokupnoga konteksta u kojem se praksa razvija. Za razliku od tradicionalnih metodologija istraživanja, akcijsko istraživanje nastoji istražiti, otkriti, opisati i razumjeti određeni problem na temelju čega se donose učinkovita rješenja. Specifičnost je ovoga empirijskog istraživanja u nejasnim granicama između istraživača i praktičara čime se smanjuje jaz između teorije i prakse te pridonosi poboljšanju prakse i stvaranju novih teorija. Akcijsko istraživanje izravno utječe na razvoj refleksivnih vještina, kao i na sposobnost organiziranja vlastitoga profesionalnog učenja. Ključna karakteristika akcijskoga istraživanja jasan je, ali prilagodljiv ciklički proces koji predstavlja konceptualni okvir i vodi istraživača tijekom istraživanja. Uključuje identifikaciju problema, planiranje, djelovanje, promatranje, kritičko promišljanje i evaluaciju. Ciklus se nastavlja ako postoje revidirani planovi u završnoj fazi ili dok ne rezultira učinkovitim rješenjima i promjenama u obrazovnoj praksi. Iako je svijest o učinkovitosti akcijskih istraživanja na visokoj razini, njihova primjena još nije zaživjela u toj mjeri da bi kontinuirano unapređivala i razvijala obrazovne prakse. Najčešće se provodi na inicijativu istraživača u ordinacijama visoko motiviranih praktičara. U radu se govori o teoretskom konceptu, načelima i vrstama akcijskoga istraživanja te se daje pregled istraživanja i njihovih implikacija u praksi.

Ključne riječi: akcijsko istraživanje, kvalitativna metodologija, stručno istraživanje, teorijski okvir

EXPERIENTIAL LEARNING AS A LEADING ACTIVITY IN CREATING CORRECT SCIENCE CONCEPTS

Tena Rak

Elementary School Mitnica, Vukovar, Croatia
horvatic.tena@gmail.com

Edita Borić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
eboric@foozos.hr

Dorothea Bedeković

Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
dbedekovic@fdmz.hr

Learning can be seen as a process in which knowledge is created through the transformation of experience, it is created and recreated. Knowledge changes, therefore it is not enough to learn on a factual level, it is necessary to actively build knowledge, to acquire it on an experiential level, because this makes it subject to change, reconstruction, based on new experience. Student experiences are an important basis for learning, and a particular benefit can be recognized in learning science content. Children encounter various science concepts from an early age, interacting with nature, trying to create logical explanations for what they observe. Since children's knowledge and experience are limited, it is possible that some scientific concepts may be incorrectly acquired, that is, that misconceptions will arise. The task of formal education and educators is to create conditions to correct these misconceptions, which is possible through experiential teaching that assumes student anticipation and participation. The aim of this paper is to explain the role of experiential learning in acquiring correct science concepts. By reviewing scientific and professional papers, the key elements of experiential learning as well as the relationship between experiential learning and the acquisition of science concepts have been explored. The best-known model of experiential learning is that of scientist David A. Kolb, which consists of four stages that cycle through one another. In addition to involving concrete experience, students should reflect on the problem, create conclusions, and attempt to solve the problem - take action. The authors point out that through experiential learning, greater motivation, willingness to participate and greater self-confidence can be observed. An actively involved student connects theory and practice, that is, theory and own experience, and such knowledge is more long-lasting and functional.

Keywords: experiential learning, active learning, science concepts, misconceptions

ISKUSTVENO UČENJE KAO VODEĆA AKTIVNOST U STVARANJU ISPRAVNIH PRIRODOSLOVNIH KONCEPATA

Učenje možemo promatrati kao proces u kojem se znanje stvara transformacijom iskustva, ono se kreira i rekreira. Znanje se mijenja, stoga nije dostatno učiti na činjeničnoj razini, potrebno je aktivno graditi znanje, usvajati ga na iskustvenoj razini jer je tako podložno promjeni, rekonstrukciji, na temelju novoga doživljenog iskustva. Učenička iskustva važan su temelj za učenje, a osobitu dobrobit može se prepoznati u učenju prirodoslovnih sadržaja. S raznim prirodoslovnim konceptima djeca se susreću od najranije dobi, u interakciji s prirodom, pokušavajući stvoriti logička objašnjenja za ono što promatraju. Budući da su znanje i iskustvo djece ograničeni, moguće je da će neki znanstveni koncepti biti krivo usvojeni, odnosno da će nastati miskoncepti. Zadatak je formalnoga obrazovanja i edukatora stvoriti uvjete za ispravljanje istih, što je može učiniti iskustvenom nastavom koja pretpostavlja učeničku anticipaciju i participaciju. Cilj je ovoga rada objasniti ulogu iskustvenoga učenja u usvajanju ispravnih prirodoslovnih koncepata. Pregledom znanstvenih i stručnih radova istraženi su ključni elementi iskustvenoga učenja, kao i odnos iskustvenoga učenja s usvajanjem prirodoslovnih koncepata. Najpoznatiji model iskustvenoga učenja jest onaj znanstvenika Davida A. Kolba koji se sastoji od četiri faze koje se ciklički izmjenjuju. Osim uključivanja konkretnoga iskustva, učenici o problemu trebaju promišljati i kreirati zaključke, odnosno pokušati riješiti problem – djelovati. Autori ističu da se iskustvenim učenjem uočavaju veća motivacija, spremnost na sudjelovanje i veće samopouzdanje. Aktivno uključeni učenik povezuje teoriju i praksu, odnosno teoriju i vlastito iskustvo, a takvo je znanje dugotrajnije i funkcionalnije.

Keywords: iskustveno učenje, aktivno učenje, prirodoslovni koncepti, miskoncepti

GENERAL MARKS, TRUANCY AND PEDAGOGICAL MEASURES IN RELATION TO THE DEVELOPMENT INDEX OF THE REPUBLIC OF CROATIA AS INDICATORS OF THE QUALITY OF MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND REGIONAL SOCIAL POLITICS

Ksenija Romstein

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
kromstein@foozos.hr

Vedrana Veić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
vveic@foozos.hr

Iva Šimundić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
isimundic@foozos.hr

Since 2019, educational institutions in the Republic of Croatia have been experiencing increasing challenges - from teachers' strikes and pandemics to depopulation. An insight into data from the Školski e-Rudnik at 18th of November 2024 shows a decreasing number of students in regular primary and secondary schools, an increase in the number of students with negative grades at the end of the school year, and an increasing number of absences per student, both justified as well as unjustified. In this context, regional differences in relation to the county development index are worrying. Counties in the Republic of Croatia are divided into four categories (Official Gazette 3/24), with counties in categories I and II (with a lower development index): Brod-Posavska, Požega-Slavonska, Sisak-Moslavina, Virovitica-Podravska, Vukovar-Srijem, Bjelovar-Bilogorska, Karlovačka, Koprivnica-Križevci, Lika-Senj, Osijek-Baranja and Šibenik-Knin counties. In addition to a significantly lower number of students, students in undeveloped counties also have lower grades than their peers in developed counties. Thus, over the past five years, the number of students in the undeveloped counties has dropped by 7 %, and the F grade has increased by 183 %. In less developed counties, student truancy rate is higher than in developed counties, and students in both categories of counties receive praise equally yet also decreased by 14 % over the past five years. The data imply that in less developed counties students do not have adequate support in the educational process, most likely partly due to the deficit of specialists of the education-rehabilitation profile, which puts them at greater risk for lower level of education. Also, these data can be interpreted as a result of the policies of the management of educational institutions, which are coherent with increasing sociocentric, right-wing orientation.

Keywords: index of development, regional politics, management in education, sociocentrism

OPĆI USPJEH, IZOSTANCI I IZREČENE PEDAGOŠKE MJERE U ODNOSU NA INDEKS RAZVIJENOSTI REPUBLIKE HRVATSKE KAO INDIKATORI KVALITETE VOĐENJA ODGOJNO- OBRAZOVNIH USTANOVA I REGIONALNIH SOCIJALNIH POLITIKA

Od 2019. godine odgojno-obrazovne ustanove u Republici Hrvatskoj doživljavaju sve veće izazove – od štrajka učitelja i pandemije do depopulacije. Uvidom u podatke iz Školskoga e-Rudnika na dan 18. 11. 2024. vidljiv je sve manji broj učenika u redovnim osnovnim i srednjim školama, porast broja učenika sa zaključenim negativnim ocjenama na kraju školske godine te sve većim brojem izostanaka po učeniku, opravdanih i neopravdanih. U tom kontekstu zabrinjavaju regionalne razlike u odnosu na indeks razvijenosti županija. Županije u Republici Hrvatskoj podijeljene su u četiri kategorije (NN 3/24) pri čemu su županije u kategorijama I. i II. one s nižim indeksom razvijenosti, a to su Brodsko-posavska, Požeško-slavonska, Sisačko-moslavačka, Virovitičko-podravska, Vukovarsko-srijemska, Bjelovarsko-bilogorska, Karlovačka, Koprivničko-križevačka, Ličko-senjska, Osječko-baranjska i Šibensko-kninska županija. Uz značajno manji broj učenika, učenici u slabije razvijenim županijama imaju i slabije ocjene od njihovih vršnjaka u razvijenijim županijama. Tako je unazad pet godina u slabije razvijenim županijama broj učenika pao za 7 %, a ocjena nedovoljan porasla za 183 %. U slabije razvijenim županijama učenici izostaju s nastave više nego njihovi vršnjaci u razvijenijim županijama, a učenici u obje kategorije županija podjednako primaju pohvale te su one u obje kategorije unazad pet godina u padu za 14 %. Podaci impliciraju kako u slabije razvijenijim županijama učenici nemaju adekvatnu podršku u odgojno-obrazovnom procesu, najvjerojatnije dijelom i zbog deficita stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskoga profila čime su u većem riziku za nižu obrazovanost. Također, ovi podaci mogu se tumačiti i kao rezultat politika vođenja odgojno-obrazovnih ustanova koja je u sve većoj mjeri sociocentrične orijentacije desnoga smjera.

Keywords: indeks razvijenosti, regionalne politike, vođenje odgojno-obrazovnih ustanova, sociocentrizam

THE ROLE OF MENTORS IN HEALTH EDUCATION

Mirjana Semenčić Rutko

Specialist gynecology office, Vukovar, Croatia

msemenicrutko@gmail.com

Zvonimir Užarević

Department of Natural Sciences, Faculty of education, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia

zuzarevic@foozos.hr

A mentor plays a crucial role in guiding students through the educational process, especially in health specializations. To be effective, a mentor must possess several essential qualities. First and foremost, they should have a genuine desire to mentor and help others succeed. Key traits include empathy, strong organizational skills, extensive knowledge of mentoring principles and the specific field of expertise, as well as excellent interpersonal skills. Additionally, a mentor should be objective, serve as a role model, and remain committed to lifelong learning and personal growth. Equally important is the role of the mentee, who must demonstrate a strong desire to learn, ambition, and commitment to acquiring knowledge. Mentorship, particularly one-on-one, requires a significant investment of time, which can increase the mentor's workload. Effective time management is therefore crucial to achieving meaningful outcomes. Our research highlights the importance of mentorship in health education, emphasizing the balance between theoretical and practical knowledge. However, findings reveal significant deficiencies in the implementation of mentorship programs. These include a lack of didactic skills, poor organizational abilities, and insufficient training for mentors to implement their roles effectively. Notably, most clinics reported a pressing need for mentor training, underscoring the importance of equipping mentors with expertise skills of teaching.

Keywords: mentor, mentoring, acquiring knowledge, education

ULOGA MENTORA U ZDRAVSTVENOM ODGOJU

Mentor ima ključnu ulogu u vođenju studenata nastavnim procesom, a posebno u zdravstvenim specijalizacijama. Da bi bio učinkovit, mentor mora posjedovati nekoliko važnih kvaliteta. Prvo i najvažnije, trebao bi imati istinsku želju da bude mentor i pomaže drugima da uspiju. Ključne osobine uključuju empatiju, snažne organizacijske sposobnosti, opsežno poznavanje načela mentorstva i specifičnoga područja stručnosti, kao i izvrsne interpersonalne vještine. Nadalje, mentor bi trebao biti objektivan, služiti kao uzor i ostati predan cjeloživotnom učenju i osobnom razvoju. Jednako je važna i uloga mentija koji mora pokazati jaku želju za učenjem, ambiciju i predanost stjecanju znanja. Mentorstvo, posebno individualno, zahtijeva značajno ulaganje vremena, što može povećati opterećenje mentora. Učinkovito upravljanje vremenom ključno je stoga za postizanje značajnih rezultata. Naše istraživanje ističe važnost mentorstva u zdravstvenom odgoju, naglašavajući ravnotežu između teorijskoga i praktičnoga znanja. Međutim, nalazi otkrivaju značajne nedostatke u provedbi mentorskih programa. To uključuje nedostatak didaktičkih vještina, slabe organizacijske sposobnosti i nedovoljnu obuku za mentore da učinkovito izvršavaju svoje uloge. Naime, većina klinika izvijestila je o hitnoj potrebi za obukom mentora, naglašavajući važnost opremanja mentora stručnim vještinama podučavanja.

Ključne riječi: mentor, mentorstvo, stjecanje znanja, obrazovanje

THE ATTITUDES OF THE PRINCIPALS IN CROATIAN MUSIC SCHOOLS REGARDING THE CHALLENGES AND ADAPTATIONS IN THE CONTEXT OF THE WHOLE-DAY SCHOOL

Vesna Svalina

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

vesna.svalina@gmail.com

This paper analyzes the challenges and adaptations Croatian music schools are facing in the context of implementating the whole-day school in primary education. The research aims to examine the attitudes of music school principals on how the new schedule impacts the organization and the management of music programs and to explore strategies for adapting teaching methods and schedules. The study uses a qualitative methodology with an open-ended questionnaire, allowing principals to express their views on three main topics: their understanding of the whole-day school and its impact, the specific challenges in working with students, parents, and teachers, and the necessary adaptations to maintain educational quality. The questionnaire also gathers some basic socio-demographic information to enable a deeper analysis and the results' interpretation. The findings can serve to form some recommendations guidelines to support the principals in adopting the changes in the educational system, to enhance the teaching quality, and to adapt the teaching methods to the new conditions. This paper also highlights the importance of cooperation between the primary and the music schools in order to coordinate the school activities and to elevate the status of music schools in the context of the evolving educational landscape.

Keywords: whole-day school, music schools, class organization, principals' perspectives, school schedule adaptation

STAVOVI RAVNATELJA HRVATSKIH GLAZBENIH ŠKOLA O IZAZOVIMA I PRILAGODBAMA U KONTEKSTU UVOĐENJA CJELODNEVNE NASTAVE

Ovaj rad analizira izazove i prilagodbe s kojima se suočavaju hrvatske glazbene škole u kontekstu uvođenja cjelodnevne nastave u općeobrazovnim školama. Cilj je istraživanja ispitati stavove ravnatelja o utjecaju novoga rasporeda na organizaciju i vođenje glazbenih programa te istražiti strategije za prilagodbu nastavnih metoda i rasporeda. Istraživanje koristi kvalitativnu metodologiju i otvoreni upitnik koji omogućuje ravnateljima izražavanje stavova o ovim trima glavnim temama: razumijevanju cjelodnevne nastave i njezina utjecaja, specifičnim izazovima u radu s učenicima, roditeljima i nastavnicima te potrebnim prilagodbama za očuvanje kvalitete obrazovanja. Upitnik također prikuplja osnovne socio-demografske podatke, omogućujući dublju analizu i interpretaciju rezultata. Rezultati istraživanja mogu poslužiti za oblikovanje preporuka i smjernica koje će podržati ravnatelje u prilagodbi na promjene u obrazovnom sustavu, unaprijediti kvalitetu nastave i prilagoditi obrazovne metode novim uvjetima. Rad također naglašava važnost suradnje općeobrazovnih i glazbenih škola radi usklađivanja aktivnosti i unapređenja statusa glazbenih škola u novim obrazovnim okolnostima.

Ključne riječi: cjelodnevna nastava, glazbene škole, organizacija nastave, stavovi ravnatelja, prilagodba školskoga rasporeda

THE APPLICATION OF COGNITIVE BEHAVIOURAL PLAY THERAPY IN CROATIAN SCHOOLS

Ljiljana Šapić Kozar

Elementary School Vladimir Becić Osijek, Croatia

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

ljiljana.sapic-kozar@skole.hr

In the last decade one has been focused on improving the mental health of children and adolescents. The school preventive programs in Croatia have dealt with the increase in anxiety and depression, social maladjustment, emotional maladjustment, low self-esteem, underdeveloped psychological resilience, addictions, poor pro-social skills and maladaptive school behaviours. The majority of programs consisted of workshops and lessons. The potential of various therapeutic approaches in addressing these issues is underappreciated. The author's objective is to find more effective solutions to these concerns by comprehending the efficacy of Cognitive-Behavioural Play Therapy (CBPT) methods in meeting the needs of school children. There are two types of CBPT interventions: the behavioural and the cognitive ones. The behavioural methods are typically associated with altering activities, while the cognitive methods are typically associated with changes in thinking. The empirically supported techniques such as modelling are also incorporated into CBPT. The focus lies on the child's participation in the learning process and developing control, mastery, and responsibility for altering their own behaviour. Based on the Cognitive-Behavioural Therapy (CBT) and blended with Play Therapy, CBPT is designed specifically for children and it is applied to teach alternative and more adaptive skills and behaviours, thus presenting a potential tool for improvement in different areas of interest. The solution of problems in children and adolescents holds both preventive and curative potential, since the unresolved issues can negatively affect all the aspects of their future lives.

Keywords: Cognitive-Behavioural Play Therapy, schools, primary students, mental health, prevention

PRIMJENA KOGNITIVNO-BIHEVIORALNE TERAPIJE IGROM U HRVATSKIM ŠKOLAMA

Posljednje desetljeće bilježi fokus na poboljšanje mentalnoga zdravlja djece i adolescenata. Školski preventivni programi u Hrvatskoj usmjereni su na rješavanje porasta anksioznosti i depresije, socijalne neprilagođenosti, emocionalne neprilagođenosti, niskoga samopoštovanja, nerazvijene psihološke otpornosti, ovisnosti, slabih prosocijalnih vještina i neprilagođenoga ponašanja u školi. Većina programa sastojala se od radionica i predavanja. Potencijal različitih terapijskih pristupa u rješavanju ovih problema nedovoljno je cijenjen. Cilj je autora pronaći učinkovitija rješenja za te nedoumice razumijevanjem učinkovitosti metoda kognitivno-bihevioralne terapije igrom (CBPT) u zadovoljavanju potreba školske djece. Postoje ove dvije vrste intervencija CBPT-a: bihevioralne i kognitivne. Bihevioralne metode obično su povezane s promjenom aktivnosti, dok su kognitivne metode obično povezane s promjenama u razmišljanju. Empirijski podržane tehnike kao što je modeliranje također su uključene u CBPT. Fokus je na djetetovu sudjelovanju u procesu učenja i razvijanju kontrole, ovladavanja i odgovornosti za promjenu vlastitoga ponašanja. Utemeljen na kognitivno-bihevioralnoj terapiji (CBT) i pomiješan s terapijom igrom, CBPT je dizajniran posebno za djecu i koristi se za podučavanje alternativnih i prilagodljivijih vještina i ponašanja, čime predstavlja potencijalni alat za poboljšanje u različitim područjima interesa. Rješavanje problema kod djece i adolescenata ima i preventivni i kurativni potencijal jer neriješeni problemi mogu negativno utjecati na sve aspekte njihova života u budućnosti.

Ključne riječi: kognitivno-bihevioralna terapija igrom, škole, osnovnoškolci, mentalno zdravlje, prevencija

LEADING A TAMBURITZA ENSEMBLE

Tihana Škojo

The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

tihana.skojo@skojo.hr

Marko Sesar

The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

marsesar@gmail.com

Leading a tamburitza ensemble is a complex, challenging, and responsible task. It mainly refers to the activities that will result in a musical performance – beginning with planning an artistic program, through learning and practicing, working on the interpretation of a composition, to the public performance. In addition to these artistic activities, leading an artistic ensemble includes a series of organizational activities and administrative duties, as well as shaping a unique vision and mission of the ensemble to achieve the recognition and the viability of the ensemble. The leadership also represents a managerial function focused on the behaviour and actions of individuals and the group in order to achieve the common goals of the ensemble. A successful leadership is the combination of several personality traits, including motivation, perseverance, communication skills, determination, dedication, charisma, entrepreneurship, efficiency, and so on.

This paper presents a qualitative analysis of eight semi-structured interviews in which the tamburitza ensemble leaders reflect on specific skills as well as on the multidimensional abilities, and on the features of their own leadership style that they apply successfully on the ensemble on a daily basis. The preliminary results of the qualitative analysis confirm that the final artistic result reflects the overall competencies of the leader, as well as the quality of the leadership of the tamburitza ensemble. The paper will also explain the numerous roles of the ensemble leader, the approach to leading the ensemble, the specificities in the organization of work and leadership, the types of leadership, the key traits and challenges, and so on.

Keywords: tamburitza ensemble, leadership, role of the leader

VOĐENJE TAMBURAŠKOGA ANSAMBLA

Vođenje tamburaškoga ansambla kompleksan je, izazovan i odgovoran posao, a prvenstveno se odnosi na aktivnosti koje će ishoditi glazbenom izvedbom – od planiranja umjetničkoga programa, preko učenja i uvježbavanja te rada na interpretaciji skladbe do javnoga nastupa. Uz navedene umjetničke aktivnosti, vođenje umjetničkoga ansambla obuhvaća niz organizacijskih aktivnosti, brojne administrativne dužnosti, kao i oblikovanje jedinstvene vizije i misije ansambla kojima će se ostvariti prepoznatljivost i opstojnost ansambla. Vodstvo predstavlja i menadžersku funkciju usmjerenu ponašanju, djelovanju pojedinaca i skupine sa svrhom ostvarivanja zajedničkih ciljeva ansambla. Dobro i uspješno vođenje rezultat je spleta brojnih osobina pojedinca koje, među ostalim, obuhvaćaju motiviranost, ustrajnost, komunikativnost, odlučnost, predanost, karizmatičnost, poduzetnost, učinkovitost i dr.

U radu će se prikazati kvalitativna analiza osam polustrukturiranih intervjua u kojima voditelji tamburaških ansambala promišljaju o specifičnim vještinama, ali i multidimenzijски usmjerenim sposobnostima te o obilježjima vlastitoga stila vođenja ansambla kojim svakodnevno uspješno rukovode. Rezultati kvalitativne analize potvrđuju da se u konačnom umjetničkom produktu zrcali splet kompetencija voditelja, kao i kvaliteta vođenja tamburaškoga ansambla. U radu će se, osim toga, pojasniti i brojne uloge voditelja, zatim pristup vođenju ansambla, specifičnosti u organizaciji rada i vođenja, tipovi vođenja, ključne osobine i izazovi i dr.

Ključne riječi: tamburaški orkestar, vođenje, uloga voditelja

MANAGING ARTS ORGANIZATIONS AIMING AT SUCCESSFUL AND INNOVATIVE FUNCTIONING, SECURING THE DEVELOPMENT, GROWTH, AND COMPETITIVENESS IN THE GLOBAL ENVIRONMENT

Majda Škrlec

The Academy of Arts and Culture, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

milinovic.majda@gmail.com

This paper addresses the management of organizations in the artistic field, with a particular focus on key management functions: planning, organizing, managing, leading, and controlling. 184 managers, e.g. leaders of musical organizations in Croatia expressed their attitudes and experience on various issues raised in the research. The musical organizations refer to various types of amateur and professional ensembles including choirs, orchestras, chamber ensembles, and large ensembles functioning in the public, private, and civil sector. The analysis and interpretation of the results provided a deeper understanding of the practices within artistic and musical organizations, as well as the tasks and the challenges faced by managers on a daily basis. The paper also examines the specific challenges faced by managers in the artistic field, when they often balance between the creative and the operational tasks. A special attention is given to their strategic and the today's indispensable innovative thinking, aimed at contributing to the development and global cultural competitiveness of the organization, as well as to its long-term success, recognition, and reputation. Finally, based on the research results and the review of relevant literature, the author identifies the key success factors in managing artistic organizations and proposes guidelines for improving the artistic and managerial practices in an increasingly complex, changing, and dynamic environment.

Keywords: management of arts organizations, arts leadership, key functions of management, arts and management practice

VOĐENJE ORGANIZACIJA UMJETNIČKOGA PODRUČJA S CILJEM USPJEŠNOGA I INOVATIVNOGA DJELOVANJA, RAZVOJA I KONKURENTNOSTI U GLOBALNOM OKRUŽENJU

U radu se problematizira menadžment organizacija umjetničkoga područja s posebnim naglaskom na temeljne funkcije menadžmenta – planiranje, organiziranje, upravljanje, vođenje i kontroliranje. O pitanjima koja su bila predmet istraživanja stavove i iskustva iznijelo je 184 menadžera – voditelja glazbenih organizacija iz Republike Hrvatske koje djeluju kao različite vrste amaterskih i profesionalnih ansambala. Riječ je o zborovima, orkestrima, komornim ansamblima i velikim ansamblima javnoga, privatnoga i civilnoga sektora. Analizom i interpretacijom dobivenih rezultata omogućeno je dublje razumijevanje prakse organizacija umjetničkoga, glazbenoga područja, kao i zadaci i problemi s kojima se voditelji svakodnevno suočavaju. Rad također razmatra specifične izazove menadžera umjetničkoga područja koji često balansiraju između kreativnih i operativnih zadataka. U fokusu je i njihovo strateško i danas neizostavno inovativno promišljanje, a sve s ciljem doprinosa razvoju i globalnoj kulturnoj konkurentnosti organizacije, kao i njezinoj dugoročnoj uspješnosti, prepoznatosti i priznatosti. Zaključno, na temelju rezultata istraživanja i pregledom relevantne literature autorica identificira ključne čimbenike uspjeha u vođenju organizacija umjetničkoga područja te predlaže smjernice za unapređenje umjetničko-menadžerske prakse u sve kompleksnijem, promjenjivom i dinamičnom okruženju.

Ključne riječi: menadžment organizacija umjetničkoga područja, vođenje u umjetničkom području, temeljne funkcije menadžmenta, umjetničko-menadžerska praksa

EDUCATIONAL WORKERS AS CARRIERS OF CHANGE IN THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION

Ružica Tokić Zec

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
rtokic@foozos.hr

Organizational culture as part of educational management is a relatively new and insufficiently explored concept in pedagogical research. Organizational culture is defined through the basic assumptions within an organization, that function well and that the employees consider correct and transfer them as values to new members. Each institution has its own specific organizational culture. Cameron and Quinn (2006) through the *Competing Values Framework* list four dimensions of organizational culture, namely clan culture, ad hoc culture, hierarchical culture and market culture. Based on the assessments of preschool teachers, primary school teachers and university teachers, the aim of the research was to define organizational culture, identify the main carriers of change in the educational institution and to detect necessary changes in the existing organizational culture of the institution. The research involved 715 respondents (311 preschool teachers, 302 primary school teachers and 102 university teachers). The research results indicate that educational workers are not fully aware of their own role and importance in (co)creating organizational culture and that the dimension of organizational culture changes with respect to the education subsystem. It is necessary to work together to overcome the existing challenges within the institution, as well as to educate educational workers about the importance and the significance of organizational culture.

Keywords: educational management, preschool teachers, organisational culture, university instructors, primary school teachers

ODGOJNO-OBRAZOVNI DJELATNICI KAO NOSITELJI PROMJENA U ORGANIZACIJSKOJ KULTURI ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE

Organizacijska kultura kao dio obrazovnoga menadžmenta relativno je nov i nedovoljno istražen koncept u pedagojskim istraživanjima. Organizacijska kultura definira se kao temeljne pretpostavke unutar organizacije koje dobro funkcioniraju te ih djelatnici smatraju ispravnim i prenose kao vrijednosti novim članovima. Svaka ustanova ima specifičnu organizacijsku kulturu. Cameron i Quinn (2006) u *Okviru konkurentnih vrijednosti* navode četiri dimenzije organizacijske kulture, a to su kultura klana, ad hoc kultura, hijerarhijska kultura te tržišna kultura. Cilj istraživanja bio je, na temelju procjena odgojitelja, učitelja i sveučilišnih nastavnika, definirati organizacijsku kulturu, izdvojiti glavne nositelje promjena u odgojno-obrazovnoj ustanovi te detektirati nužne promjene u postojećoj organizacijskoj kulturi ustanove. U istraživanju je sudjelovalo 715 ispitanika (311 odgojitelja, 302 učitelja razredne nastave te 102 sveučilišna nastavnika). Rezultati istraživanja upućuju na to kako odgojno-obrazovni djelatnici nisu u potpunosti svjesni vlastite uloge i važnosti u (su)kreiranju organizacijske kulture te kako se dimenzija organizacijske kulture mijenja s obzirom na podsustav odgoja i obrazovanja. Nužno je zajednički raditi kako bi se postojeći izazovi unutar ustanove prevladali, kao i educirati odgojno-obrazovne djelatnike o važnosti i značaju organizacijske kulture.

Ključne riječi: obrazovni menadžment, odgojitelji, organizacijska kultura, sveučilišni nastavnici, učitelji

METHODS AND TECHNIQUES TO ASSESS STUDENT ACHIEVEMENT IN ELEMENTARY SCHOOL

Elizabeta Tomevska-Ilievska

Institute of Pedagogy, Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje,
North Macedonia
beti@fzf.ukim.edu.mk

Maja Janevska

Elementary School Ismail Qemali in Skopje, North Macedonia
m_janevska@hotmail.com

Tatjana Boshkova

Elementary School "Vera Ciriviri - Trena" Skopje, North Macedonia
boskovatatjana@yahoo.com

This paper focuses on assessment, being an essential component of the teaching process, the way of assessing the students' knowledge and abilities, the methods and techniques that teachers use in their work.

The purpose of this research is to examine the methods and techniques of assessment used by teachers in the implementation of the descriptive and numerical assessment of the students' achievements in elementary school (1st to 5th grade). The research also takes into account the attitudes and opinions of the pedagogues in primary schools and their cooperation with teachers referring to the process of assessing the students.

In its nature, this research is quantitative and qualitative, empirical and prognostic and was conducted in 16 primary schools in eight municipalities in the Republic of Macedonia. The sample consists of 250 teachers teaching from the 1st to the 5th grade and 17 pedagogues.

The results of the research confirm the hypotheses, i.e. the methods and techniques of assessing the students' achievements in elementary school are applied in accordance with the basic principles of assessment.

The conclusion of this research is aligned with the fact that the application of an appropriate methodologically and docimologically constructed instrumentation and the analogously received feedback on the progress of the students' knowledge and skills, is of crucial importance for the improvement of the learning process.

Keywords: assessment, methods, techniques, elementary school education

METODE I TEHNIKE OCJENJIVANJA UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

U radu se govori o ocjenjivanju kao važnoj sastavnici nastavnoga procesa, načinu ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika, metodama i tehnikama koje nastavnici koriste u radu. Svrha je ovoga istraživanja ispitati metode i tehnike ocjenjivanja kojima se učitelji služe u provedbi opisnoga i brojčanoga ocjenjivanja postignuća učenika u osnovnoj školi (od 1. do 5. razreda). Istraživanjem su uzeti u obzir i stavovi i mišljenja pedagoga u osnovnim školama u procesu ocjenjivanja učenika i njihova suradnja s učiteljima.

Ovo je istraživanje kvantitativno i kvalitativno, empirijsko i prognostičko i provedeno je u 16 osnovnih škola u osam općina u Republici Makedoniji. Uzorak se sastoji od 250 učitelja od 1. do 5. razreda i 17 pedagoga.

Rezultati istraživanja potvrđuju postavljene hipoteze, odnosno to da se metode i tehnike ocjenjivanja postignuća učenika u osnovnoj školi primjenjuju u skladu s temeljnim načelima ocjenjivanja.

Zaključak ovoga istraživanja potvrđuje da je primjena odgovarajućega metodološkog i dokimološki izgrađenoga instrumentarija i analogno dobivenih povratnih informacija o napredovanju znanja i vještina učenika presudno za unapređenje procesa učenja.

Ključne riječi: ocjenjivanje, metode, tehnike, osnovnoškolsko obrazovanje

INTRODUCTION OF ALTERNATIVE COMMUNICATION METHODS: THE ROLE OF THE PECS METHOD AND PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN INCLUSIVE EDUCATION

Leonarda Topolovčan

Kindergarten Suhopolje, Croatia
leonarda.topolovcan@gmail.com

Mirela Grgić

Private specialistic psychiatric practice, Croatia
mirelagrgic2@gmail.com

Darija Kuharić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
darija.kuharic@gmail.com

Early recognition of speech and language difficulties and applying alternative communication methods are key to improving the quality of life for individuals with communication challenges. Preschool education provides opportunities for the inclusion of children with difficulties in regular programs, allowing them to participate in standardized activities alongside peers without problems. Augmentative and Alternative Communication (AAC) encompasses methods that ensure functional communication for individuals with special communication needs, including symbols, aids, strategies, and techniques such as gestures, pictorial representations, written messages, and sign language.

Among AAC methods, the PECS (Picture Exchange Communication System) method stands out. It is based on picture exchange to establish functional communication. PECS enables children with verbal expression difficulties to communicate effectively with their environment through visual symbols. Additionally, pedagogical communication plays a crucial role in applying the PECS method as it provides a structured, supportive, and interactive environment that fosters the development of functional skills in children.

This paper analyzes the application of the PECS method through six stages: from physical picture exchange for a desired object to more complex forms of spontaneous commenting. Emphasis is placed on the importance of pedagogical communication in creating interactions that facilitate skill acquisition. Professional literature and practical experiences confirm that the PECS method significantly contributes to developing social skills, reduces frustration, and increases users' self-confidence. With consistent application of the technique and education of professionals, PECS can become an indispensable tool in inclusive education.

Keywords: alternative communication, inclusive education, PECS method, pedagogical communication, speech and language difficulties

UVOĐENJE ALTERNATIVNIH METODA KOMUNIKACIJE: ULOGA PECS METODE I PEDAGOŠKE KOMUNIKACIJE U INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU

Rano prepoznavanje teškoća u govoru i jeziku te primjena alternativnih metoda komunikacije ključni su za poboljšanje kvalitete života osoba s komunikacijskim izazovima. Predškolsko obrazovanje pruža mogućnosti za uključivanje djece s teškoćama u redovne programe, omogućavajući im sudjelovanje u standardiziranim aktivnostima uz vršnjake bez problema. Augmentativna i alternativna komunikacija (AAC) obuhvaća metode koje osiguravaju funkcionalnu komunikaciju za osobe s posebnim komunikacijskim potrebama, uključujući simbole, pomagala, strategije i tehnike poput gesti, slikovnih prikaza, pisanih poruka i znakovnog jezika.

Među AAC metodama ističe se PECS (Picture Exchange Communication System). Ova metoda temelji se na razmjeni slika radi uspostavljanja funkcionalne komunikacije. PECS omogućava djeci s teškoćama u verbalnom izražavanju učinkovitu komunikaciju s okolinom pomoću vizualnih simbola.

Dodatno, pedagoška komunikacija ima ključnu ulogu u primjeni PECS metode jer pruža strukturirano, podržavajuće i interaktivno okruženje koje potiče razvoj funkcionalnih vještina kod djece.

Ovaj rad analizira primjenu PECS metode kroz šest faza: od fizičke razmjene slike za željeni objekt do složenijih oblika spontanog komentiranja. Naglasak je na važnosti pedagoške komunikacije u stvaranju interakcija koje olakšavaju stjecanje vještina. Stručna literatura i praktična iskustva potvrđuju da PECS metoda značajno doprinosi razvoju socijalnih vještina, smanjuje frustraciju i povećava samopouzdanje korisnika. Uz dosljednu primjenu tehnike i edukaciju stručnjaka, PECS može postati neizostavan alat u inkluzivnom obrazovanju.

Ključne riječi: alternativna komunikacija, inkluzivno obrazovanje, PECS metoda, pedagoška komunikacija, teškoće u govoru i jeziku

DISTANCE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: EMPIRICAL AND THEORETICAL EXPLICATION

Tomislav Topolovčan

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
tomislav.topolovcan@ufzg.hr

At the end of 2019, the of the COVID-19 pandemic escalated. The pandemic formally ended in 2023 although the disease had not been eradicated. At the (inter)national level, one imposed the lockdown restrictions - the closure of public social institutions and the restriction of the physical movement of the population in public and private interiors and exteriors. In addition to health and medical problems, the pandemic caused a significant social, cultural and economic turbulence. The repercussions of the pandemic and of the lockdown marked the school system and (lifelong) education. There was a transition to homeschooling and to the distance teaching arrangements. Due to the urgency of educational needs and the limited resources of the pedagogical standard, the phenomenon of Emergency Remote Teaching (ERT) appeared in practice. There were empirical and theoretical challenges referring to the defining and scientifically understanding of didactic terminology and of teaching practice. Therefore, the aim of this empirical, theoretical-hermeneutic and historical research is to elaborate the didactic terminology and teaching practice. The results of empirical research with future primary education teachers (N = 129), e.g. the then high-school students, indicate that Emergency Remote Teaching was organized, facilitating learning anywhere and at any time, but also showing the socialization deficiencies. The interpretations of empirical facts in the perspective of didactic terminology point to the necessity of exact (re)definition, (re)classification and (re)systematization of terminology and teaching practices in the time of the COVID-19 pandemic.

Keywords: curriculum; media didactics; instructional technology; school

OBRAZOVANJE NA DALJINU U VRIJEME EPIDEMIJE BOLESTI COVID-19: EMPIRIJSKA I TEORIJSKA EKSPLIKACIJA

Krajem 2019. eskalirala je pandemija COVID-19. Pandemija je službeno okončana 2023. iako bolest nije iskorijenjena. Na (nad)nacionalnoj razini proglašeno je zatvaranje javnih društvenih institucija te restrikcija fizičkoga kretanja stanovništva u javnim i privatnim interijerima i eksterijerima. Osim zdravstvenih i medicinskih problema, pandemija je uzrokovala značajne društvene, kulturne, ekonomske i gospodarske turbulencije. Reperkusije pandemije i *zatvaranja* obilježile su školstvo i (cjeloživotno) obrazovanje. Prešlo se na obrazovanje kod kuće i aranžmane nastave na daljinu. Zbog hitnosti obrazovnih nužnosti i ograničenih resursa pedagoškoga standarda u praksi se pojavio fenomen izvanrednoga obrazovanja na daljinu. Pojavili su se empirijski i teorijski izazovi definiranja i znanstvenoga razumijevanja didaktičke terminologije i nastavne prakse. Stoga je cilj ovoga empirijskog, teorijsko-hermeneutičkoga i povijesnoga istraživanja elaborirati didaktičku terminologiju i nastavnu praksu. Rezultati empirijskoga istraživanja s budućim učiteljima primarnoga obrazovanja (N = 129), ondašnjim učenicima srednje škole, upućuju na to kako je bila organizirana izvanredna nastava na daljinu koja je omogućila učenje bilo kada i bilo gdje, ali i sa socijalizacijskim nedostacima. Interpretacije empirijskih činjenica u perspektivi didaktičke terminologije upućuju na nužnost egzaktnoga (re)definiranja, (re)klasificiranja i (re)sistematiziranja terminologije i nastavne prakse iz vremena epidemije bolesti COVID-19.

Ključne riječi: kurikulum, medijska didaktika, nastavna tehnologija, škola

LEADERSHIP AS A JOINT TASK AND JOINT RESPONSIBILITY OF ALL PARTICIPANTS IN THE EARLY CHILDHOOD AND PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Daria Tot

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

daria.tot@ufzg.hr

The aim of this paper is to deepen the understanding of the phenomenon of leadership in early childhood and preschool education institutions. A qualitative study was conducted involving 37 preschool teachers, working in public and private kindergartens. The study is based on the theoretical concept of organisational learning theory and a nominalist perspective on leadership that emphasises the relativity and subjectivity of the phenomenon. Leadership is not seen as a fixed category, but as something that is created and understood by people, based on their experiences, context and needs. Organisational culture is seen as something that is created by the ideas, meanings and beliefs of the people in the organisation.

The study focuses on interpreting what is unique and specific to a particular pedagogical phenomenon rather than establishing universal norms. The research questions aimed to capture the leadership phenomenon in all its complexity and uniqueness through the meanings that the process has for the people involved in it. Conclusions were drawn regarding the quality of the main dimensions of leadership and their link to institutional management, as well as the quality of leadership of successful leaders who respond effectively to the specificities of their organisation in certain situations or contexts.

As this is a qualitative study, the results cannot be generalised. However, it is hoped that the study will encourage readers to apply the findings to their own experiences and draw personal conclusions. Moreover, given the current literature on leadership, which is steeped in management-oriented approaches, the preschool teachers' interpretations of this important phenomenon sometimes offer unexpected insights into the workings of leadership. In this sense, the study contributes to the discourse on pedagogical leadership.

Keywords: leading, preschool teachers, learning organisation, organisational culture

VODSTVO KAO ZAJEDNIČKA FUNKCIJA I ODGOVORNOST SVIH SUDIONIKA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

Cilj je rada produbljivanje razumijevanja fenomena vodstva u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. U tu je svrhu provedeno kvalitativno istraživanje u kojem je sudjelovalo 37 odgojiteljica zaposlenih u javnim i privatnim vrtićima. Polazi se od teorijskoga koncepta organizacije koja uči (Organizational Learning Theory) i nominalističkoga pogleda na vodstvo kojim se ističu relativnost i subjektivnost toga fenomena. Vodstvo se ne promatra kao fiksna kategorija, već kao nešto što ljudi stvaraju i razumijevaju na temelju svojih iskustava, konteksta i potreba. Kultura organizacije postoji u idejama, značenju i uvjerenju ljudi unutar nje. U istraživanju je stoga naglasak na interpretaciji onoga što je jedinstveno i posebno za konkretnu pedagošku pojavu, a ne na stvaranju općevažećih normi. Istraživačkim pitanjima nastojao se obuhvatiti fenomen vodstva u svoj njegovoj složenosti i jedinstvenosti na temelju značenja koja taj proces ima za pojedince koji u njemu sudjeluju. Doneseni su zaključci o kvaliteti najznačajnijih dimenzija vodstva i njihovoj povezanosti s vođenjem ustanove, ali i o kvaliteti vođenja kojom uspješni lideri odgovaraju na posebnosti svoje organizacije unutar specifičnih situacija ili konteksta. Budući da je ovo kvalitativno istraživanje, rezultati se ne mogu generalizirati, ali se nadamo da će istraživanje navesti čitatelja da primijeni nalaze na vlastito iskustvo kako bi donio vlastite zaključke. Također, s obzirom na aktualnu literaturu o vodstvu preplavljenu menadžmentom, interpretacije odgojitelja o razumijevanju ovoga važnog fenomena pružaju ponekad neočekivane uvide u to kako vodstvo funkcionira. U tom smislu nude doprinos diskursu o obrazovnom vodstvu.

Ključne riječi: vođenje, odgojitelj, organizacija koja uči, kultura ustanove

LEADERSHIP AS HIGH-QUALITY EDUCATION FACTOR IN ECEC: (INTER)NATIONAL GUIDELINES

Rahaela Varga

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
rvarga@foozos.hr

Ivana Kraljević Bošnjak

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
ivana1210@hotmail.com

Petra Bučević

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
pbucevic@foozos.hr

Leader's scope of responsibilities has expanded to cover a wide range of areas, including strategic leadership, work organization, securing resources, professional development, monitoring and assessment, and cooperation with parents and the local community. All these aspects directly affect the quality of the educational process. Considering that leaders are held accountable for the implementation of national guidelines within the curricular framework, and thus for quality assurance, the research focuses on the documents that (do not) support the leader's efforts. More precisely, this paper aims to explore how the five quality dimensions (access, staff, curriculum, monitoring and evaluation, and governance and funding) defined in the Council Recommendation on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems (2019) are represented in the national acts of the Republic of Croatia. By applying content analysis of national documents that regulate the education system at the ECEC level, qualitative data was collected and analysed in order to check how each document supported leaders in their attempts to improve the quality of their institution. Based on the obtained results, the need for further harmonization of national and international guidelines was recognized, so that higher quality in ECEC could be achieved.

Keywords: Keywords: education system, European Council, kindergarten, leader, quality assurance

VOĐENJE KAO ČIMBENIK KVALITETE RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA: (INTER)NACIONALNE SMJERNICE

Posao ravnatelja obuhvaća širok raspon zaduženja i uključuje strateško vođenje, organizaciju rada, osiguranje resursa, profesionalni razvoj, praćenje i vrednovanje, suradnju s roditeljima i lokalnom zajednicom. Svi navedeni aspekti izavno doprinose kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa. Budući da je ravnatelj odgovoran za provedbu nacionalnih smjernica navedenih unutar kurikularnog okvira, a time i za osiguranje kvalitete, istraživanje se usmjerilo na dokumente koji (ne) podupiru njegova nastojanja. Konkretnije, cilj je bio ispitati kako je pet dimenzija kvalitete (dostupnost ustanova, ljudski resursi, odnosi unutar ustanove, kurikulum, praćenje i vrednovanje, kao i upravljanje i financiranje) navedenih u Preporuci Vijeća EU o visokokvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2019) zastupljeno u nacionalnim aktima u Republici Hrvatskoj. Primijenjena je analiza sadržaja nacionalnih dokumenata kojima se regulira obrazovni sustav na razini ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, čime su prikupljeni kvalitativni podatci koji su analizirani kako bi se provjerilo kako svaki dokument podupire ravnatelja u njihovu nastojanju da unaprijedi kvalitetu svoje ustanove. Dobiveni rezultati ukazuju na potrebu daljnjeg usklađivanja nacionalnih i internacionalnih smjernica s ciljem ostvarivanja visoke kvalitete u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

Ključne riječi: obrazovni sustav, Europsko vijeće, dječji vrtić, ravnatelj, osiguranje kvalitete

EDUCATION IN PRIMARY EDUCATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT: OVERVIEW OF THE 27 EU- STATE

Mario Vasilj

Faculty of Science and Education, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina
mario.vasilj@fpmoz.sum.ba

Katarina Marošević

Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
katarina.marosevic@pravos.hr

Anita Imre

Faculty of Science and Education, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina
anita.imre@fpmoz.sum.ba

Education has an exceptional impact on the development of an economy. Although in the context of economic development, as an indicator of the development of a particular economy, the ratio of highly educated people in a certain economy in relation to 1000 inhabitants or the percentage of highly educated people is most often taken into account, primary education is a prerequisite and foundation without which it is impossible to participate in secondary and tertiary education. Furthermore, the impact of primary education on economic development is manifested in various elements, from labor productivity, health and environmental important elements, as well as other dimensions contained in sustainability, but as well as the individual education component. Viewed from the aforementioned perspective, primary education, its quality and improvement become extremely important in strengthening human capital. The European strategic documents of sustainable development are also based, among other goals, on ensuring the quality of education, defined by the United Nations as evident in the 4th out of a total of 17 *Sustainable Development Goals*. The educational process in itself is extremely dynamic and demanding, and at the same time it is conditioned by social and economic development. The category of dynamism requires constant adjustment of the educational process in order to maintain the quality of primary education, but also to equally observe the categories of education within the educational process, especially in the cycle of primary education as an educational process. Therefore, the aim of this paper is to show the importance of primary education in achieving economic development and impact on living standards through a theoretical review of selected relevant literature, and to analyze the need to advocate education for an equal component within the educational process. Education, namely, has an exceptional influence on the development of a child's abilities and the development of his personality.

Keywords: economic development, living standard, primary education, upbringing, educational process

OBRAZOVANJE U OSNOVNOM ŠKOLSTVU I GOSPODARSKI RAZVOJ: PREGLED STANJA EU-27

Obrazovanje ima velik utjecaj na razvoj gospodarstva. Iako se u kontekstu gospodarske razvijenosti kao pokazatelj razvijenosti pojedinoga gospodarstva najčešće uzima u obzir omjer visokoobrazovanih u određenom gospodarstvu u odnosu na 1000 stanovnika ili postotak visokoobrazovanih, osnovnoškolsko obrazovanje preduvjet je i temelj bez kojega je nemoguće uključiti se u srednjoškolsko i tercijarno obrazovanje. Nadalje, utjecaj osnovnoga obrazovanja na gospodarski razvoj očituje se u različitim elementima, od produktivnosti rada, zdravstvenih i ekoloških važnih elemenata, kao i ostalih dimenzija sadržanih u održivosti, ali i individualnim obrazovnim komponentama. Gledano iz navedene perspektive, osnovno obrazovanje, njegova kvaliteta i unapređenje postaju iznimno važni u jačanju ljudskoga kapitala. I europski strateški dokumenti održivoga razvoja temelje se, među ostalim ciljevima, na osiguranju kvalitete obrazovanja, što su definirali Ujedinjeni narodi kao vidljivo u 4. cilju od ukupno 17 ciljeva održivoga razvoja. Obrazovni proces sam po sebi iznimno je dinamičan i zahtjevan, a istovremeno uvjetovan društvenim i gospodarskim razvojem. Kategorija dinamičnosti zahtijeva stalnu prilagodbu odgojno-obrazovnoga procesa kako bi se održala kvaliteta osnovnoškolskoga obrazovanja, ali i ravnopravno promatrala kategorije obrazovanja unutar odgojno-obrazovnoga procesa, posebice u ciklusu primarnoga obrazovanja kao obrazovnoga procesa. Stoga je cilj ovoga rada teorijskim pregledom odabrane relevantne literature pokazati važnost osnovnoga obrazovanja u ostvarivanju gospodarskoga razvoja i utjecaja na životni standard te analizirati potrebu zagovaranja obrazovanja za ravnopravnu komponentu unutar obrazovnoga procesa. Obrazovanje, naime, ima velik utjecaj na razvoj djetetovih sposobnosti i razvoj njegove osobnosti.

Ključne riječi: gospodarski razvoj, životni standard, osnovno obrazovanje, odgoj, obrazovni proces

CHANGING AND DEVELOPING THE ROLE OF A LEADER IN REFLECTIVE LEARNING COMMUNITIES

Višnja Vekić-Kljaić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
vvljaic@fozos.hr

Reflective learning communities are groups of individuals who actively collaborate to improve their understanding of a problem, to develop skills, and to generate new knowledge through reflection and dialogue. The role of a leader in reflective learning communities is crucial for the successful functioning and development of a learning community. A leader does not act as a transmitter of knowledge but takes on a facilitative role, ensuring that the processes of learning, reflection, and collaboration are productive and inclusive. A leader enables community members to achieve better solutions and deeper understanding through shared reflection and collaboration. Reflective learning communities are often part of action research, serving as a tool for conducting such research. Introducing reflective communities into the action research process ensures that the changes, which are the purpose of all action research, are meaningful, inclusive, and sustainable. This paper addresses the action research conducted in a kindergarten in Slavonia, focusing on one specific period of the research. The participants included preschool teachers, the principal, and the research leader. The aim of this research period was to determine how the role of the leader in the reflective learning community develops and changes during the research. The research leader also served as the leader of the reflective learning community. Various methods and instruments based on the ethnographic approach were used for data collection (research diary, interviews, and transcripts of conversations). The data analysis highlighted the evolving roles of the leader in the reflective learning community throughout the research.

Keywords: action research, ethnographic approach, facilitation, kindergarten, teachers.

MIJENJANJE I RAZVOJ ULOGE VODITELJA REFLEKSIVNE ZAJEDNICE UČENJA

Refleksivne zajednice učenja jesu grupe pojedinaca koji aktivno surađuju kako bi poboljšali svoje razumijevanje nekoga problema, razvili vještine i generirali nova znanja refleksijom i dijalogom. Uloga voditelja refleksivnih zajednica učenja važna je za uspješno funkcioniranje i razvoj zajednice učenja. Voditelj ne djeluje kao prenositelj znanja, već preuzima facilitatorsku ulogu, osiguravajući da procesi učenja, refleksije i suradnje budu produktivni i inkluzivni. On omogućuje članovima zajednice učenja da zajedničkom refleksijom i suradnjom dođu do boljih rješenja i dubljega razumijevanja. Refleksivne zajednice učenja često su dio akcijskih istraživanja, one su alat za provođenje akcijskih istraživanja. Uvođenje refleksivnih zajednica u proces akcijskoga istraživanja osigurava da promjene, koje su svrha svakoga akcijskog istraživanja, budu smislene, inkluzivne i održive. Ovaj se rad bavi akcijskim istraživanjem u jednom slavonskom dječjem vrtiću, odnosno jednim njegovim razdobljem. Sudionici istraživanja bili su odgojitelji dječjega vrtića, ravnatelj i voditelj istraživanja. Cilj prikazanoga razdoblja akcijskoga istraživanja bio je utvrditi kako se razvija i mijenja uloga voditelja refleksivne zajednice učenja tijekom istraživanja. Voditelj istraživanja bio je ujedno i voditelj refleksivne zajednice učenja. U istraživanju su korišteni različiti postupci i instrumenti prikupljanja podataka utemeljeni na etnografskom pristupu (istraživački dnevnik, intervju, transkripti razgovora). Analizom podataka izdvojile su se promijenjene uloge voditelja refleksivne zajednice učenja tijekom istraživanja.

Ključne riječi: akcijsko istraživanje, dječji vrtić, etnografski pristup, facilitacija, odgojitelji

PERCEIVED COMPETENCY FOR THE ROLE OF EMPOWERING PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS: PROFESSIONAL CHARACTERISTICS OF FUTURE TEACHERS AND EDUCATORS IN EARLY INTERVENTION

Nataša Vlah

Faculty of Teacher Education, Univeristy of Rijeka, Croatia
natasa.vlah@uniri.hr

Kathleen Beaudoin

University of Washington Tacoma, USA
kathymb@uw.edu

Davor Vukelić

Faculty of Teacher Education, Univeristy of Rijeka, Croatia
dvukelic@student.uniri.hr

Professional characteristics essential for early intervention among teachers and educators include, among others, a constructive attitude toward behaviors in social conflicts, emotional competence, and positive inclusive beliefs. This study aimed to analyze the professional characteristics required for early intervention among future teachers and educators, in relation to their perceived competence in empowering and supporting parents of children with developmental differences.

The study involved 94 teacher education students and 41 early childhood education students (Mage = 23 years, SD = 5) from the Faculty of Teacher Education in Rijeka, ranging from first- to fifth-year students. Participants voluntarily and anonymously self-assessed their perceived competence in empowering and supporting parents of children with developmental differences within their current and/or future professional contexts. Additionally, they evaluated their attitudes toward behaviors in social conflicts (e.g., winning, avoidance/adaptation, collaboration), emotional competence (e.g., recognition and understanding of emotions, expression and labeling of emotions, emotion regulation), and inclusive beliefs (e.g., benefits of inclusion for the majority in the classroom, benefits of inclusion for children with special needs). The data were analyzed using discriminant analysis, where perceived competency was treated as a univariate, five-point continuous criterion variable.

Findings indicate that the ability to regulate one's own emotions, combined with positive inclusive beliefs, characterizes students who feel competent in the role of empowering parents of children with special needs. Conversely, difficulty in recognizing and understanding one's own emotions, coupled with a preference for avoidance/adaptation strategies in conflicts, characterizes students who are ambivalent or polarized regarding their perceived competency for this role.

Further research being necessary, the findings contribute to enhancing teacher and educator training programs aimed at fostering effective collaboration with parents in early intervention contexts.

Keywords: children with special needs, early intervention, educators, parents, teachers

OSJEĆAJ OSPOSOBLJENOSTI ZA ULOGU OSNAŽIVANJA RODITELJA DJECE S POSEBNIM POTREBAMA: PROFESIONALNA OBILJEŽJA KOD BUDUĆIH UČITELJA I ODGAJATELJA U RANOJ INTERVENCIJI

Profesionalna obilježja koja su potrebna u ranoj intervenciji kod učitelja i odgajatelja jesu, među ostalim, konstruktivan stav prema ponašanjima u socijalnim sukobima, emocionalna kompetentnost i pozitivna inkluzivna uvjerenja. Cilj je rada kod budućih učitelja i odgajatelja analizirati profesionalna obilježja potrebna u ranoj intervenciji u odnosu na osjećaj osposobljenosti za ulogu osnaživanja, odnosno podrške roditeljima djece koja se razlikuju od većine tipične djece.

U istraživanju su sudjelovala 94 studenta učiteljskoga i 41 student ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja ($M_{dob} = 23$; $SD_{dob} = 5$) od prve do pete godine Učiteljskoga fakulteta u Rijeci koji su anonimno i dobrovoljno samoprocjenjivali osjećaj osposobljenosti za ulogu osnaživanja, odnosno podrške roditeljima djece koja se razlikuju od većine tipične djece, a unutar sadašnjega i/ili budućega profesionalnog konteksta, kao i stavove prema ponašanjima u socijalnim sukobima (pobjeđivanje, izbjegavanje/prilagodba, suradnja), emocionalnu kompetentnost (uočavanje i razumijevanje emocija, izražavanje i imenovanje emocija, upravljanje emocijama) i inkluzivna uvjerenja (dobrobit za većinu u razredu u inkluziji, dobrobit za dijete u razredu u inkluziji). Rezultati su analizirani diskriminativnom analizom pri čemu je osjećaj osposobljenosti bio univarijatna petostupanjska kontinuirana kriterijska varijabla.

Sposobnost upravljanja vlastitim emocijama, uz pozitivna inkluzivna uvjerenja, svojstvena je studentima koji se osjećaju osposobljeni za ulogu osnaživanja roditelja djece s posebnim potrebama. Nesposobnost uočavanja i razumijevanja vlastitih emocija uz prihvatanje obrasca izbjegavanja/prilagodbe u sukobima svojstveno je studentima koji su neodlučni i polarizirani u osjećaju osposobljenosti za takvu ulogu.

Uz potrebu daljnjih istraživanja, doprinos je rezultata u unapređivanju studijskih programa budućih učitelja i odgojitelja za kvalitetan rad s roditeljima u ranoj intervenciji.

Ključne riječi: djeca s posebnim potrebama, odgajatelji, rana intervencija, roditelji, učitelji

PRESCHOOL EDUCATORS' ROLE IN INCLUSION: THE RELATIONSHIP BETWEEN INCLUSIVE BELIEFS AND PERSONAL CHARACTERISTICS

Nataša Vlah

Faculty of Teacher Education, University of Rijeka, Croatia
natasa.vlah@uniri.hr

Dora Šimunović

International Graduate School of Social Sciences, Constructor University Bremen, Germany
doras@bigsss-bremen.de

Nadine Binder

Institute for Developing Across Differences IDD
nadine@nadinebinder.com

Preschool educators play a significant role in fostering inclusion, with their personality traits often implicitly linked to professional behavior through the hidden curriculum. This study aimed to examine the relationship between preschool educators' inclusive beliefs and their personal characteristics.

The sample included 29 undergraduate students in Early Childhood Education, 12 graduate students in the same program, and 48 preschool educators employed at 8 kindergartens in coastal Croatia. Participants ranged in age from 20 to 63 years ($M_{age}=33$, $SD_{age}=12$), with two male participants. The respondents completed online questionnaires anonymously and voluntarily. These questionnaires assessed two types of inclusive beliefs (perceived benefits for majority children and for the included child), attitudes toward immigrants, national pride, and national identity, measured using Likert-type scales.

The findings revealed that educators displayed highly positive inclusive beliefs of both types, which were positively correlated. National pride and national identity were also positively associated. Prejudices toward immigrants were moderate, while national identity and national pride were above average but not particularly strong. Correlational analyses indicated that prejudices against immigrants were negatively associated with age, while national identity was positively correlated with age. Consequently, targeted correlations were analyzed while controlling for age.

Regardless of age, educators' prejudices against immigrants were negatively correlated with both types of inclusive beliefs. However, national identity was positively associated only with beliefs about the benefits for majority children in inclusive settings.

These results highlight the need for further research and underscore the importance of addressing the hidden curriculum in training preschool educators for intercultural education and inclusion in early childhood settings.

Keywords: inclusion, national pride, national identity, early childhood educators, prejudices toward immigrants

ULOGA ODGAJATELJA U INKLUZIJI: ODNOS IZMEĐU INKLUZIVNIH UVJERENJA I OSOBNIH KARAKTERISTIKA

Odgajatelji u vrtićima mogu imati značajnu ulogu u uključivanju, a njihova je osobnost pri tome često implicitno povezana s ponašanjem putem skrivenoga kurikuluma. Cilj je rada analizirati povezanost između inkluzivnih uvjerenja odgajatelja s njihovim karakteristikama osobne prirode.

Uzorak sudionika bilo je 29 studentica prijediplomskoga studija ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja (RPOO), 12 studentica diplomskoga RPOO-a i 48 odgojiteljica zaposlenih u 8 vrtića u primorskoj Hrvatskoj. Raspon je dobi od 20 do 63 godine ($M_{dob} = 33$, $SD_{dob} = 12$), 2 su muškarca. Ispitanici su anonimno i dobrovoljno ispunjavali mrežne upitnike u kojima su iskazivali dvije vrste inkluzivnih uvjerenja (dobrobit za većinsku djecu i dobrobit za uključeno dijete), stavove prema useljenicima, osjećaj nacionalnoga ponosa i osjećaj nacionalnoga identiteta na skalama Likertova tipa.

Odgajatelji iskazuju visoko pozitivno obje vrste inkluzivnih uvjerenja koje su pozitivno povezane. U pozitivnoj su vezi nacionalni ponos i nacionalni identitet. Predrasude prema imigrantima srednjih su vrijednosti, dok su osjećaj nacionalnoga identiteta i nacionalnoga ponosa iznadprosječnih, ali osrednjih vrijednosti. Analize korelacija pokazuju da su predrasude prema useljenicima negativno povezane, a nacionalni identitet pozitivno povezan s dobi pa je napravljena analiza ciljnih korelacija uz parcijalizaciju dobi.

Neovisno o njihovoj dobi, kod odgajateljica su predrasude prema imigrantima u negativnoj korelaciji s obje vrste inkluzivnih uvjerenja, dok je nacionalni identitet pozitivno povezan samo s uvjerenjima o dobrobiti za većinsku djecu u inkluzivnoj skupini.

Dobivene rezultate treba provjeravati daljnjim istraživanjima i voditi brigu o efektima skrivenoga kurikuluma pri osposobljavanju odgajatelja za interkulturni odgoj i obrazovanje u vrtićima.

Ključne riječi: inkluzija, nacionalni ponos, nacionalni identitet, odgajateljice, predrasude prema useljenicima

TEACHING SELF-EFFICACY AS A MEASURE OF MANAGEMENT AND LEADERSHIP AT THE LEVEL OF TEACHING IMPLEMENTATION

Jasmina Vrkić Dimić

Department of Pedagogy, University of Zadar, Croatia
jvdimic@unizd.hr

Matilda Karamatić Brčić

Department of Pedagogy, University of Zadar, Croatia
mkarama@unizd.hr

Marina Vidaković

Department of Pedagogy, University of Zadar, Croatia
mjurkin@gmail.com

The fundamental didactic issue is the quality of teaching implementation as the most common form of implementing educational activities. Educational workers in direct contact with students in class must ensure their own efficiency in order to be able to cope with work challenges. Management and leadership skills observed from the perspective of teaching implementation combine six areas of self-efficacy: teaching, adapting teaching to the individual needs of students, motivating students to work, establishing and maintaining discipline, collaborating with other colleagues and parents, and dealing with changes. The paper will present the results of a research conducted on a sample of 232 educational workers employed in regular primary schools and special educational institutions in Osijek-Baranja, Vukovar-Srijem, Zadar, and Split-Dalmatia counties. The aim of the research was to examine the efficiency of the work of educational specialists based on their self-assessments in the six previously mentioned areas and to determine the statistical significance of correlations in relation to the examined independent variables. For this purpose, the Norwegian Self-Efficacy Scale for Teachers (Skaalvik and Skaalvik, 2007) was used. The results of the research indicate a high level of correlation between all examined areas of self-efficacy in educational work, highlighting self-efficacy in the area of teaching as the highest, and self-efficacy in the area of motivating students to work as the lowest on average, and showing statistically significant correlations in individual areas of self-efficacy in relation to all examined independent variables, among which the level of satisfaction with the quality of acquired competencies after completing the university study program proved to be the most statistically significant. The results of the research show that the belief in one's own strengths based on acquired competencies for professional work is one of the key determinants of self-efficacy, and thus of quality management and leadership, while the main challenge is how to motivate students to work.

Keywords: teaching, teachers, areas of self-efficacy

NASTAVNA SAMOEFIKASNOST KAO MJERA UPRAVLJANJA I VOĐENJA NA RAZINI NASTAVNE REALIZACIJE

Temeljno je didaktičko pitanje kvaliteta realizacije nastave kao najčešćega oblika ostvarivanja odgojno-obrazovne djelatnosti. Odgojno-obrazovni djelatnici u neposrednom susretu s učenicima na nastavi moraju osigurati vlastitu efikasnost kako bi se mogli nositi s radnim izazovima. Vještine upravljanja i vođenja promatrane iz perspektive nastavne realizacije u sebi objedinjuju ovih šest područja samoefikasnosti: poučavanje, prilagodbu poučavanja individualnim potrebama učenika, motiviranje učenika na rad, uspostavljanje i održavanje discipline, suradnju s drugim kolegama i roditeljima te suočavanje s promjenama. U radu će se prikazati rezultati istraživanja provedenog na uzorku od 232 odgojno-obrazovna djelatnika zaposlena u redovnim osnovnim školama i posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama u Osječko-baranjskoj, Vukovarsko-srijemskoj, Zadarskoj te Splitsko-dalmatinskoj županiji. Cilj istraživanja bio je ispitati efikasnost rada odgojno-obrazovnih djelatnika na temelju njihovih samoprocjena u šest spomenutih područja te utvrditi statističku značajnost korelacija u odnosu na ispitivane nezavisne varijable. U tu svrhu korištena je Norveška skala samoefikasnosti za nastavnike (Skaalvik i Skaalvik, 2007). Rezultati istraživanja upućuju na visoku razinu korelacija svih ispitivanih područja samoefikasnosti u odgojno-obrazovnom radu, ističu samoefikasnost u području poučavanja kao najviše, a samoefikasnost u području motiviranja učenika na rad kao najniže prosječno vrednovanu te pokazuju statistički značajne korelacije u pojedinim područjima samoefikasnosti u odnosu na sve ispitivane nezavisne varijable, među kojima se statistički najznačajnijom pokazala razina zadovoljstva kvalitetom stečenih kompetencija nakon završenoga studija. Rezultati istraživanja pokazuju da je upravo vjera u vlastite snage utemeljena na stečenim kompetencijama za profesionalni rad jedna od ključnih odrednica samoefikasnosti, time i kvalitetnoga upravljanja i vođenja, dok je glavni izazov kako motivirati učenike za rad.

Ključne riječi: nastava, nastavnici, područja samoefikasnosti

THE REPRESENTATION OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCES IN PRIMARY SCHOOL SCIENCE AND SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS

Marta Zečević Berbić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
mzberbic@foozos.hr

Edita Borić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
eboric@foozos.hr

Lovro Borić

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
lovro.boric3@gmail.com

Entrepreneurship has been recognized as a key competence of the 21st century, encompassing the development of creativity, innovativeness, the ability to take reasonable risks, as well as planning, organizing, and problem-solving skills. Integrating entrepreneurship into primary education aims to empower students with an entrepreneurial mindset and behavior, preparing them for the challenges of the future labor market and society as a whole. The aim of this research was to analyze the representation of the learning outcomes from the cross-curricular Entrepreneurship curriculum within the questions and tasks found in Science and Social Studies textbooks for the 4th grade of primary school. A content analysis method was applied to two textbooks from different publishers, examining a total of 1,413 questions and tasks. In order to assess the integration of entrepreneurial outcomes, pre-defined criteria and elements were established, and a triple-check procedure by researchers was conducted to ensure reliability. The results indicate a low presence of questions/tasks that directly foster entrepreneurship: approximately 7% in one textbook and 2% in the other, while indirect promotion of entrepreneurship is represented in about 35% and 26% of the analyzed questions/tasks, respectively. Most tasks promote entrepreneurship neither directly nor indirectly, and noticeable differences between the two textbooks were found. In conclusion, the results highlight the need for systematic improvement of textbook content, focusing on entrepreneurial thinking, action, and financial literacy outcomes. Improvements could be achieved by providing clearer instructions to textbook authors and teachers, as well as by strengthening the professional development of teaching staff. It is suggested to develop questions and tasks that encourage students to create innovative solutions, work in teams, plan activities, and behave responsibly, thus contributing to the development of entrepreneurial skills and attitudes essential for navigating the complex world of work and society.

Keywords: curriculum, entrepreneurship, learning outcomes, Science and Social Studies, textbooks

ZASTUPLJENOST PODUZETNIČKIH KOMPETENCIJA U UDŽBENICIMA PRIRODE I DRUŠTVA OSNOVNE ŠKOLE

Poduzetništvo je prepoznato kao ključna kompetencija 21. stoljeća koja uključuje razvoj kreativnosti, inovativnosti, sposobnosti razumnoga preuzimanja rizika, planiranja, organiziranja i rješavanja problema. Cilj je integracije poduzetništva u osnovnoškolsko obrazovanje osnažiti učenike za poduzetnički način razmišljanja i djelovanja te ih pripremiti za izazove budućega tržišta rada i društva u cjelini. Cilj je istraživanja analizirati zastupljenost ishoda učenja iz Kurikuluma međupredmetne teme *Poduzetništvo* u pitanjima i zadacima udžbenika *Priroda i društva* za 4. razred osnovne škole. Korištena je metoda analize sadržaja dvaju udžbenika različitih nakladnika iz kojih je ukupno analizirano 1 413 pitanja, odnosno zadataka. U svrhu procjene integriranosti poduzetničkih ishoda unaprijed su definirani kriteriji i elementi, a analiza je izvedena trostrukom provjerom istraživača radi osiguravanja pouzdanosti. Rezultati pokazuju nisku zastupljenost pitanja/zadataka koji izravno potiču poduzetništvo – približno 7 % pitanja/zadataka u jednom udžbeniku te 2 % u drugom, dok je neizravno poticanje poduzetništva zastupljeno u približno 35 %, odnosno 27 % analiziranih pitanja/zadataka. Većina zadataka ne potiče poduzetništvo ni izravno ni neizravno, a postoje i vidljive razlike između dvaju udžbenika. Zaključno, rezultati upućuju na potrebu sustavnoga unapređenja sadržaja udžbenika jasnim usmjeravanjem na ishode poduzetničkoga promišljanja, djelovanja i financijske pismenosti. Unapređenja bi se mogla postići jasnijim uputama autorima udžbenika i nastavnicima, kao i osnaživanjem stručnoga razvoja nastavnoga kadra. Predlaže se osmišljavanje pitanja i zadataka koji potiču učenike na razvoj kreativnih rješenja, timski rad, planiranje aktivnosti i odgovorno ponašanje, čime bi se doprinijelo razvoju poduzetničkih vještina i stavova nužnih za snalaženje u složenom svijetu rada i društva.

Keywords: ishodi učenja, kurikulum, poduzetništvo, priroda i društvo, udžbenici

CULTURAL HERITAGE IN THE SUBJECTS OF LOWER PRIMARY CLASSES

Vesna Zlatarević

Administrative Department for Social Activities Slavonski Brod, Croatia
urivesna@gmail.com

Luka Pongračić

The Department of Social Sciences and Humanities, University of Slavonski Brod
lponggracic@unisb.hr

Integrating cultural heritage into lower primary classes has proven to be an effective method for encouraging student engagement and fostering a richer understanding of various historical topics. Thoughtfully planned activities, such as participation in games and art projects, not only encourage creativity, but also allow students to present their learning in more complete ways, bringing their cultural history to life. As students delve into other aspects of heritage, they create a stronger connection to their cultural backgrounds, enriching the significance of their learning and experience. This diverse approach encourages not only personal exploration, but also promotes collaborative learning in group projects, enhancing students' collective understanding of cultural heritage. The aim is, for students, to cultivate a deep respect for their local environment and its cultural heritage, while simultaneously improving their ability to articulate personal experiences related to culture and history. The methodology of this paper is quantitative and consists of processing the results of a larger questionnaire on cultural heritage in schools. The participants in this part of the research are lower primary classteachers, and the results show the frequency of implementing cultural heritage topics in compulsory subjects and extracurricular activities in lower primary classes. Teachers are increasingly including cultural heritage in their teaching and extracurricular activities, especially in Music and Nature and Society; and they express predominantly positive attitudes towards teaching cultural heritage. The results also show a frequent use of modern teaching methods, but a rare use of artificial intelligence tools in the preparation and implementation of cultural heritage topics.

Keywords: Artificial intelligence; contemporary teaching methods; culture; history; teacher attitudes.

KULTURNA BAŠTINA U PREDMETIMA RAZREDNE NASTAVE

Uključivanje kulturne baštine u razrednoj nastavi pokazalo se učinkovitom metodom za poticanje angažmana učenika i njegovanje bogatijega razumijevanja različitih povijesnih tema. Aktivnosti koje su promišljeno planirane, kao što su sudjelovanje u igrama i (umjetnički) projekti, ne samo da potiču kreativnost već i omogućuju učenicima prikazati svoje učenje na potpunije načine, oživljavajući svoju kulturnu povijest. Dok učenici zaranjaju u druge aspekte baštine, stvaraju jaču vezu sa svojim kulturnim pozadinama, obogaćujući značajno svoje učenje i iskustvo. Ovaj raznoliki pristup potiče ne samo osobna istraživanja već također suradničko učenje u grupnim projektima, poboljšavajući kolektivno razumijevanje kulturne baštine učenika. Cilj je da učenici njeguju poštovanje prema lokalnom okruženju i njegovu kulturnom nasljeđu, dok istovremeno usavršavaju svoje sposobnosti artikuliranja osobnih iskustava vezanih uz kulturu i povijest. Metodologija ovoga rada kvantitativna je i sastoji se od obrade rezultata većega upitnika o kulturnoj baštini u školi. Sudionici su ovoga dijela istraživanja učitelji razredne nastave, a rezultati pokazuju učestalost provođenja tema kulturne baštine u obveznim predmetima i izvannastavnim aktivnostima razredne nastave. Učitelji u većoj mjeri uključuju kulturnu baštinu u svoju nastavu i izvannastavne aktivnosti, posebice u Glazbenoj kulturi i Prirodi i društvu te iskazuju pretežito pozitivne stavove prema poučavanju o kulturnoj baštini. Rezultati također pokazuju učestalu upotrebu suvremenih nastavnih metoda, ali rijetku upotrebu alata umjetne inteligencije u pripremi i provedbi tema kulturne baštine.

Ključne riječi: kultura, povijest, stavovi učitelja, suvremene nastavne metode, umjetna inteligencija

AWARENESS OF THE IMPORTANCE OF THE COMPETENCE OF MOVEMENT IN THE WATER OF RESPONDENTS OF DIFFERENT PROFESSIONS

Dajana Zoretić

Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia
dajana.zoretic@kif.unizg.hr

Nada Sikra

Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia
nada.sikra@kif.unizg.hr

Dražen Rastovski

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
drastovski@foozos.hr

Competences are a set of necessary knowledge, skills, and personal characteristics that influence the success of a person's work or activity. This research paper will focus on water movement competences as a key factor in drowning prevention. The psychological function of awareness will be determined, based on analyzing the differences in awareness levels among individuals from different professions. Water movement competences refer to a set of knowledge, skills, and attitudes necessary for safe movement in water. These competences include jumping into water, submerging the head in water, breathing and controlling breathing below and above the water surface, as well as body rotations around the longitudinal, transverse, and sagittal axes in both horizontal and vertical positions in the water. The aim of this research is to gain insight into the level of awareness about the importance of water movement competences among individuals from various professions and into their differences. The goal is to gather data on how individuals from different populations influence general awareness about the importance of water movement competences. It is also necessary to identify possible factors that influence these attitudes to raise awareness about the importance of water movement competences as a general factor in drowning prevention.

Keywords: swimming, drowning, students, teachers

SVJESNOST O VAŽNOSTI KOMPETENCIJA KRETANJA U VODI ISPITANIKA RAZLIČITIH PROFESIJA ZANIMANJA

Kompetencije su skup neophodnih znanja, sposobnosti i osobnih karakteristika koje utječu na uspješnost nečijega posla ili djelatnosti. U ovom istraživačkom radu pozornost će se usmjeriti na kompetencije kretanja u vodi kao ključni faktor prevencije utapanja. Psihička funkcija svjesnosti utvrdit će se na analizom razlika u stupnju svjesnosti među ljudima različitih profesija zanimanja. Kompetencije kretanja u vodi odnose se na skup znanja, vještina i stavova koji su neophodni za nesmetano kretanje u vodi. Ove kompetencije uključuju skok u vodu, uranjanje glave u vodu, disanje i kontrolu disanja ispod i iznad površine vode te rotacije tijela oko uzdužne, poprečne i sagitalne osi u vodoravnom i okomitom položaju tijela na vodi. Cilj je ovoga istraživanja dobivanje uvida o razini svjesnosti o važnosti kompetencija kretanja u vodi među osobama različitih profesija, kao i njihovim razlikama. Nastojat će se dobiti podaci o tome kako ispitanici različitih populacija utječu na opću svjesnost o važnosti kompetencija kretanja u vodi. Potrebno je i detektirati moguće čimbenike koji utječu na navedene stavove kako bi se osvijestila važnost kompetencija kretanja u vodi kao općega čimbenika prevencije utapanja.

Ključne riječi: plivanje, utapanje, studenti, profesori

SALARY POLICY IN PRESCHOOL INSTITUTIONS: COMPLIANCE OF COLLECTIVE AGREEMENTS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS WITH THE LEGAL FRAMEWORK OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Vatroslav Zovko

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia
vatroslav.zovko@ufzg.hr

Maja Đurkinjak

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Collective negotiating is governed by the provisions of the Labor Law (Official Gazette 03/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23, 64/23). The relevant Law provides a minimum framework that all employers and employees are obliged to respect, while collective agreements allow contracting parties (unions and employers) to determine more favourable working conditions and remuneration policies than the legal minimum. According to the data of the State Bureau of Statistics in the year 2022, there were 372 legal entities - kindergartens operating in the Republic of Croatia. They employed 23,013 employees, of which 14,210 are educators and teachers and 8,803 are other categories of employees, which include health personnel, pedagogues, psychologists, administrative and other staff. The minimum criteria for determining the salary of employees in preschool institutions are prescribed by the provisions of the Act on Preschool Education (Official Gazette 10/97, 107/107, 91/13, 98/19, 57/22, 101/23). At the same time the founders - local administration units and municipalities have the possibility to independently determine salaries in an amount higher than the legal minimum. The paper presents the minimum criteria for determining the salary and calculating the salary in accordance with the minimum criteria for selected positions in kindergartens. The definition and calculation of salaries in 46 collective agreements by county in the Republic of Croatia were analysed. Based on the results of the analysis, it was determined to what extent local administration units and municipalities adhere to the legal minimum when determining the salaries of kindergarten employees through collective agreements. In accordance with the findings, the possibilities and limitations of aligning the salary policy in preschool institutions across the Republic of Croatia are reviewed.

Keywords: kindergartens, salaries, collective agreements

POLITIKA PLAĆA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA: USKLAĐENOST KOLEKTIVNIH UGOVORA PREDŠKOLSKIH USTANOVA S PRAVNIM OKVIROM REPUBLIKE HRVATSKE

Kolektivno pregovaranje uređeno je odredbama Zakona o radu (Narodne novine 03/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23, 64/23). Predmetni Zakon daje minimalni okvir koji su dužni poštivati svi poslodavci i zaposlenici, a kolektivnim ugovorima ugovorne strane (sindikati i poslodavci) mogu odrediti povoljnije uvjete rada i politike nagrađivanja od zakonskoga minimuma.

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, u 2022. godini u Republici Hrvatskoj djelovale su 372 pravne osobe – dječji vrtići. Zapošljavali su 23 013 djelatnika, od čega 14 210 odgajatelja i učitelja te 8 803 zaposlenika ostalih kategorija u koje se ubraja zdravstveno osoblje, pedagozi, psiholozi, administrativno i ostalo osoblje. Minimalni kriteriji za utvrđivanje plaće radnika u predškolskim ustanovama propisani su odredbama Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine 10/97, 107/107, 91/13, 98/19, 57/22, 101/23). Istodobno osnivači (lokalna uprava i općine) mogu samostalno utvrđivati plaće u iznosu većem od zakonskoga minimuma.

U radu su prikazani minimalni kriteriji za određivanje plaće i obračun plaće u skladu s minimalnim kriterijima za izabrana radna mjesta u dječjim vrtićima. Analizirani su definiranje i obračun plaća u 46 kolektivnih ugovora po županijama u Republici Hrvatskoj. Na temelju rezultata analize utvrđeno je u kojoj se mjeri lokalna uprava i općine pridržavaju zakonskoga minimuma pri određivanju plaća zaposlenika dječjih vrtića kolektivnim ugovorima. U skladu s nalazima, sagledavaju se mogućnosti i ograničenja usklađivanja politike plaća u predškolskim ustanovama diljem Republike Hrvatske.

Ključne riječi: dječji vrtići, plaće, kolektivni ugovori

PUB QUIZ AS A PUBLIC EVENT USED FOR A SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SCHOOL CURRICULA

Andreja Zubac

Elementary School Zrinskih Nuštar, Croatia

zubac.andreja@gmail.com

Irella Bogut

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

ibogut@foozos.hr

In the school environment, a pub quiz, being a modern method of active and/or experiential learning and teaching, through interdisciplinary connections between content and subjects, can contribute to the increase of knowledge, problem-solving skills, critical thinking, teamwork, and socialization among students. It can also foster collaboration among educational staff, parents, and the local community if organized as a public event. Similar to management, organizing a school pub quiz competition as a public event requires skills in careful planning, organization, leadership, control through evaluation of success, and monitoring progress based on achieved outcomes. Therefore, through the pub quiz activity, teachers who organize it assume the role of school managers. The aim of this paper, by applying content analysis, is to research the representation of pub quizzes in the primary school's curriculum documents in the Vukovar-Srijem County, according to predetermined elements through interdisciplinary dimensions of sustainability (environmental, social, economic, and cultural) for the purpose of improving it and for school promotion. By preparing, organizing, and leading the pub quiz as a public event, students are being prepared for appropriate societal actions to achieve personal and collective well-being, and the school itself becomes more visible in the local community. The use of information and communication technology is an indispensable support in the organizational aspect, as well as in promoting the school itself.

Keywords: ICT, sustainable development, pub quiz, school curriculum, Vukovar-Srijem County

PUB-KVIZ KAO JAVNI DOGAĐAJ U SLUŽBI ODRŽIVOGA RAZVOJA U ŠKOLSKIM KURIKULUMIMA

U školskom okružju pub-kviz kao suvremena metoda aktivnoga i/ili iskustvenoga učenja i poučavanja interdisciplinarnim povezivanjem sadržaja i predmeta može doprinijeti povećanju znanja, rješavanju izazova, kritičkom mišljenju, timskom radu i socijalizaciji među učenicima. Isto tako, može doprinijeti i razvijanju suradnje među odgojno-obrazovnim zaposlenicima, roditeljima i lokalnom zajednicom ako se organizira kao javni događaj. Kao i u menadžmentu, za organizaciju natjecanja školskoga pub-kviza kao javnoga događaja potrebne su vještine pomnoga planiranja, organizacije, vođenja, kontrole evaluacijom uspjeha te praćenje napretka s pomoću ostvarenih ishoda. Dakle, aktivnošću pub-kviza učitelji koji ga organiziraju postaju školski menadžeri. Cilj je rada metodom analize sadržaja istražiti zastupljenost pub-kviza u dokumentima školskih kurikuluma osnovnih škola Vukovarsko-srijemske županije prema zadanim elementima u okviru međupredmetnih dimenzija održivosti (okolišna, društvena, ekonomska te kulturna) u svrhu unapređenja istoga i promocije škole. Pripremanje, organizacijom i vođenjem pub-kviza kao javnoga događaja učenike se priprema za prikladno djelovanje u društvu radi postizanja njihove osobne i opće dobrobiti, a sama školska ustanova postaje vidljiva u lokalnoj zajednici. Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije neizostavna je potpora u organizacijskom dijelu, ali i promidžbi same školske ustanove.

Ključne riječi: IKT, održivi razvoj, pub-kviz, školski kurikulum, Vukovarsko-srijemska županija

THE ROLE OF ART EDUCATION AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS IN THE INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY IN VISUAL ARTS TEACHING

Marijana Županić Benić

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

marijana.z.benic@gmail.com

Information and communication technology (ICT) is an integral part of our daily lives, and its integration into modern education enriches and enhances a variety of learning experiences. Numerous studies have shown the positive effects of media-enriched teaching. Leading countries worldwide have defined the role of ICT in schools within their curricula, including the curricula of visual arts education. The Croatian *Cross-Curricular Topic Curriculum — Use of Information and Communication Technology in Primary and Secondary Schools* (NN, 2019) provides detailed recommendations for implementing ICT in visual arts education. The research by Chou, Chang, and Chen (2017) indicates that incorporating ICT into visual arts teaching fosters students' creativity and critical thinking skills by allowing them to express their artistic ideas through visual creation. This study involved 121 primary school teachers to examine differences in attitudes regarding ICT integration in visual arts education, taking into account their additional artistic education and professional training in the arts. The results show that, regardless of their artistic education or training, the majority of respondents strongly agree with the benefits of using ICT in visual arts teaching. Further analysis revealed only a few statistically significant differences. Teachers with additional professional training evaluated the usefulness of ICT integration in the introductory part of the lesson more highly. They also highlighted the importance of easy access to artworks and virtual galleries. For the quality and modern organization of visual arts education, full ICT integration during the introductory phase of the lesson enhances motivation, stimulates interest in the topic, and helps explain artistic concepts. In this phase, students analyze artworks and identify visual elements. Later, they focus on individual work, creative expression, and artistic creation, where ICT integration is not necessary.

Keywords: ICT, visual arts education, teachers' attitudes, integration, quality of teaching

ULOGA UMJETNIČKOGA OBRAZOVANJA I STRUČNOGA USAVRŠAVANJA UČITELJA U INTEGRACIJI INFORMACIJSKO- KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Informatičko-komunikacijska tehnologija (IKT) dio je naše svakodnevice, a integriranjem u suvremeno obrazovno okruženje ona postaje sredstvom obogaćivanja i omogućavanja različitih iskustva učenja. Pozitivne učinke medijski obogaćene nastave ističu brojna istraživanja, dok države koje tehnološki prednjače u svijetu u svojim su kurikulumima definirale ulogu IKT-a u školama, konkretno i u likovnom umjetničkom području. U Republici Hrvatskoj Kurikulum za međupredmetne teme, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole (NN, 2019) donosi detaljne preporuke o implementaciji IKT-a u nastavi likovne kulture. Prema istraživanju autora Chou, Chang & Chen (2017), integracija IKT-a u nastavi likovne kulture potaknut će kreativnost učenika i vještine kritičkoga mišljenja u izražavanju umjetničkih ideja likovnim stvaralaštvom. U ovom istraživanju sudjelovali su učitelji razredne nastave (N = 121). Cilj je istraživanja istražiti razlike u stavovima među ispitanicima o integraciji IKT-a u nastavi likovne kulture s obzirom na dodatno umjetničko obrazovanje i stručna usavršavanja u području umjetnosti. Dobiveni rezultati pokazuju da se ispitanici, neovisno o dodatnom umjetničkom obrazovanju ili usavršavanju, uglavnom ili u potpunosti slažu s tvrdnjama koje ispituju stavove o primjeni IKT-a u nastavi likovne kulture te možemo reći da uočavaju prednosti integracije. Dodatnim ispitivanjem razlika utvrđeno je tek nekoliko statistički značajnih razlika pri čemu učitelji s dodatnim stručnim usavršavanjem više procjenjuju korisnost integracije IKT-a u uvodnom djelu sata, zatim ističu važnost lake dostupnosti umjetničkih djela i pristupa virtualnim galerijama. Za kvalitetnu i suvremenu organizaciju nastave Likovne kulture upravo uvodni dio sata omogućuje potpunu integraciju IKT-a pri motivaciji, poticanju interesa za temu i prilikom objašnjavanja likovnoga problema kada učenici imaju priliku analizirati likovno-umjetnička djela i uočavati likovne pojmove, a kasnije su usmjereni na individualni rad i kreativno izražavanje i stvaranje te integracija nije potrebna.

Ključne riječi: IKT, likovna kultura, stavovi učitelja, integracija, kvaliteta nastave

